

ΚΑΤΗΧΗΤΗΡΙΟΣ ΛΟΓΟΣ ΤΗΣ Α.Θ.ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ ΕΠΙ ΤΗ ΕΝΑΡΞΕΙ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΗΣ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗΣ

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ

ΕΛΕΩ. ΘΕΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ -
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩ ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ ΚΑΙ
ΕΙΡΗΝΗΝ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΟΥ ΠΑΣΗΣ ΤΗΣ ΚΤΙΣΕΩΣ
ΚΥΡΙΟΥ ΚΑΙ ΘΕΟΥ ΚΑΙ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΙΗΣΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ
ΠΑΡ' ΗΜΩΝ ΔΕ ΕΥΧΗ, ΕΥΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΣΥΓΧΩΡΗΣΙΣ

«Δεῦτε λαοί, σήμερον ὑποδεξώ-
μεθα τῶν νηστειῶν τὸ χάρισμα ὡς
θεοδύρητον καιρὸν τῆς μετανοίας. . .»

Ἀδελφοί καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ
Ἀγαπητά,

Ἡ νηστεία, τὴν ὁποίαν μᾶς
προτείνει ἡ Ἁγία μας Ἐκκλησία,

δέν εἶναι στέρησις, ἀλλὰ χάρι-
σμα. Καί ἡ μετάνοια, εἰς τὴν
ὁποίαν μᾶς καλεῖ, δέν εἶναι τι-
μωρία, ἀλλὰ θεῖον δῶρημα.

Καί ὅταν ἡ Ἐκκλησία διὰ
τῆς εὐαγγελικῆς περικοπῆς,
τὴν ὁποίαν μόλις ἤκουσαμεν,
μᾶς προτρέπη νά μὴ θησαυρί-
ζωμεν θησαυρούς ἐπὶ τῆς γῆς,
«ὅπου σῆς καὶ βρῶσις ἀφα-
νίζει», ἀλλὰ νά θησαυρίζωμεν
θησαυρούς ἐν οὐρανῷ, ὅπου
καμμία ἀπειλή φθορᾶς δέν
ὑπάρχει, μᾶς λέγει τὴν ἀλή-
θειαν. Διότι ἡ Ἐκκλησία δέν
εἶναι ἐκ τοῦ κόσμου τούτου,
ἀλλὰ ζῆ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον
καὶ τὸν γνωρίζει.

Γνωρίζει τὸν ἄνθρωπον, τὰς
πραγματικὰς του ἀνάγκας καὶ
ταλαιπωρίας. Γνωρίζει καλῶς
τὴν ἐποχὴν μας. Τὴν ἐποχὴν
τῶν μεγάλων ἐξελίξεων καὶ
ταχυτήτων. Τοῦ καταιγισμοῦ

Τό περιοδικό αὐτό εἶναι ἀφιερωμένο
στό Μυστήριο τῆς Ἐξομολόγησης.
Τό Μυστήριο τῆς Ἐξομολόγησης ἔχει
μία πορεία, πού ἀρχίζει ἀπό τὴν Ἁγία
Γραφή καὶ φθάνει μέχρι τῆς ἡμέρες μας.

Ὁ Χριστός μετὰ τῆ Σταύρωση καὶ
τὴν Ἀνάστασή Του εἶπε στοὺς μαθητές
Του: «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιο, ἐάν σέ κά-
ποιους συγχωρεῖτε τίς ἁμαρτίες, συγχω-
ροῦνται, ἐάν σέ κάποιους τίς κρατᾶτε
ἀσυγχώρητες, παραμένουν ἀσυγχώρητες»
(Ἰω. 20,22-23). Χρειάσθηκε ἡ θυσία τοῦ
Θεανθρώπου, γιὰ νά συγχωροῦνται οἱ
ἁμαρτίες μας, γιατί αὐτές δημιουργοῦν
βαδιές ἐνοχές, προβλήματα καὶ συνέ-
πειες, πού δέ μπορούμε μόνοι μας νά
διορθώσουμε.

Τά πρώτα ἄρθρα ἀναλύουν τὴν ἐξέ-
λιξη καὶ τὴ θεολογικὴ σημασία τοῦ Μυ-
στηρίου τῆς Ἐξομολόγησης.

Στὴ συνέχεια ἓνα ἄρθρο παρουσιάζει
τό φαινόμενο τῆς δρησκευτικῆς ἐσω-
στρέφειας. Αὐτὴ δέ σημαίνει τόσο τὴν
ἀλλοτρίωση τῆς θρησκείας, ὅσο τὴν με-
ταποίηση τῆς Ἐκκλησίας σέ προσωπικὴ
δρησκευτικὴ ὑπόθεση.

Ἀκολουθεῖ ἐπίκαιρο ἄρθρο γιὰ τό
ρόλο τῆς Ἐκκλησίας στὴ διαφύλαξη τοῦ
γένους μας σέ περιόδους δουλείας (ιδι-
αίτερη ἀναφορά στόν μακαριστό Μη-
τροπολίτη Ρόδου ἐπὶ Ἰταλοκρατίας κυρὸ
Ἀπόστολο Τρύφωνος).

Τά ἐπόμενα ἄρθρα παρουσιάζουν
ἓνα παιδαγωγικό θέμα, τὴν αὐτοπεποί-
θηση καὶ ἓναν τοπικό ἅγιο, τὸν Γρηγόριο
Γραβανό.

τῶν πληροφοριῶν καὶ τῶν συγ-
χύσεων. Τῶν πολλῶν φόβων,
ἀπειλῶν καὶ καταρρεύσεων...
Δι' αὐτό, ἤρεμα καὶ σταθερά
καλεῖ τοὺς πάντας εἰς μετά-
νοιαν. Δι' αὐτό ἀποτρέπει τὰ
τέκνα τῆς νά πάρουν ἐσφαλ-
μένον δρόμον μέ τό νά θησαυ-

ρίζουν τόν κόπον τους και νά στηρίζουν τήν ἐλπίδα τούς ἐπί βάσεων σαθρῶν. Ἀλλά τά προτρέπει νά θησαυρίζουν ἐν οὐρανῷ. Διότι ὅπου εἶναι ὁ θησαυρός ἡμῶν, ἐκεῖ εὐρίσκεται καί ἡ καρδιά ἡμῶν.

Ὁ θησαυρός, πού δέν φθείρεται καί ἡ ἐλπίς πού δέν κατασιχύνει, εἶναι ἡ θεία Ἀγάπη, ἡ συνεκτική τῶν πάντων Δύναμις.

Εἶναι ὁ σαρκωθεὶς Θεός Λόγος, πού μένει μεθ' ἡμῶν εἰς τόν αἰῶνα. Αὐτός εἶναι ὁ ἁγιασμός τῶν ψυχῶν καί τῶν σωμάτων ἡμῶν. Καί δέν ἤλθε νά κρίνῃ, ἀλλά νά σώσῃ τόν κόσμον. Δέν ἤλθε νά ἐπίπληξῃ, ἀλλά νά θεραπεύσῃ. «Πλήττει συμπαθῶς καί σπλαγχνίζει θερμῶς». Κατήργησε τόν τό κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου, τοῦτ' ἔστι τόν διάβολον. Ἐξήλειψε τό ἀμειδές τοῦ θανάτου. Δηλαδή τήν χωρίς μειδίαμα σκοτεινήν μορφήν καί παρουσίαν τοῦ θανάτου. Ἡ ὁποία, ὅταν ὑπάρχῃ, ἀμαυρώνει καί δηλητηριάζει ὅλην τήν ζωήν καί τήν χαράν τοῦ ἀνθρώπου.

Δι' αὐτό, ὅταν ἡ καρδιά καί ἡ ἀγάπη μας εἶναι ἐστραμμέναι εἰς τόν Θεάνθρωπον Κύριον, τόν καί νεκρῶν καί ζώντων τήν ἐξουσίαν ἔχοντα, τότε ὅλα φωτίζονται καί μεταμορφώνονται. Καί ὅταν ὁ Ἀπόστολος προτρέπῃ νά μή στηριζώμεθα «ἐπί πλούτου ἀδηλότητι, ἀλλ' ἐν τῷ Θεῷ τῷ ζώντι, τῷ παρέχοντι ἡμῖν πάντα πλουσίως εἰς ἀπόλαυσιν» (Α' Τιμ. 6,17), μᾶς διαβεβαιώνει ὅτι ἡ ἀληθινή ἀπόλαυσις τῆς ζωῆς εἶναι ἐκεῖνο πού μᾶς δίδει ὁ Θεός καί ἡμεῖς τό δεχόμεθα μέ εὐγνωμοσύνην καί εὐχαριστίαν.

Τότε τό ὀλίγον εἶναι πλούσιον ὡς εὐλογημένον· καί τό πρόσκαιρον καί στιγμιαῖον λάμπει μέ φῶς αἰωνιότητος. Τότε, ὄχι μόνον αἱ χαραὶ τῆς ζωῆς ἔχουν κάτι πού δέν παρέρχεται, ἀλλά καί αἱ δοκιμασίαι καί αἱ θλίψεις γίνονται ἀφορμαὶ θείας παρακλήσεως. Ἡ θεία οἰκονομία τῆς σωτηρίας μας εἶναι βεβαία. Εἶναι «ὁ βάθει σοφίας φιλανθρωπῶς πάντα οἰκονομῶν». Καί ἡ παρακαταθήκη τῶν κόπων μας ἐξησφαισμένη, διότι «παρακατατιθέμεθα τήν ζωὴν ἡμῶν ἅπασαν καί τήν ἐλπίδα» εἰς τόν Θεάνθρωπον Κύριον.

Δι' αὐτό, ὅταν τό Εὐαγγέλιον μᾶς παραπέμπῃ εἰς τόν οὐρανόν, κυριολεκτεῖ. Μᾶς προσγειώνει εἰς τήν πραγματικότητα τῆς γῆς, ἡ ὁποία ἔγινεν οὐρανός. Αὐτήν τήν βεβαιότητα ζῆ καί ὁμολογεῖ ἡ Ἐκκλησία. «Διὰ τοῦ Σταυροῦ σου, Χριστέ, μία ποιῆνη γέγονεν Ἀγγέλων καί ἀνθρώπων καί μία Ἐκκλησία οὐρανός καί ἡ γῆ ἀγάλλεται, Κύριε, δόξα σοι». Μᾶς χαρίζει τήν δυνατότητα νά ζήσωμεν τό θαῦμα ὅτι ἡ γῆ ἔγινεν οὐρανός καί ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἐντός ἡμῶν ἐστίν. Αἱ ρίζαι τοῦ ἀνθρώπου εὐρίσκονται εἰς τόν οὐρανόν. Χωρίς τήν Ἐκκλησίαν εἴμεθα μετέωροι καί ἀνέστιοι. Ἡ Ἐκκλησία εἶναι τό σπίτι μας. Ὅσον ἐπιστρέφει ὁ ἀνθρωπος εἰς αὐτήν, τόσον ἐπιστρέφει εἰς τόν ἑαυτόν του, ἔρχεται εἰς ἑαυτόν. Ὅσον ἀπομακρύνεται, χάνεται καί ἐξαχρειοῦται. Ὅσον πλησιάζομεν τήν Ἐκκλησίαν, αἰσθανόμεθα τήν γνησιότητα τοῦ ἀληθινοῦ. Βλέπομεν τόν οὐράνιον Πατέρα νά μᾶς περιμένῃ ἔξω ἀπό τήν οἰκίαν. Μᾶς πείθει ἡ αἴσθησις τοῦ καλοῦ καί τοῦ κάλλους. Ἡ παρουσία τῆς κραταιᾶς ἀγάπης, πού νικά τόν θάνατον. Καί ὄχι τοῦ φθαρτοῦ καί ἀμφιβόλου, πού ἐμπαίζει τόν ἀνθρωπον.

Ἄς ἀκούσωμεν, λοιπόν, τήν θεῖαν πρόσκλησιν νά εισέλθωμεν εἰς τό πέλαγος τῆς νηστείας, διὰ νά φθάσωμεν εἰς τόν λιμένα τοῦ φωτός καί τῆς ἀναστάσεως σὺν πᾶσι τοῖς Ἁγίοις.

Ἁγία καί Μεγάλη Τεσσαρακοστή ,βθ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως
διάπυρος πρὸς Θεόν εὐχέτης
πάντων ὑμῶν

Η ΟΔΟΣ 	
Κωδικός ἐντύπου ISSN 1790-6733	
Τριμηνιαία ἔκδοσις τῆς Ἱεράς Μητροπόλεως Ρόδου Τηλέφωνο: 22410 34300 Fax: 22410 73480 Internet: www.imr.gr e-mail: imrodou@imr.gr Συντάσσεται ἀπὸ ἐπιτροπή	Υπεύθυνος Σύνταξης Ἀρχιμ. Μάξιμος Παναγιώτου Προαιρετικές συνδρομές Ἀριθμ. Βιβλ. Ἐθνικῆς Τραπεζίας 461/296168-79
Ἰδιοκτήτης Ἱερά Μητρόπολις Ρόδου	Ἐκδοτική Παραγωγή ΕΠΤΑΛΟΦΟΣ Α.Β.Ε.Ε. Ἀρδηττοῦ 12-16, Ἀθήνα Τηλ. 210-9217513, Fax: 210-9237033 www.eptalofos.gr e-mail: info@eptalofos.gr
Ἐκδότης Μητροπολίτης Ρόδου κ. Κύριλλος	

ΜΗΝΥΜΑ ΤΗΣ Α.Θ. ΠΑΝΑΓΙΟΤΗΤΟΣ ΕΠΙ ΤΗΣ 61ΗΣ ΕΠΕΤΕΙΩ, ΕΝΣΩΜΑΤΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ

† Β Α Ρ Θ Ο Λ Ο Μ Α Ι Ο Σ

ΕΛΕΩ. ΘΕΟΥ

ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΝΕΑΣ ΡΩΜΗΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΠΑΝΤΙ ΤΩ. ΕΝ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΩ. ΠΛΗΡΩΜΑΤΙ
ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΧΑΡΙΝ, ΕΙΡΗΝΗΝ ΚΑΙ ΕΛΕΟΣ
ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥ

Ευλογημένα τέκνα τῶν ἐν Δωδεκανήσῳ Θεοσώστων Ἐπαρχιῶν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατρι-
αρχείου, χαίρετε ἐν Κυρίῳ πάντοτε!

Εὐφρόσυνος ἀνέτειλεν ἡ ἡμέρα τῆς 7ης
Μαρτίου, ἡ 61ῆ ἐπέτειος τῆς παλιγγενεσίας καὶ
τελικῆς δικαίωσης τῆς Δωδεκανήσου! Τά
μακρὰ ἔτη τοῦ ζόφου καὶ τῶν δακρύων παρ-
ῆλθον ἀνεπιστρεπτι! Ὁ εὐγενῆς λαὸς τῆς Δω-
δεκανήσου διῆλθε «διὰ πυρός καὶ ὕδατος»,
ἀλλ' ἐν τῇ μητρικῇ ἀγκάλῃ τῆς ἐν Κωνσταντι-
νουπόλει Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλης Ἐκκλη-
σίας θαλπόμενος καὶ ὑπὸ τῆς ἀγάπης καὶ τῆς
σοφίας Τῆς ἐνισχυόμενος, ἐκράτησε, μέ πολ-
λάς, ὁμολογουμένως, θυσίας, ἀλώβητον τὴν ἐλ-
ληνορθόδοξον ταυτότητά του καὶ ἀκεραίαν τὴν
ιεράν κληρονομίαν τῶν πατέρων του, καὶ πλέ-
ον, μέ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν πυρίνην
ρομφαίαν τοῦ Πανορμίτου Ταξιάρχου Μιχαήλ,
ἐλυτρώθη καὶ «ἐξῆλθεν εἰς ἀναψυχὴν»! Τὸ
«Αἱματηρὸν Πάσχα» τοῦ 1919 διεδέχθη ἐπιτέ-
λους ἡ λαμπροφόρος Ἀνάστασις τοῦ 1948 καὶ
ὁ παπᾶ-Λουκάς τοῦ Παραδεισίου ἀπὸ τὸν Πα-
ράδεισον εὐαγγελίζεται μεγαλοφώνως εἰς τὸν
Ὁρθόδοξον λαὸν τῆς Δωδεκανήσου χαρᾶς καὶ
σωτηρίας εὐαγγελία!

Χαίρουν σήμερον μεθ' ἡμῶν Ἴπποκράται καὶ
Κλεόβουλοι καὶ Διαγόραι καὶ Ἀπελλεῖς καὶ
Ἡρινναί καὶ Ἐπίχαρμοι! Χαίρουν οἱ Ἅγιοι, τοὺς
ὁποίους ἀνέδειξαν αἱ νῆσοι, οἱ Χριστόδουλοι
καὶ οἱ Νικῆται, οἱ Ναύκληροι καὶ οἱ Μελέτιοι,
οἱ Μαλαχίαι, οἱ Ἄνθιμοι καὶ οἱ Νίκανδροι, οἱ
Μάρτυρες καὶ οἱ Ὅσιοι, ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους
μέχρι τοὺς νεωτέρους, μέχρι καὶ Σάββα τοῦ ἐν
Καλύμνῳ καὶ τοῦ μακαριστοῦ πατρὸς Ἀμφι-
λοχίου τοῦ Μακρῆ, τοῦ ἀναδειχθέντος γλυκυ-
τάτου πατρὸς τῶν Δωδεκανησίων κατὰ τὰς

σκληρὰς ὥρας τοῦ μεγάλου χειμῶνος!

Συγχαίροντες, ὅθεν, ἀπὸ μέρους τῆς
Μητρὸς Ἐκκλησίας ἐγκαρδίως ἐπὶ τῇ
χαρμοσύνῳ ἐπετείῳ ἅπαντας, τὸν τε
ιερόν κλῆρον, τοὺς ἐντίμους ἄρχοντας
καὶ τὸν πιστὸν λαὸν τῆς Δωδεκανήσου,
ὑπενθυμίζομεν πατρικῶς τὴν κοινὴν
παραγγελίαν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου:
«Τῇ ἐλευθερίᾳ οὖν ἧ Χριστὸς ἡμᾶς
ἠλευθέρωσε, στήκετε, καὶ μὴ πάλιν
ζυγῷ δουλείας ἐνέχεσθε» (Γαλ. 5:1). Καὶ
τοῦτο, διότι ἡ ἐσωτερικὴ ἐλευθερία, ἡ ἀπὸ
παντὸς ψυχοφθόρου πάθους, εὐκολώτερον δια-
κυβεύεται καὶ περισσότερον κινδυνεύει, παρά
ἡ ἐξωτερικὴ, μάλιστα δέ, εἰς τὴν σύγχρονον
ὕλόφρονα καὶ πνευματομάχον ἐποχὴν. Ἔχετε
δεδομένην τὴν ἐξωτερικὴν ἐλευθερίαν! Ὅμως
ἔχετε, ἔχομεν πάντες, πολὺν καὶ δύσκολον
ἀγῶνα ἐνώπιόν μας, πρὸς ἐξασφάλισιν τῆς
πνευματικῆς ἐλευθερίας, ἡ ὁποία καὶ μόνη κα-
ταξιῶνει τὸν ἄνθρωπον ὡς εἰκόνα τοῦ Θεοῦ.
Εἶθε, μέ τὴν βοήθειαν τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου,
εἰς αὐτὸν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, καὶ
παρὰ τὰς σειρῆνας τοῦ κοσμικοῦ πνεύματος,
νά ἀριστεύσωμεν πάντες, δικαιοῦντες τὰς ὑπο-
μονάς, τὰς θυσίας, τὰς ἱεράς προσδοκίας καὶ
τὰς ἀγίας ἐλπίδας ἐκείνων, οἱ ὁποῖοι προητοι-
μασαν καὶ ἐξησφάλισαν τὴν εὐλογίαν τῆς 7ης
Μαρτίου 1948!

Ἡ ἐκλογὴ, τέλος, κατ' αὐτὰς καὶ ἡ χειροτο-
νία Νέου Μητροπολίτου Κῶου καὶ Νισύρου,
τοῦ κ. Ναθαναήλ, Δωδεκανησίου τὴν τε κατα-
γωγὴν καὶ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διακονίαν, ἀρί-
στην μαρτυρίαν ἔχοντος παρὰ τῷ Δωδεκανη-
σιακῷ λαῷ εἶναι τὸ δῶρον τῆς στοργῆς καὶ τῆς
φροντίδος τῆς ἐσταυρωμένης Μητρὸς Ἐκκλη-
σίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς ὑμᾶς,
ἀδελφοί ἐπιπόθητοι καὶ τέκνα ἐν Κυρίῳ ἡγα-
πημένα, διὰ τὴν μεγάλην σας ἐπέτειον! Χαρῆτε
μαζὶ τοῦ τὰ ἐλευθέρια καὶ δοξάσατε τὸν δο-
τῆρα παντὸς ἀγαθοῦ Κύριον καὶ Θεὸν ἡμῶν
Ἰησοῦν Χριστόν!

7ῆ Μαρτίου ,βθ'

† Ὁ Κωνσταντινουπόλεως Βαρθολομαῖος
Διάπυρος πρὸς Θεὸν εὐχέτης

«Ἐξέλιξη καί διαμόρφωση τοῦ Μυστηρίου τῆς Μετανοίας»

τοῦ Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ,
Ἀναπληρωτῆ Καθηγητῆ τοῦ Α.Π.Θ.

Μετά τό γεγονός τῆς πτώσης, ἡ σχέση τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό προσδιορίζεται ἀπό ἕνα συνεχῆ καί πάντοτε μέ τή χάρι Του ἀγώνα ἐπιστροφῆς στό πρωτόκτιστον κάλλος καί τή χαρά τοῦ Παραδείσου. Στήν Παλαιά Διαθήκη ὁ «οἰκτίρμων καί ἐλεήμων» (Ἐξοδ. 34,6) Κύριος καλεῖ τόν ἄνθρωπο σέ μετάνοια, τόν παιδαγωγεῖ μέ διάφορους τρόπους, ὅπως τόν κατακλυσμό, τή διαίρεση τῶν γλωσσῶν κ.ἄ., καί ζητᾷ τή θεληματική του ἐπάνοδο στή ζωή τοῦ Δημιουργοῦ του.

Ἡ διαδικασία ἀποκατάστασης τῆς κοινωνίας τοῦ ἀνθρώπου μέ τό Θεό, προϋπέθετε ἀσφαλῶς τήν καρδιακή συμμετοχή τοῦ μετανοοῦντος, γιά νά μήν ἐκφυλισθεῖ στό ἐπίπεδο τῆς τυπολατρίας, ἀλλά προέβλεπε καί συγκεκριμένη τελετουργία, πού γινόταν «ἢ διά θυσιῶν, ἢ δι' ἐλεημοσύνης, ἢ διά καθαρσιῶν»¹. Εἰδικότερα ὑπῆρχε ἀτομική ἢ συλλογική ὁμολογία τῶν ἁμαρτιῶν (Λευϊτ. 26,40· Ἀριθμ. 5,5-7), νηστεία (Κριτ. 20,26), σχίσιμο τῶν ἐνδυμάτων καί ἔνδυση σάκκου (Γ' Βασιλ. 20,27) καί προσφορά ἐξιλαστήριας θυσίας γιά τήν ἄφεση τῆς ἁμαρτίας (Λευϊτ. 5,6).

Ἡ ὅλη αὐτή τελετουργία καί ἡ ἐξομολόγηση φαίνεται πώς δέν γινόταν ἐνώπιον ἱερέων, προφητῶν ἢ πατριαρχῶν. Σίγουρα πάντως δέν εἶχε μυστηριακό χαρακτήρα, καί ὡς ἐκ τούτου, δέν παρεῖχε ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν τοῦ μετανοοῦντος². Τό ἀποτέλεσμα ἦταν ἡ ἀπαλλαγῆ «μόνον τῶν ἐκ τῆς θείας ὀργῆς ἐπαγομένων προσκαίρων τιμωριῶν»³. Ἡ ὅλη πορεία τῆς μετανοίας στήν ἀρχαία ἐποχή ἦταν πορεία προετοιμασίας τοῦ λαοῦ, γιά νά δεχθεῖ τή μυστηριακή μετάνοια, πού χορηγεῖ ἡ Ἐκκλησία. Ὁ τελευταῖος δέ τῶν προφητῶν, ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος, ἀνακεφαλαιώνει ξεκάθαρα τό προφητικό μήνυμα γιά προσωπική μετάνοια, ἡ ὁποία τώρα εἶναι ἐνταγμένη στήν προοπτική τῆς βασιλείας⁴.

Στήν Καινή Διαθήκη ἡ μετάνοια ὡς ἀλλαγῆ τοῦ τρόπου ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου τοποθετεῖται σέ ἐκκλησιολογική βάση καί συνδέεται μέ τό ἔργο τῆς σωτηριώδους οικονομίας τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος καλεῖ τούς «ἁμαρτωλούς εἰς μετά-

νοίαν» (Λουκ. 5,32), παρέχει συνεχῶς τή συγχώρηση τῶν ἁμαρτιῶν, ὅπως π.χ. συνέβη μέ τόν παραλυτικό (Ματθ. 9,2· Μάρκ. 2,5· Λουκ. 5,20), διδάσκει τή μετάνοια μέσα ἀπό συγκεκριμένα παραδείγματα, ὅπως τοῦ Ζακχαίου (Λουκ. 19,8), τοῦ ἀποστόλου Πέτρου (Μάρκ. 14, 66-72), τοῦ ἀσώτου υἱοῦ (Λουκ. 15, 11-32) κ.ἄ.

Μετά τήν Ἀνάστασή Του ὁ Κύριος δίδει στόν ἀπόστολο Πέτρο καί τούς λειτουργούς τῆς Ἐκκλησίας γενικότερα τήν ἐξουσία τοῦ «δεσμεῖν» καί «λύειν» (Ματθ. 18,18). Ἡ πράξη αὐτή κατά μίαν ἄποψη ἀποτελεῖ καί τή σύσταση τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως. Κατ' ἄλλην ἄποψη ἡ ἐξουσία αὐτή ἔχει γενικότερο χαρακτήρα καί τό μυστήριό τῆς μετανοίας θεμελιώνεται στή φράση τοῦ ἀποστόλου Ἰακώβου «ἐξομολογεῖσθαι ἀλλήλοις τάς ἁμαρτίας» (Ἰακ. 5,16), ὅπου τό «ἀλλήλοις» ἀναφέρεται στή λειτουργική σύναξη τῆς Ἐκκλησίας⁵.

Μέ βάση τήν ὡς ἄνω μαρτυρία τοῦ ἀγίου Ἰακώβου, ἀλλά καί τό λόγο τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ματθαίου περί ἐξομολογητικῆς συνεξήγησής πρὶν τή συμμετοχή στή θεία Εὐχαριστία (Ματθ. 5,23-24) ὑποστηρίζεται ὁ μυστηριακός χαρακτήρας τῆς μετανοίας, ὁ δημόσιος χαρακτήρας της⁶ καί ἡ σημασία της ὡς γεγονότος συμφιλίωσης τοῦ πιστοῦ μέ τήν Ἐκκλησία του, τή στιγμή μάλιστα, πού αὐτό γίνεται στή πλαίσια τῆς εὐχαριστιακῆς σύναξης.

Ἄλλα στοιχεῖα, ὅπως ἡ ὁμολογία τῶν ἁμαρτιῶν (Α' Ἰω. 1,9), ἡ παρουσία Ἐπισκόπου καί ἡ δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν (Α' Τιμ. 5,20-22) καί τά ἐπιτίμια, πού ἐδίδοντο ὡς θεραπευτικά μέσα σέ περιπτώσεις βαρέων ἁμαρτημάτων, ὅπως αὐτό τοῦ ἀφορισμοῦ τοῦ αἰμομίκτου ἀπό τήν Ἐκκλησία (Α' Κορ. 5,3-5), ὑπαινίσσονται καί τή μορφή, πού εἶχε ἡ τελετουργική διαδικασία τοῦ μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως καί τῆς μετανοίας στήν Καινή Διαθήκη.

Κατ' ἄλλην ἄποψη ὑπάρχουν πολλά ἐρωτηματικά σχετικά μέ τήν ὕπαρξη τελετουργίας ὅσον ἀφορᾷ τήν μετάνοια κατά τήν ἀποστολική ἐποχή⁷. Σέ κάθε

ὅμως περίπτωση ἢ μετάνοια τοῦ μετὰ τό βάπτισμα ἁμαρτήσαντος ἀνθρώπου θεμελιώνεται στήν Καινή Διαθήκη, οἱ ρίζες τῆς εἶναι θεοσυστατες μέ τήν ἔννοια πάντοτε τῆς ἐν τῷ θανάτῳ καί τῆ ἀναστάσει τοῦ Κυρίου μας πλήρους ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν καί τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου⁸, καθόσον «*ἐχθροὶ ὄντες κατηλλάγημεν τῷ Θεῷ, διά τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, πολλῶ μᾶλλον καταλλαγέντες σωθησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ*» (Ρωμ. 5,10).

Οἱ ἐπόμενοι αἰῶνες εἶναι καθοριστικοί γιά τήν ἐξέλιξη καί διαμόρφωση τοῦ τυπικοῦ του μυστηρίου τῆς ἐξομολογήσεως. Ἡ παλαιότερη πληροφορία ἀπό τίς πηγές τῆς μεταποστολικῆς ἐποχῆς περί «*τελετουργικῆς μετάνοίας*» εἶναι τοῦ Κλήμεντα Ρώμης, ὁ ὁποῖος μέ στόχο τήν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας προτρέπει ὄσους διαταράσσουν αὐτή τήν ἐνότητα νά προστρέχουν στούς πρεσβυτέρους «*εἰς μετάνοιαν κάμψαντες τά γόνατα τῆς καρδίας αὐτῶν*»⁹. Ἡ κάμψη τῶν γονάτων, τό αἴτημα ἀφέσεως τῶν ἁμαρτιῶν, ἡ ἰκεσία καί τά δάκρυα, καθώς καί οἱ προσευχές μετάνοίας (π.χ. τοῦ 50οῦ ψαλμοῦ) εἶναι στοιχεῖα τοῦ τυπικοῦ τῆς μετάνοίας καθ' ὅλην τήν περίοδο τῶν πρώτων χριστιανικῶν αἰώνων¹⁰.

Ἀπό τόν 2ο καί κυρίως τόν 3ο μ.Χ αἰῶνα ἡ πράξη τοῦ μυστηρίου τῆς μετάνοίας ἐπηρεάζεται ἀπό τή νέα τάξη τῶν μετανοούντων, οἱ ὁποῖοι ὡς διαπράξαντες μεγάλα ἁμαρτήματα ἀπεκόπτοντο ἀπό τή μετοχή στή θεία Εὐχαριστία. Τήν περίοδο αὐτή εἶναι ἐμφανῆς ἡ παρουσία τοῦ Ἐπισκόπου καί τῶν πρεσβυτέρων¹¹. Ἡ ἐξομολόγηση γίνεται δημόσια καί στά πλαίσια τῆς θείας Εὐχαριστίας¹². Σιγά σιγά ἐπικρατεῖ καί ὁ μυστικός τρόπος ἐξομολογήσεως¹³ κάτι πού συντελεῖ στήν διαμόρφωση τοῦ θεσμοῦ τοῦ «*πρεσβυτέρου τῆς μετάνοίας*»¹⁴, ὁ ὁποῖος καταργήθηκε στά τέλη τοῦ 4ου μ.Χ αἰ. γιά νά ἐπανιδρυθεῖ τό 12ο μ.Χ αἰ.

Ἡ ἀντίληψη, ὅτι ἡ ἐξομολόγηση πρέπει νά γίνεται ἐνώπιον τῶν ἱερέων, εἶναι ἔντονη στά κείμενα ἀπό τόν 3ο μ.Χ αἰ. καί ἐντεῦθεν. Ὁ Ὀριγένης π.χ. μιᾶ γιά τόν ἔμπειρο πνευματικό ὁδηγό καί τό νουνεχῆ ἱατρό στόν ὁποῖον ὁ πνευματικά ἀσθενῆς ὁμολογεῖ τά σφάλματά του προκειμένου νά λάβει τά κατάλληλα φάρμακα γιά τήν θεραπεία του¹⁵. Ὁ ἴδιος συγγραφέας ἀναφέρει τήν κατά τό τελετουργικό τῆς μετάνοίας ἐπικράτηση τῆς ἐπίθεσης τῶν χειρῶν τοῦ Ἐπισκόπου ἢ τῶν πρεσβυτέρων στό κεφάλι τοῦ μετανοούντος, ἀλλά καί τή χρήση μέ ἔλαιο κάτι πού

ἐκφράζει τή χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, πού παρέχεται στόν μετανοοῦντα¹⁶.

Στήν τάξη τοῦ μυστηρίου τῆς μετάνοίας ἀναφέρονται καί δυό ἄλλα πολύ σημαντικά κείμενα τοῦ 3ου μ.Χ αἰ., αὐτό τῆς Διδασκαλίας τῶν Ἀποστόλων (200-250) καί ἡ Ἀποστολική Παράδοση τοῦ Ἰππολύτου (235). Καί τά δυό κείμενα ἐπισημαίνουν τό ρόλο τοῦ Ἐπισκόπου στό θέμα αὐτό, ἀφοῦ εἶναι ἐκεῖνος πού ἐξετάζει τόν μετανοοῦντα, ἐάν εἶναι ἔτοιμος νά ἐνταχθεῖ καί πάλι στήν Ἐκκλησία, τόν νουθετεῖ, τοῦ ὀρίζει συγκεκριμένη νηστεία ἀπό δυό ἕως ἐπτά ἑβδομάδες καί τοῦ δίδει τήν ἄφεση κατά τήν εὐχαριστιακή σύναξη μετὰ τῆ λειτουργία τοῦ Λόγου δι' ἐπιθέσεως τῶν χειρῶν¹⁷. Στήν εὐχή ἐπίσης ἐπί χειροτονία Ἐπισκόπου, πού παραθέτει ὁ Ἰππόλυτος Ρώμης στήν Ἀποστολική Παράδοση, ἐπισημαίνεται ὅτι ὁ Ἐπίσκοπος ἔχει «*ἐξουσίαν ἀφιέναι ἁμαρτίας*»¹⁸.

Ὁ Μέγας Ἀθανάσιος ἐπισημαίνει ὅτι «*ὡσπερ ἄνθρωπος ὑπό ἀνθρώπου ἱερέως βαπτιζόμενος φωτίζεται τῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος χάριτι, οὕτω καί ὁ ἐξομολογούμενος ἐν μετάνοιᾳ διά τοῦ ἱερέως λαμβάνει τήν ἄφεσιν χάριτι Χριστοῦ*»¹⁹. Ὁ Μέγας Βασίλειος κάνει τή διάκριση μεταξύ ἐξομολόγησης τῶν ἁμαρτιῶν καί ἐξαγόρευσης τῶν λογισμῶν καί καθόρισε τή μυστική ἐξομολόγηση τῶν μοναχῶν, οἱ ὁποῖοι ἔπρεπε νά ὁμολογοῦν «*τά κρυπτά τῆς καρδίας τοῖς πεπιστευμένοις τῶν ἀδελφῶν*»²⁰. Στούς ἔμπειρους αὐτούς πνευματικούς καί ἐξομολόγους, προσέφευγαν καί πολλοί λαϊκοί²¹. Ὁ δέ Ἱερός Χρυσόστομος ἐνθαρρύνει τόσο τήν προσωπική καί ἀπειθείας πρὸς τό Θεό ἐξαγόρευση τῶν ἁμαρτιῶν²², ὅσο καί τήν προσέλευση τῶν μετανοούντων ἐνώπιον τῶν ἱερέων²³.

Τήν πληρέστερη, ὅμως, εἰκόνα τοῦ μυστηρίου τῆς μετάνοίας κατά τούς τέσσερις πρώτους αἰῶνες, μᾶς δίδουν οἱ Διαταγές τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων (380). Κατά τό κείμενο αὐτό ἡ τάξη τῆς μετάνοίας γινόταν εἴτε ἐντός τῆς θείας Εὐχαριστίας, εἴτε ἐκτός αὐτῆς, μέ τή συμμετοχή πάντοτε τοῦ Ἐπισκόπου καί τῶν πιστῶν. Στήν πρώτη περίπτωση οἱ μετανοοῦντες συμμετεῖχαν μέ τούς κατηχουμένους στή θεία Λειτουργία μέχρι τά ἀναγνώσματα, ὅποτε καί ἀποχωροῦσαν μετὰ ἀπό εἰδική εὐχή, πού ἔλεγε ὁ Ἐπίσκοπος, τῇ χειροθεσία ἀλλά καί τήν προσευχή τῶν πιστῶν²⁴. Ὅταν ἡ ἄφεση τῶν ἁμαρτιῶν διδόταν ἐκτός τοῦ μυστηρίου τῆς θείας Εὐχαριστίας, ὁ Ἐπί-

«Ὁ Θεός,
ὁ συγχωρήσας Δαβὶδ,
διὰ Νάθαν
τοῦ προφήτου»

σκοπος νουθετούσε πρώτα τούς «ήμαρτηκούς», τούς υπέβαλλε κάποιο χρονικό διάστημα νηστείας, τούς διάβαζε στό ναό τή συγχωρητική εὐχή, ἡ ὁποία συνοδευόταν ἀπό τή χειροθεσία, πράξη πού παραλληλίζεται μέ τό Βάπτισμα²⁵. Τό ὄλο τελετουργικό ολοκληρωνόταν μέ τήν ὑπέρ τῶν μετανοούντων προσευχή τῶν πιστῶν²⁶.

Κατά τούς ἐπόμενους αἰῶνες διαγράφεται σαφῆς ἐξέλιξη τῆς Ἀκολουθίας εἰς μετανοούντας καί ἐξομολογουμένους ἀρχικά μέ μεμονωμένες εὐχές, ὅπως φαίνεται στή χειρόγραφη παράδοση²⁷, καί στή συνέχεια ἀπό τόν 11ο μ.Χ. αἰ., μέ πλήρη Ἀκολουθία ἀποδιδόμενη στόν ὅσιο Ἰωάννη τό Νηστευτή, ὁ ὁποῖος βεβαίως ἔζησε τόν 6ο μ.Χ. αἰ.²⁸. Ἡ ἐν λόγῳ Ἀκολουθία διαιρεῖται σέ τέσσερα τμήματα:

α) Στήν ἰλαστήριο Ἀκολουθία, πού γίνεται μπροστά στό θυσιαστήριο μέ ψαλμούς καί τροπάρια μετανοίας καί συντριβῆς, μία εὐχή καί τρεῖς γονυκλισίες. β) Στήν κατήχηση τοῦ μετανοούντος, ὅπου ὁ ἱερέας τοῦ ὑπενθυμίζει ὅτι τή συγχώρηση τή δίδει ὁ Θεός καί τοῦ συνιστᾷ νά μήν ξανακάνει τό ἴδια ἁμαρτήματα, καθώς ἐπίσης νά μήν αἰσθάνεται ντροπή νά ὁμολογεῖ τά ἄθεσμα ἔργα του. γ) Στήν ἐξαγόρευση, ἡ ὁποία εἶναι λεπτομερῆς καί γίνεται «μετά πάσης ἀκριβείας». δ) Στή συγχώρηση καί τήν ἀπόλυση, ὅπου ὁ μετανοήσας εἶναι γονατιστός, ἐνῶ ὁ ἱερέας τοῦ διαβάλλει ἐπτά συγχωρητικές εὐχές. Ἐγείρεται στή συνέχεια ἀπό τό ἔδαφος, τόν ἀσπάζεται ὁ ἱερέας καί τόν προτρέπει νά μήν ἀμελεῖ τίς ἐντολές τοῦ Θεοῦ, ἀλλά νά τίς τηρεῖ ἀπόλυτα προκειμένου νά τύχει τῆς σωτηρίας²⁹.

Ἐκτός ἀπό τήν ὡς ἄνω Ἀκολουθία καί τίς μαρτυρίες, πού διασώζονται τῶν χειρόγραφα, ἐνδιαφέρον ἔχουν καί τά ἔντυπα Εὐχολόγια, ἀλλά καί τά Ἐξομολογητάρια τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας. Στά ἔντυπα διασώζονται μεμονωμένες εὐχές μετανοίας, ἐξομολογήσεως καί ἀφέσεως, ὄρκου καί λύσης ἀφορισθέντος ἱερέως ἢ κοσμικοῦ, πού λέγονται στό τέλος τῆς θείας Λειτουργίας, μία Ἀκολουθία γιά τίς συνήθειες περιπτώσεις ἐξομολογουμένων, πού σαφῶς εἶναι ἐπηρεασμένη ἀπό τήν Ἀκολουθία τοῦ ὁσίου Ἰωάννου τοῦ Νηστευτή καί ἕναν παρακλητικό κανόνα εἰς

τήν Ὑπεραγίαν Θεοτόκον ἐν ἐξομολογήσει ἁμαρτωλοῦ, ποίημα Εὐθυμίου μοναχοῦ Συγγέλου³⁰.

Στά ἔντυπα ἐπίσης Ἐξομολογητάρια ἢ μετάνοια διαιρεῖται σέ τρία μέρη: α) Στή συντριβή τῆς καρδίας, β) στήν ἐξομολόγηση καί γ) στήν ἱκανοποίηση. Συντριβή τῆς καρδίας σημαίνει ἐσωτερική θλίψη γιά τίς ἁμαρτίες, πού διεπράχθησαν. Ἐξομολόγηση εἶναι ἡ ἐκούσια ἐξαγόρευση τῶν ἁμαρτημάτων καί ἱκανοποίηση εἶναι ἡ ἔμπρακτη ἐφαρμογή τοῦ κανόνα, πού ὁ πνευματικός ὀρίζει στόν ἐξομολογηθέντα. Στό Ἐξομολογητάριο τοῦ ἁγίου Νικοδήμου τοῦ Ἁγιορείτου π.χ. καταγράφεται ἡ τάξη τῆς Ἀκολουθίας εἰς ἐξομολογούμενον, στήν ὁποία μετά τό Εὐλογητός, τό Τρισάγιο καί τόν 50ο ψαλμό, ὁ μετανοῶν γονατίζει μπροστά στήν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ καί ὁμολογεῖ τίς ἁμαρτίες του. Οὐσιαστικά ἀπαντᾷ σέ

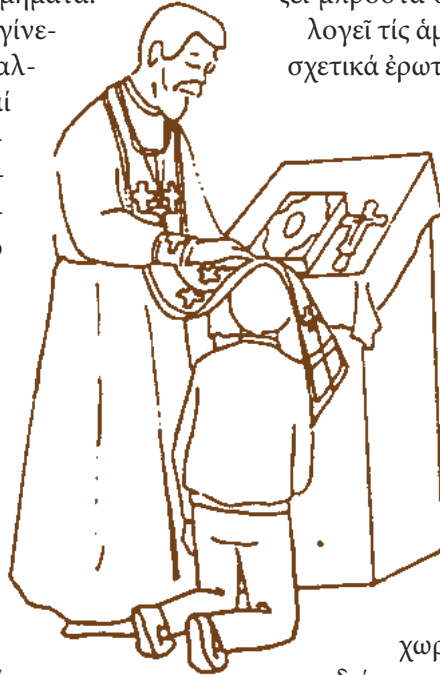
σχετικά ἐρωτήματα τοῦ ἱερέα, ὅπως π.χ. ἐάν διέπραξε κάποια θανάσιμη ἁμαρτία, ἐάν πιστεύει στά δόγματα τῆς Καθολικῆς καί Ἀνατολικῆς τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας κ.ἄ. Ἀκολουθοῦν χειροθεσία, ἡ συγχωρητική εὐχή καί ἡ ἀπόλυση³¹.

Στό ἐν χρήσει τέλος Εὐχολόγιο διασώζονται μεμονωμένες εὐχές μετανοίας, παρακλητικός Κανόνας στή Θεοτόκο γιά τήν ἐξομολόγηση ἁμαρτωλοῦ, καθώς ἐπίσης καί Ἀκολουθία τῶν ἐξομολογουμένων. Ἡ πράξη αὐτή διακρίνεται σέ μία σύντομη ἰλαστήρια ἀκολουθία, στήν

χωρίς κατήχηση ἐξαγόρευση καί στήν διά συντόμου ἀπολύσεως τῶν ἁμαρτιῶν ἐπάνοδο τοῦ ἐξομολογηθέντος στήν κατάσταση τῆς χάριτος.

Ἡ Ἀκολουθία τῶν ἐξομολογουμένων στό ἐν χρήσει Εὐχολόγιο μετά τό «*Εὐλογητός ὁ Θεός ἡμῶν*» περιλαμβάνει τή μικρή συναπτή, τήν εὐχή «*Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, Υἱέ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος*», τρισάγιο, Κύριε ἐλέησον (ιβ'), τό «*Δεῦτε προσκυνήσωμεν*», τόν 50ο ψαλμό, τρία τροπάρια μετανοίας, Κύριε ἐλέησον (μ'), τήν εὐχή «*Ὁ Θεός ὁ Σωτήρ ἡμῶν, ὁ διά τοῦ προφήτου σου Νάθαν*», γονυκλισία τοῦ μετανοούντος καί ἐξαγόρευση τῶν ἁμαρτημάτων του καί τήν τελική εὐχή «*Ὁ Θεός, ὁ συγχωρήσας Δαυίδ, διά Νάθαν τοῦ προφήτου*»³².

Αὐτή βεβαίως ἡ Ἀκολουθία δέν χρησιμοποιεῖται προφανῶς γιά λόγους συντομίας. Λέγεται μόνο κά-

ποια προσευχή στην αρχή και μετά την έκουσια έξομολόγηση των άμαρτημάτων ό ιερέας διαβάσει τή συγχωρητική εϋχή. Αποδεικνύεται ἔτσι τό πόσο δύσκολο είναι νά επιβιώσει στην πράξη μία τόσο ἐκτενέστατη Άκολουθία. Η οϋσία πάντως είναι ότι ή Ἐκκλησία ως πρώτη προτεραιότητα θέτει τό κάλεσμα

καί τοϋ συγχρόνου ανθρώπου σέ μετάνοια. Μία ἔμπειρία, πού μᾶς καθαρίζει ἀπό κάθε ἀδικία, μᾶς ἐλευθερώνει ἀπό τά πάθη καί τίς κακίες, καί μᾶς ἀνοίγει τό δρόμο γιά μία ζωή ἁγιοπνευματική καί μυστηριακή, γιά μία ζωή πού ὀδηγεῖ στή βασιλεία τοϋ Θεοϋ καί τήν αἰωνιότητα.■

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, Ἐπιστολῶν βιβλίον Δ', ἐπιστ. ΡΟ', ΡG 78, 1261.

2. Ἰωάννου Χρυσοστόμου, *Εἰς Ματθαῖον*, Ὁμιλία Ι, ΡG 57,185: «Πρό τοϋ σταυροϋ οϋδαμοϋ φαίνεται ἄφεις οϋσπανταχοϋ γάρ τῷ αἵματι αὐτοϋ τοϋτο λογίζεται».

3. Παναγιώτου Ν. Τρεμπέλα, *Δογματική τῆς Ὁρθοδόξου Καθολικῆς Ἐκκλησίας*, τόμ. Γ', ἐκδ. «Σωτήρ», Ἀθήναι 21979, σ. 240.

4. Ματθ. 3,2: «Μετανοεῖτε, ἡγγικε γάρ ή βασιλεία τῶν οϋρανῶν... ποιήσατε οὖν καρπόν ἄξιον τῆς μετανοίας». Βλ. καί Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, *Λειτουργικές Μελέτες ΙΙ*, ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2006, σ. 399.

5. Πέτρου Β. Βασιλειάδη, «Η οϋσία τοϋ μυστηρίου τῆς μετανοίας (Σχόλιο στό Ἰακ. 5,16)», στό Ἐπίκαιρα Ἁγιογραφικά Θέματα, Ἁγία Γραφή καί Εϋχαριστία (Βιβλική Βιβλιοθήκη, 15) ἐκδ. Π. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 2000, σσ. 138-149.

6. Δημητρίου Βακάρου (Μ. Πρωτοπρεσβυτέρου), *Τό μυστήριον τῆς μετανοίας καί ἔξομολογήσεως. Ἱστορία καί πράξη*, Θεσσαλονίκη 1999, σ. 71.

7. Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, ὅ.π., σ. 402.

8. Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, ὅ.π., σ. 404. 9. 51,1, ΒΕΠΕΣ 1,35

10. Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, ὅ.π., σ. 406-420.

11. Ἰγνατίου Ἀντιοχείας, *Πρός Φιλαδελφεῖς* 8 ἐκδ. J. B. Lightfoot, *The Apostolic Fathers* 2, 3, Hildesheim, G. Olms, 1973, σ. 215. Ἰουστίνου, *Πρός Σμυρναίους* 9,1 ΡG 5, 713 BC. Ἰωάννου Κ. Ἀγγελοπούλου, *Η μετάνοια κατά τήν Ὁρθόδοξον Καθολικὴν Ἐκκλησίαν*, Ἀθήναι 1998, σ. 331.

12. Διδαχή 14,1 ΒΕΠΕΣ 2, 220: «Καθ' ἡμέραν Κυρίου συναχθέντες κλά-

σατε ἄρτον καί εϋχαριστήσατε, προεξομολογησάμενοι τά παραπτώματα ἡμῶν, ὅπως καθαρὰ ή θυσία ὑμῶν ἤ» Τερτυλιανοϋ, *De raenitentia* 9,4 PL 1, 1244A-1245 B.

13. Ὀριγένους, *In Leviticum* 8,10, ΡG 12, 502 B.

14. Βλ. Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ ὅ.π., σσ. 410-412. Σωκράτους, *Ἐκκλησιαστική Ἱστορία* 7,16 ΡG 67,1457.

15. Εἰς Ψαλμοϋς 2,6 ΡG 12,1386.

16. In *Leviticum* 2,4 ΡG 12,418B-419A. Βλ. καί Κυπριανοϋ, *Epist.* 9,2, PL 4, 257-259· 263-264.

17. F. X. Funk, *Didaskalia et Constitutiones Apostolorum*, Torino 1979, σσ. 144 ἔξ.

18. B. Botte, *La Tradition Apostolique...*, Münster Westfalen 1963, σ. 8 19. ΡG 26,1315.

20. Ὅροι κατά πλάτος 26, ΡG 31, 985D.

21. Δημητρίου Βακάρου (Μ. Πρωτοπρεσβυτέρου) ὅ.π., σ. 287.

22. Εἰς τοϋς τά πρώτα Πάσχα νηστεύοντας, Λόγος τρίτος, δ', ΡG 48,857.

23. Περὶ ἱεροσύνης, Λόγος γ', 5,6 ΡG 48,645: «Καί ἄπερ ἂν ἐργάζωνται κάτω οἱ ἱερεῖς, ταῦτα ὁ Θεός ἄνω κυροῖ καί τήν τῶν δούλων γνώμην ὁ Δεσπότης βεβαιοῖ». Αὐτή ἀκριβῶς ή πρακτική παγιώνεται καί κατά τοϋς ἐπόμενους αἰῶνες, ὅπως φαίνεται καί ἀπό τή μαρτυρία Ἀναστασίου τοϋ Σιναΐτου (520-599) ὅτι οἱ πιστοὶ πρέπει νά ἐξομολογοῦνται «τῷ Θεῷ διά τῶν ἱερέων» (Λόγος περὶ τῆς ἁγίας συνάξεως) ΡG 89,833.

24. 8,9,1 καί 9,8, Sources Chrétiennes 336, 162-164.

25. Διαταγαί τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων 2,412, SC 320,272: «Καί ἔσται αὐτῷ ἀντί τοϋ λούσματος ή χειροθεσία».

26. Γεωργίου Ν. Φίλια, *Οἱ εϋχές τῶν Ἀποστολικῶν Διαταγῶν ὑπέρ τῶν μετα-*

νούντων. Πρός μία διερεύνηση τοϋ τελετουργικοϋ τῆς μετάνοίας κατά τοϋς τέσσερεις πρώτους αἰῶνες, Ἀθήναι 1998, σσ. 529-530· 536,558. Βλ. καί Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, ὅ.π., σσ. 415-416.

27. Θεοδώρου Ἰ. Κουμαριανοϋ, *Οἱ εϋχές μετάνοίας καί οἱ ἀκολουθίες ἐξομολογήσεως στά ἑλληνικά χειρόγραφα εϋχολόγια ἀπό τον Η' ἔως τόν ΙΓ' αἰῶνα*, Ἀθήναι 1998 (ἀνέκδοτη).

28. Η Ἀκολουθία αὐτή ἀνήκει στά κανονικά ἔργα τοϋ ἁγίου Ἰωάννου τοϋ Νηστευτῆ καί είναι τμήμα τοϋ Ἐξομολογηταρίου του. Πά τό ζήτημα τοϋ Ἐξομολογηταρίου βλ. Θεοδώρου Ξ. Πάγκου, *Νίκων ὁ Μαυρορείτης. Βίος-Συγγραφικό ἔργο-Κανονική Διδασκαλία*, 1991, σ. 267 ἔξ.

29. Τό κείμενο αὐτῆς τῆς Ἀκολουθίας ὑπάρχει στήν *Patrologia Graeca* (PG) 88, 1889-1932. Κριτική ἔκδοση βλ. Θεοδώρου Ἰ. Κουμαριανοϋ, ὅ.π., σσ. 184-200. Περιγραφή τῆς Ἀκολουθίας κάνουν οἱ α) Γεώργιος Γ. Μπεκατώρος, ΘHE 8(1966) 1067-1069. β) Κωνσταντίνος Ν. Καλλίνικος, *Ὁ χριστιανικός ναός καί τά τελούμενα ἐν αὐτῷ*, Ἀθήναι 41969, σσ. 402-407. γ) Ἱερομόναχος Ἰρηγόριος, *Η Ἱερά Ἐξομολογήσις, Σχόλια* ἐκδ. «Δόμος» Ἀθήνα 1997, σσ. 57-58. Βλ. καί Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, ὅ.π., σσ. 420-426.

30. Τά κείμενα αὐτά ὑπάρχουν στό *Jacobus Goar Eϋχολόγιον sive Ritvale Graecorum* (Venetiis 21730, ἀνάτ. Graz 1960) σσ. 536-688. Βλ. καί Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, ὅ.π., σσ. 429-433.

31. *Ἐξομολογητάριον* ἐκδ. Ν. Δ. Παναγόπουλος, Ἀθήναι 1988, σσ. 67-69, 113-114.

32. *Εϋχολόγιον τό Μέγα* ἐκδ. «Ἀστέρως», Ἀθήναι 1980, σσ. 221-224. *Μικρόν Εϋχολόγιον* ἐκδ. Ἀποστολικῆς Διακονίας, Ἀθήνα 132003, σσ. 149-161. Βλ. καί Παναγιώτη Ἰ. Σκαλτσῆ, ὅ.π., σσ., 435-436.

Τό Μυστήριο τῆς μετανοίας¹ κατά τούς τρεῖς πρώτους αἰῶνες μ.Χ.

τοῦ Πρωτ. Θεμιστοκλέους Στ. Χριστοδούλου, Δρ. Θ.

Εἰσαγωγικά

Στὴν Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία ἡ μετάνοια θεωρεῖται ἓνα ἀπὸ τὰ μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ κάθε πιστὸς, ποὺ προσέρχεται στὸ μυστήριο τῆς ἐξαγορεύσεως, ἀποθέτει τὶς ἀμαρτίες του κάτω ἀπὸ τὸ πετραχήλι τοῦ πνευματικοῦ του πατέρα, μὲ τὴν βεβαιότητα ὅτι οἱ ἐξαγορευθεῖσες ἀμαρτίες του συγχωροῦνται, τότε μόνον, ὅταν ἀπὸ μέρους του ὑπάρχει εἰλικρινὴς μετάνοια καὶ συντριβή. Ἔνας νεώτερος λειτουργικὸς πατέρας τῆς Ἐκκλησίας μας, θὰ πεῖ γιὰ τὴν ἐξομολόγηση²: «*Εὰν τὸ βάπτισμα εἶναι τὸ πλοῖον τῆς σωτηρίας, στὸ ὁποῖον ὁ ἐπιβαίνων κατευθύνεται πρὸς τὸν οὐράνιο λιμένα, ἡ ἐξομολόγηση, μὲ τὴν εὐρύτερη ἔννοια τῆς σημασίας τῆς λέξεως, εἶναι ἡ σωστικὴ σάνιδα, πάνω στὴν ὁποία εὐρισκόμενος ὁ τῆς παλιγγενεσίας ναυαγὸς, διασώζεται ἀπὸ τὸν κίνδυνο τῆς νοητῆς τρικυμίας, ποὺ προκαλεῖ ἡ ἀμαρτία*». Ἡ θέση τῆς Ἐκκλησίας σχετικὰ μὲ τὴν ἀμαρτία εἶναι ξεκάθαρη. Ἡ ἀμαρτία γεννᾶται καὶ καλλιεργεῖται, ἀναλόγως τῆς διαθέσεως τοῦ πειραζομένου ἀνθρώπου, ἀπὸ τὸν διάβολο. Ἡ ἀποφυγὴ τῆς διαπράξεως τῆς ἀμαρτίας ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν ἀνθρώπο. Ὁ ἀγωνιζόμενος πιστὸς προσπαθεῖ νὰ ἀποφεύγει τὴν ἀμαρτία, ἐνῶ ὁ μὴ γνωστικὸς πέφτει συνεχῶς. Τὸ νὰ πέφτει κάποιος στὴν ἀμαρτία, σύμφωνα μὲ τὴν πατερικὴ διδασκαλία, θεωρεῖται ἀνθρώπινο, τὸ νὰ ἐμμένει ὅμως σ' αὐτὴν θεωρεῖται δαιμονικό. Ἐκεῖνος, ποὺ παραμένει στὴν ἴδια ἀμαρτία, ὁ ἐπιλεγόμενος καὶ «*πρωμένος*», εἶναι ὁ αἷτιος τῆς πνευματικῆς αὐτοκαταστροφῆς του.

Ἀπὸ πολὺ παλαιά, ἀκόμη ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ὑπάρχει ἡ ἔννοια τῆς μετανοίας. Εἶναι γνωστὸς σὲ ὅλους μας ὁ μεγάλος μετανοῶν, Δαβὶδ ὁ Προφητάναξ. Ὁ Δαβὶδ ἀποτελεῖ τὸ κλασσικὸ παράδειγμα μετανοίας στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ ἀπὸ φονιάς καὶ πόρνος, κατάφερε νὰ πετύχει μὲ τὰ δάκρυα τῆς μετανοίας καὶ τῆς εἰλικρινοῦς μεταμέλειάς του, τὴν συγχώρηση ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα. Τοὺς ψαλμοὺς τῆς μετανοίας τοῦ Δαβὶδ, τοὺς διαβάζουμε συνεχῶς πάλιν καὶ πολλάκις, κατὰ τὶς ἡμερονύκτιες ἀκολουθίες τῆς Ἐκκλησίας μας.

Ἱστορικὴ ἀναδρομὴ τοῦ ἱεροῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας

Ἡ μετάνοια κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κυρίου μας ἀποτελεῖ τὸ κήρυγμα τοῦ τελευταίου προφήτη, τοῦ Ἰωάννη Βαπτιστῆ, ποὺ κήρυττε βάπτισμα μετανοίας, εἰς ἄφεςιν ἀμαρτιῶν καὶ εἰς ζωὴν αἰώνιον (Μάρκ. 1, 4), ἀλλὰ καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Κυρίου μας Ἰησοῦ, ποὺ ἐγκαινιάζοντας τὴν Νέα Διαθήκη, ἔδωσε γιὰ τὴν σωτηρία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν ἀμαρτία τὸ μυστήριο τοῦ βαπτίσματος. Ἐπειδὴ, ὅμως, στὸν ἀνθρώπο καὶ μετὰ τὸ βάπτισμα ἔμεινε ἡ τροπὴ πρὸς τὴν ἀμαρτία, γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ὁ Κύριος ἔδωσε στοὺς μαθητὲς Του καὶ δι' αὐτῶν σὲ ὅλους τοὺς διαδόχους τους, ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους, τὴν ἐξουσία τοῦ «*δεσμεῖν καὶ λύειν*», λέγοντας «*λάβετε πνεῦμα ἅγιον, ἄντινων ἀφήτε τὰς ἀμαρτίας, ἀφίενται αὐτοῖς, ἄντινων κρατῆτε κεκράτηνται*» (Ἰω. 20, 23).

Στὴν ἀρχαία Ἐκκλησία ἡ ἐξομολόγηση ἦταν δημόσια. Οἱ πιστοὶ φώναζαν μέσα στὸ πλῆθος τὰ ἀμαρτήματά τους καὶ ἐλάμβαναν τὴν συγχώρηση. Στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων διαβάζουμε σχετικὰ: «*Πολλοὶ τῶν πεπιστευκότων ἤρχοντο ἐξομολογούμενοι καὶ ἀναγγέλλοντες τὰς πράξεις αὐτῶν*» (Πράξ. 19, 18). Ἡ ἐξομολόγηση ἦταν ὑπόθεση τῆς χριστιανικῆς κοινότητας. Θὰ λέγαμε ἓνα εἰδοποιὸν στοιχεῖον, ποὺ χαρακτήριζε τὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὸ σήμαινε ὅτι ἡ ἀμαρτία κάποιου μέλους τῆς Ἐκκλησίας εἶχε ἀντίκρουσμα σὲ ὅλους τοὺς ἀδελφοὺς ἐν Χριστῷ, γιὰ τὴν Ἐκκλησία οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ τὴν αἰσθάνονταν ὡς κοινὸ τους σπίτι. Καὶ φυσικὰ ὁ κάθε ἀμαρτάνων θεραπευόταν καὶ ἀποδεσμευόταν ἀπὸ τὴν ἀμαρτία, ὄχι ἀφ' ἑαυτοῦ, ἀλλὰ θεραπευόταν μὲ τοὺς κανόνες, ποὺ ἔβαζε ἡ Ἐκκλησία διὰ τῶν ποιμένων της μέσα στὴν χριστιανικὴ κοινότητα. Ἦταν θὰ λέγαμε ἡ μετάνοια «*κοινοβιακὴ*». Τὴν δημόσια ἐξομολόγηση, μόνον σ' αὐτὴν τὴν διάσταση πρέπει νὰ τὴν κατανοοῦμε ἐμεῖς οἱ ὀρθόδοξοι, καὶ ὄχι ὅπως τὴν κατανοοῦν οἱ σημερινοὶ προτεστάντες.

Κατόπιν, ἐπειδὴ αὐξήθηκε ὁ ἀριθμὸς τῶν πιστῶν καὶ ἔγινε δύσκολη ἡ δημόσια ἐξομολόγηση, δόθηκε τὸ χάρισμα τῆς ἐξομολογήσεως ἀπὸ τοὺς ἐπισκό-

Στοχασμοί πνευματικού για τή μετάνοια καί τήν Ἐξομολόγηση

τοῦ Ἀρχιμ. Ἀνδρέα Κονάνου

Η μετάνοια εἶναι μία λύπη τῆς ψυχῆς, μία γλυκιά ὅμως λύπη, μία λύπη πού συνοδεύεται μέ ἐλπίδα, ἐλπίδα στό Χριστό, μία λύπη ἡ ὁποία συνοδεύεται μέ τήν αἴσθηση ὅτι ὑπάρχει κάποιος ἀπέναντί σου, ὁ Χριστός, πού μόλις πᾶς νά παραδεχτεῖς τό λάθος σου καί τήν ἀδυναμία σου καί νά κλάψεις καί νά ἀπογοητευτεῖς, δέ σ' ἀφήνει ν' ἀπογοητευτεῖς. Ἀμέσως σέ κρατάει, σοῦ σηκώνει τό βλέμμα καί σοῦ λέει: «*Κοίτα με, κοίτα ἐδῶ, ἀρκεῖ πού τό παραδέχτηκες, ἀρκεῖ πού τό κατάλαβες, ἀρκεῖ πού ἔφτασες στή γνώση τῆς ἀλήθειας. Αὐτή εἶναι ἡ μεγαλύτερη γνώση: ὅτι εἶσαι ἀδύναμο πλάσμα, ὅτι εἶσαι ἁμαρτωλός. Τό κατάλαβες. Ἀφοῦ τό κατάλαβες, δέ θέλω τίποτα ἄλλο ἀπό σένα. Θέλω νά τό παραδεχτεῖς, νά μαλακώσει ἡ ψυχή σου, νά γλυκαθεῖ ἡ καρδιά σου, νά τρέξουν τά δάκρυα τῆς καρδιάς, νά μέ ζη-*

τήσεις ὡς ἀνάγκη πλέον τῆς ψυχῆς σου, νά πεῖς μέσα σου ἢ ψιθυριστά ἢ φωναχτά ἢ ψέλνοντας ἢ τραγουδώντας "Κύριε ἐλέησον, Κύριε ἐλέησέ με. Πλέον δέν μπορῶ μόνος μου, εἶμαι πολύ ἀδύναμος". Κι ὅταν τό πεῖς αὐτό, ὅλα τά ἄλλα θά στά δώσω ἐγώ. Παραδέξου, ὅμως, ποιός εἶσαι».

Μήν περάσει ποτέ μέρα στή ζωῆ σου, μοῦ ἔχει κάποτε ἕνας ἀγιορείτης, πού τό βράδυ θά κοιμηθεῖς καί δέ θά πεῖς στό Θεό «*Κύριε συγχώρεσέ μου τά λάθη τῆς κάθε μέρας καί τῆς σημερινῆς ἡμέρας*». Καμία μέρα τῆς ζωῆς σου μή τό ξεχάσεις, ὅτι εἶσαι ἁμαρτωλός, ὅτι δέν εἶσαι τέλειος, ὅτι ἔχεις κάνει πολλά γνωστά καί ἄγνωστα ἁμαρτήματα. Ὑπάρχουν λάθη, πού δέν τά πῆρες εἶδηση, ὅπως ἕνα ἀρνητικό κλίμα πού δημιούργησες, ἕνα βλέμμα πού πίκρανε κάποιον, λόγια πού εἶπες καί δέν κατάλαβες τί ἀντί-

Συνέχεια ἀπό τήν προηγούμενη σελίδα

πους καί στούς πρεσβυτέρους κι ἔτσι τό μυστήριο τῆς ἐξομολογήσεως ἔγινε κάτι τό ἰδιαίτερο -θά λέγαμε προσωπικό- γιά τόν κάθε πιστό. Ἀπό τόν ὑποχρεωτικό χαρακτήρα πού εἶχε πρῶτα, ἔπειτα ἀφέθηκε στή διάθεση τοῦ κάθε πιστοῦ νά προσέρχεται κατά τακτά διαστήματα, ὅποτε ἐπιθυμοῦσε ὁ καθένας. Πιθανόν ἀπό τόν 3ο αἰ., ἔπειτα ἀπό τοὺς διωγμούς τοῦ Δεκίου, ὀρίσθηκαν καί οἱ πρεσβύτεροι νά ἀσκοῦν τήν ἐξομολόγηση τῶν πιστῶν, ἐξ αἰτίας τῶν πολλῶν πεπτωκότων, πού ἀρνήθηκαν τήν πίστη τους κατά τοὺς διωγμούς.

Οἱ μετανοοῦντες τῆς ἀρχαίας Ἐκκλησίας, ἀνάλογα μέ τά ἁμαρτήματα πού εἶχαν διαπράξει, κατατάσσονταν σέ διάφορες κατηγορίες μετανοοῦντων. Τά ἐπιτίμια, δηλ. οἱ κανόνες πού ἔβαζε ἡ Ἐκκλησία σ' αὐτούς, ἦταν καθορισμένα γιά τήν κάθε κατηγορία. Ἔτσι ἔχουμε 4 κατηγορίες μετανοοῦντων:

Α) Τῶν προσκλαιόντων ἢ χειμαζομένων. Αὐτοί κατά τή διάρκεια τῆς θείας Λειτουργίας παρέμεναν ἔξω, στό προαύλιο τοῦ ναοῦ, καί ζητοῦσαν συγχώρηση ἀπό τοὺς πιστούς, πού εἰσέρχονταν σ' αὐτόν.

Β) Τῶν ἀκρωμένων. Αὐτοί ἔμεναν στόν νάρθηκα

τοῦ ναοῦ μαζί μέ τοὺς κατηχουμένους καί ἀπέρχονταν κατά τήν ὥρα, πού ἀποχωροῦσαν οἱ κατηχούμενοι, κατά τήν ὥρα τῶν λεγομένων «κατηχουμένων».

Γ) Τῶν ὑποπιπτόντων. Αὐτοί ἔμεναν ἐντός τοῦ κυρίου ναοῦ, γονυκλινεῖς καί δακρύοντες καί ἀπέρχονταν μαζί μέ τοὺς κατηχουμένους. Καί

Δ) Τῶν συνισταμένων. Αὐτοί ἔμεναν ἐντός τοῦ ναοῦ ὀρθιοί, μαζί μέ τοὺς πιστούς, ἀλλά δέν μετελάμβαναν τῶν ἀχράντων μυστηρίων.

Καθένα ἀπό τὰ στάδια αὐτά διακοῦσε ἀπό ἕνα ἔως τρία ἔτη. Καί τὰ τέσσερα ἀνωτέρω ἐπιτίμια ἐκτελοῦνταν βιωματικά μέσα στόν χώρο τοῦ ναοῦ, μέσα στήν χριστιανική κοινότητα. ■

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Γιὰ περισσότερα βλέπε: Πρωτ. Θεμιστοκλέους Στ. Χριστοδούλου, Δρ. Θ., *Τὸ μυστήριο τῆς μετανοίας-ἐξομολογήσεως ἐξ ἐπόψεως ἱστορικολειτουργικῆς*, στό βιβλίο: «Περὶ θείας λατρείας Ὁμιλήματα», τ. Β' (6-10), ἐκδ. α' Ὁμολογία, Ἀθήνα 2006, σσ. 11-32».

2. Κων/νου Καλλινίκου, *Ὁ Χριστιανικὸς ναὸς καὶ τὰ τελούμενα ἐν αὐτῷ*, ἐκδ. Γρηγόρη, Ἀθήναι 1969, σ. 402.

κτυπο είχαν στους άλλους. Έχεις κάνει πολλά αμαρτήματα μικρά και μεγάλα. Κάθε βράδυ πριν κοιμηθείς να τό παραδέχεσαι και να μὴν νιώθεις ἀναμάρτητος. Αυτό μᾶς βοηθάει να τό αισθανθοῦμε ἢ μετάνοια. Αυτό τό ἔργο τό ἐπιτελεῖ ἢ μετάνοια, ὅταν μᾶς ἀγγίξει ὁ Θεός.

Σήμερα, ὅμως, δέν μετανιώνουν οἱ ἄνθρωποι, δέν μποροῦν να καταλάβουν τά λάθη τους. Νιώθουμε ἀγέρωχοι και στά ἔργα και στά λόγια μας. Ἀπό ἐγωισμό φοβόμαστε να παραδεχτοῦμε ὅτι εἴμαστε ἔνοχοι. Σκεφτόμαστε, ἂν τό πῶ τί θά ποῦν οἱ ἄλλοι, δέ θά ἔχω καλό προφίλ. Σήμερα ὁ κόσμος λέει για να πᾶς μπροστά πρέπει να ἴσαι σκληρός. Μὴν πείς, λέει, ὅτι εἶσαι ἀδύναμος. Μὴν τό παραδεχτείς. Μή, ὄχι. Κι ἄς εἶσαι. Μὴν τό λές, μὴν τό παραδέχεσαι. Κράτα γερά, πάτα γερά κάτω. Νά λές αυτό, πού δέν εἶσαι, ἀρκεῖ να δημιουργεῖς μία ἐντύπωση γύρω σου.

Στή σχέση με τόν ἑαυτό μου δέν πρέπει να παραδεχτώ ὅτι εἶμαι με ἀνάγκες, ὅτι εἶμαι ἀδύναμος ὅτι κάνω λάθη, ὅτι ἔχω ἔλλειψεις; Ὁχι, ὄχι. Μὴν τό παραδεχτείς, μὴν τό παραδεχτείς αυτό, εἶναι μειονεξία αυτό, εἶναι χαμηλή αὐτοεκτίμηση, ἔτσι θά σοῦ ποῦνε. Θά σέ δοῦνε οἱ ἄλλοι και θά σέ ὑποτιμήσουνε. Θά χάσουν τὴν καλή εικόνα πού ἔχουν για σένα.

Μά πῶς θά βοηθηθῶ; Πῶς θ' ἀλλάξω; Ἐδῶ δέ μιλάμε για μία δουλειά, πού πάω να πιάσω και πρέπει να πῶ ὅτι ἔχω προσόντα, πού δέν ἔχω, για να μὴ χάσω τὴ θέση. Ἐδῶ μιλάμε για τὴ σχέση μου πρὸς τούς ἄνθρώπους, τὴ σχέση μου πρὸς τὸ Θεό. Ἄν δέν παραδεχτώ ὅτι εἶμαι ἀδύναμος, ἂν δέν παραδεχτώ τά λάθη μου, θά ζῶ μέσα στό ψέμα συνέχεια κι εἶναι ψέμα να λέω ὅτι εἶμαι σπουδαῖος. Ἀφοῦ ξέρω, κάθισα χτές και σκέφτηκα τά λάθη μόνο τῆς χθεσινῆς μέρας ἀπό τό πρωί ὡς τό βράδυ και θυμήθηκα αυτό πού λέει ὁ δίκαιος Ἰώβ στήν Παλαιά Διαθήκη. Ὅτι ἀκόμα μία μέρα κι ἂν ζοῦσε ἓνας ἄνθρωπος, πάλι θά εἶχαμε ἀμαρτίες. Κάτι θά κάναμε, κάτι θά λέγαμε. Ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἀδύναμος, ἀμαρτωλός, εἶναι ζυμωμένος με τὴν ἀδυναμία, με τὴν ἔνδεια, με τὴν ἀνάγκη, με τὴν ἀτέλεια. Δέν εἴμαστε τέλειοι.

Πῆγε κάποτε στόν π. Παῖσιο στό Ἅγιον Ὅρος ἓνας χριστιανός και τοῦ μίλησε για τά προβλήματά του. Ὁ π. Παῖσιος, πού τόν ἀκουσε με πολλὴ ὑπομονή, ὄση ὥρα μιλοῦσε, τοῦ λέει στό τέλος: «Θά πᾶς

στήν Ἐκκλησία, θά ἐξομολογηθεῖς και θά κοινωνήσεις». Ἀπαντᾷ ὁ προσκυνητής: «Μάλιστα, μά για τά προβλήματά μου, πού σᾶς εἶπα, δέ θά μοῦ πείτε τίποτε;» Ξανά ὁ π. Παῖσιος: «Σοῦ εἶπα παιδί μου. Θά πᾶς στήν Ἐκκλησία, θά ἐξομολογηθεῖς και θά κοινωνήσεις». Ἀνταπαντᾷ ὁ προσκυνητής: «Ναί, πάτερ, ἀλλά ἐγώ σᾶς εἶπα τόσα πράγματα. Σᾶς εἶπα για τὴ δουλειά μου, για τὴ γυναίκα μου, για τά παιδιά μου, για τά προσωπικά μου, για τόν ἀδελφό μου, για τούς συγγενεῖς μου, σᾶς εἶπα τά προβλήματα τῆς οἰκογενείας μου. Θέλω μία βοήθεια». Κλείνει τό διάλογο ὁ γέροντας: «Αὐτὴ εἶναι ἡ βοήθεια. Κάνε αυτό και θά δεῖς. Κάνε αυτό και ἔχει ὁ Θεός».

Φεύγει ἀπό τό Ἅγιο Ὅρος ὁ προσκυνητής γεμάτος πίκρα και ἀπογοήτευση. Πῆγα στό Ἅγιο Ὅρος, σκεφτόταν, να ἀκούσω μία σωτήρια συμβουλή, κι ὄχι αὐτὴ τὴν κοινότοπη συμβουλή, πού μοῦ εἶπε ὁ γέροντας. Ἐγώ ἔχω μεγάλα προβλήματα. Αὐτά δέ λύνονται ἔτσι.

Μετά ἀπό καιρό, καθώς τά προβλήματα συνεχίζονταν, τό ξανασκέφθηκε: ἀφοῦ μοῦ τό εἶπε ὁ π. Παῖσιος, ἄς τό δοκιμάσω. Ἀρχικά πῆγαινε στήν Ἐκκλησία τίς Κυριακές. Ἐκεῖ ἀργότερα βρῆκε ἓναν ἱερέα και ἐξομολογήθηκε. Ὁ πνευματικός τοῦ ἔδωσε τὴν εὐλογία να κοινωνήσει. Ἀφοῦ κοινωνήσε, ἀρχισαν τά προβλήματα τῆς ζωῆς του σιγά-σιγά να τακτοποιοῦνται.

Μετά ἀπό λίγο καιρό πάει στό Ἅγιο Ὅρος, τοῦ λέει ὁ π. Παῖσιος:

- «Τί ἔγινε τελικά; Ὅλα καλά;».

- «Πάτερ, τοῦ λέει, πῶς ἔγινε αυτό τό πράγμα; Τελικά αυτό, πού εἶπατε, ἦταν ἡ λύση. Αυτό μοῦ τά ἔλυσε ὄλα τά προβλήματα. Ὁ Χριστός, πού πῆγα Ἐκκλησία, πού ἐξομολογήθηκα και κοινωνήσα. Μπορεῖτε να μοῦ τό ἐξηγήσετε, πάτερ, πῶς γίνεται κι ἐσεῖς μοῦ λύσατε τό πρόβλημα τόσο ἀπλά, ἐνῶ οἱ ἄλλοι πού πῆγαινα με μπερδεύαν περισσότερο, και ἄκρη δέν ἔβρισκα;». Τοῦ λέει ὁ π. Παῖσιος. «Βρέ παιδί μου, κοίταξε να δεῖς. Τά πράγματα εἶναι ἀπλά. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος τά βρεῖ με τό Χριστό, τότε ὁ Χριστός τοῦ χαρίζει ὄλα τά ἀγαθά τοῦ Ἀβραάμ. Ὅλα θά στά δώσει ὁ Θεός, ἀρκεῖ να τά βρεῖς μαζί Του. Βρές τα με τό Θεό και μετά, ἀφοῦ ὁ Θεός κυβερνᾷ τόν κόσμο ὄλο, ἀφοῦ Αὐτός κυβερνᾷ τὴ ζωὴ σου, Αὐτός κυβερνᾷ τό χωρὸ τῆς ἐργασίας σου, τὴν υγεία τοῦ παιδιοῦ σου, τά νεῦρα τῆς γυναίκας σου, τά προβλήματα τά οικονομικά σου, ὅτι-

δήποτε σέ απασχολεί. Αυτός δέ ρυθμίζει τά πάντα; Όταν λοιπόν τά βρείς μέ τό ρυθμιστή τοῦ σύμπαντος, μέ τόν κυβερνήτη τοῦ κόσμου ὅλου, καί κάνεις φίλο σου τό Χριστό καί ἐνωθεῖς μέ τό Χριστό, ἔ, ὅλα τά ἄλλα θά στά δώσει. Γι' αὐτό σέ ἄφηνε καί εἶχες τέτοιες περιπέτειες τόσο καιρό. Γιὰ νά Τόν βρείς νά Τόν ψάξεις, ν' ἀνησυχῆσεις, νά πείς κάτι δέν πάει καλά στή ζωή μου καί νά πᾶς κοντά Του. Κι αὐτό ἔγινε».

- «Πῶ, πῶ, πάτερ, λέει, εἶχατε δίκιο. Τελικά εἶναι ἀπλή ἢ σωτηρία μας».

Νά μήν ἀλλάζει κανείς πνευματικό. Αὐτόν πού ἔχεις ἀπό τότε, πού τόν διάλεξες. Ἄν δέν τόν διάλεξες, καί τό θεωρεῖς αὐτό ἀπό τό Θεό, μείνε. Ἄν δέν τόν διάλεξες, κι ἔγινε κάτι καταναγκαστικό, ἐπειδή ἤσουν μικρό παιδί κλπ., καί θές νά ἐπιλέξεις, ἐπειδή δέν αισθάνεσαι ὅτι διάλεξες ἐσύ, τότε μετά ἀπό εὐλογία τοῦ πνευματικοῦ σου καί μετά ἀπό πολλή προσευχή, ἀναζήτησε ἄλλον.

Θά πᾶς στό Ἐξομολογητήριο νά πείς ὅτι ἔχει λυπήσει τό Χριστό καί πλήγωσε τήν ψυχή σου, ὅπως κακία, μίσος, ζήλια, ἐκδίκηση, ἐκτρώσεις, παρανομίες. Θά πείς ὅτιδήποτε καταλαβαίνεις ὅτι σέ ἔχει βγάλει ἀπό τήν ἀγάπη. Ὅλοι εἴμαστε ἀμαρτωλοί. Ὅλοι εἴμαστε παιδιά τοῦ Ἀδάμ καί χρειάζεται νά προσπαθήσουμε νά γίνουμε παιδιά τοῦ Χριστοῦ, καθαροί καί ἀναγεννημένοι. Στήν Ἐξομολόγηση δέ θά πείς ἱστορίες τῆς ζωῆς σου ἀπό τότε, πού θυμάσαι τόν ἑαυτό σου, οὔτε θά περιγράψεις ἀμαρτωλές ἐνέργειες ἀπεραντολογώντας, ἀλλά θά μιλήσεις γιά συγκεκριμένες ἀμαρτίες. Όταν πᾶς στό γιατρό κι ἔχεις μία σοβαρή ἀρρώστια, δέν πιάνεις γενική συζήτηση, ἀλλά πᾶς κατευθεῖαν στό πρόβλημα. Λές γιατρέ ὑποφέρω. Ἔτσι καί στήν Ἐξομολόγηση ἀφήνεις τίς λεπτομέρειες, ἀφήνεις τά δευτερεύοντα καί πᾶς στήν οὐσία. Ἡ ἐξομολόγηση εἶναι νά ὁμολογήσεις πού δέν πᾶς καλά. Νά ὁμολογήσεις τίς ἀποτυχίες σου. Πάτερ, ἔχω κάνει ἐκτρώσεις, πάτερ, ἔχω προσβάλει τή σύζυγό μου, ἔχω φερθεῖ μέ ἀπιστία στό σπίτι μου, ἔχω κλέψει, ἔχω ἀσωτέψει, ἔχω σκοτώσει, ἔχω κάνει διάφορα ἀμαρτήματα καί τά λές ἕνα-ἕνα.

Ὅποιοι ἀπεραντολογοῦν, συνήθως ἐπιδιώκουν νά δικαιολογηθοῦν ἢ νά καμουφλάρουν τόν ἑαυτό τους. Αὐτοί δέν ἔχουν καταλάβει ὅτι στήν Ἐξομολόγηση ὁμιλοῦν στό Χριστό. Στήν Ἐξομολόγηση δέν ἤρθες νά κουβεντιάσεις, ἀλλά νά πείς τό τραῦμα σου. Νά βγάλεις τό δηλητήριο τῆς καρδιάς, πού κρύβεις μέσα σου, τόν ἐγωισμό, δέν θέλει πάνω ἀπό τρία λεπτά. Ἐπειδή δυσκολευόμαστε νά παραδεχτοῦμε τά ἀμαρτήματά μας κατευθεῖαν, κι ἐπειδή δέν θέλουμε

νά εἴμαστε κατηγορηματικοί στόν ἑαυτό μας, κι ἐπειδή δέν θέλουμε νά βάλουμε τόν ἑαυτό μας στό σκαμνί τοῦ κατηγορουμένου, χρησιμοποιοῦμε περιστροφές.

Στήν Ἐξομολόγηση ἀνοίγεις τήν καρδιά σου καί μετανοεῖς καί συγκινεῖσαι καί κλαῖς ἀπό πόνο γιά τήν ἀμαρτωλότητά σου καί ἀπό εὐγνωμοσύνη γιά τήν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ. Ὁ Χριστός πρὶν ἐξομολογηθεῖς σ' ἔχει συγχωρέσει στό Γολγοθά. Στήν Ἐξομολόγηση δέχεται τή δωρεά, πού πρόσφερε ὁ Χριστός σ' ὅλο τόν κόσμο.

Πολλά ἀμαρτήματα, λέει ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, συγχωροῦνται καί μέ τήν προσευχή. Τό λέμε σέ κάθε θεία Λειτουργία: «Συγγνώμη καί ἄφεσιν τῶν ἀμαρτιῶν καί τῶν πλημμελημάτων ἡμῶν παρά τοῦ Κυρίου αἰτησώμεθα». Στήν προσευχή μπορεῖς νά ἐξομολογηθεῖς γιά τίς μικρές ἀμαρτίες, πού ἀσυναίσθητα διαπράττεις.

Τά μεγάλα ἀμαρτήματα θά τά πείς στόν ἄνθρωπο, στόν πνευματικό. Γιατί; Γιατί ἔτσι εἶπε ὁ Χριστός. Ὁ Χριστός εἶπε νά τό λέμε σέ ἀνθρώπους, ὁμοιοπαθεῖς μέ μᾶς. Ἡ ντροπή λυτρώνει στήν ἐξομολόγηση. Ἡ ντροπή σοῦ χρειάζεται, σέ βοηθάει. Ἡ ντροπή δέν εἶναι ἀμαρτία. Ἄνθρωποι εἴμαστε. Ἐννοεῖται ὅτι θά ντραποῦμε. Καί ἀπό τόν ἐγωισμό μας βέβαια ντρέπομαστε. Ταπεινώνεσαι κι αὐτό ἐξευτελίζει τόν ἐγωισμό σου. Νά νιώσεις ὅτι ὁ Θεός σ' ἀγαπάει, ὅπως καί νά 'σαι, ὅ,τι κι ἂν ἔχεις κάνει, σ' ὅποιο κατάντημα κι ἂν ἔχεις φτάσει, σ' ὅποιο βάραθρο κι ἂν ἔχεις φτάσει, σ' ὅποια ἀμαρτία κι ἂν ἔχεις πέσει. Ὅλα συγχωροῦνται. ■

Συζήτηση με έναν έφηβο

Ἡ Ἐξομολόγηση

τοῦ Ἀρχιμ. Μαξίμου Παναγιώτου

• Γιατί χρειάζεται ἡ ἐξομολόγηση;

Ἡ ἐξομολόγηση εἶναι ἡ φανέρωση τῆς μετάνοιας, εἶναι ἡ ἔκφραση τῆς διάθεσης νά ἐπιστρέψουμε στό δρόμο τοῦ Θεοῦ, εἶναι τό λουτρό τῆς ψυχῆς.

Ὁ καθέννας μας μέ τίς ἀμαρτίες του -«οὐδεὶς ἀναμάρτητος»- λοξοδρομεῖ ἀπό τό σωστό δρόμο, τῆ ζωῆ κατά Θεό, καί παίρνει δρόμους μέ ἀγκάθια, μέ γκρεμούς κι ἄλλους κινδύνους. Ἡ κάθε ἀμαρτία ὄχι μόνο πληγώνει τήν ψυχή, ἀλλά δημιουργεῖ ἐπίσης καί ἐπικίνδυνες συνέπειες. Ὅταν βρῖσεις π.χ. κάποιον, κατά βάθος στενοχωριέσαι καί κινδυνεύεις ἀπό τό μῖσος αὐτοῦ, πού δέχθηκε τό βρῖσιμο.

Ὅπως κάθε ὑγιῆς ὄργανισμός, ὅταν πληγώνεται στό σῶμα, πονάει, ἔτσι καί κάθε ψυχή, ὅταν πληγώνεται πνευματικά, πονάει. Ὁ πόνος τῆς ψυχῆς εἶναι ἡ φωνή τῆς συνείδησης. Ἡ συνείδηση ἐλέγχει τόν καθένα γιά τά σφάλματά του καί τόν καλεῖ νά ἐπιστρέψει στό σωστό τρόπο ζωῆς.

Ἡ συνείδηση εἶναι ἡ φωνή τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεός ἔβαλε σέ ὅλους μας, ἀπό τήν ἀρχή τῆς ζωῆς μας, τή συναίσθηση τοῦ καλοῦ, τῆς ἀρετῆς. Μέσα στήν κοινωνία ἀργότερα, καθῶς μεγαλώνουμε, διατηρεῖται καί ἐκλεπτύνεται αὐτή ἡ φωνή ἢ τό ἀντίθετο φιμώνεται καί πωρώνεται.

Μέ τήν ἐξομολόγηση, λοιπόν, καθαρίζομαστε ἀπό τίς ἐνοχές καί ἐπιστρέφουμε στό δρόμο τοῦ Θεοῦ. Τότε αισθανόμαστε παρρησία πρὸς τόν οὐράνιο Πατέρα καί νιώθουμε ὡς γνήσια παιδιά Του. Ἄς θυμηθοῦμε τήν παραβολή τοῦ ἄσωτου υἱοῦ. Ὁ ἄσωτος ἐπέστρεψε στό σπίτι, ὁμολόγησε μπροστά στόν πατέρα του τό σφάλμα του, «ἀμάρτησα στόν οὐρανὸ καί ἐνώπιόν σου» (Λουκ. 15,21), καί ἀποκαταστάθηκε στή θέση τοῦ ἀγαπητοῦ υἱοῦ.

Ἐάν κάποιος δέ μετανοήσῃ, δέν ἀλλάξει τρόπο ζωῆς, δέν πρόκειται νά μπεῖ στήν αἰώνια βασιλεία

τοῦ Θεοῦ. Ὁ Πρόδρομος καί ὁ Χριστός στό ἀρχικό τους κήρυγμα ζητοῦσαν τή μετάνοια τῶν ἀνθρώπων, γιά νά εἰσέλθουν στή βασιλεία τοῦ Θεοῦ. Ἔλεγαν: «μετανοεῖτε, γιατί ἔχει πλησιάσει ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ» (Ματθ. 3,2 καί 4,17). Στό «Πάτερ ἡμῶν» ὄχι μόνο ζητᾶμε νά ἔλθῃ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ («ἐλθέτω ἡ βασιλεία σου»), ἀλλά καί νά μᾶς συγχωρήσῃ ὁ

Θεός τίς ἀμαρτίες μας («καί ἄφες ἡμῖν τὰ ὀφειλήματα ἡμῶν»). Ὁ Χριστός σέ πολλά θαύματα, ὅπως π.χ. στόν παράλυτο τῆς Καπερναοῦμ (Ματθ. 9,1-18), πρῶτα θεραπεύει τήν ψυχή δίνοντας ἄφεση ἀμαρτιῶν καί μετὰ τό σῶμα.

Στήν ἐξομολόγηση δέ θά ὁμολογήσουμε μόνο τίς ἀμαρτίες μας, ἀλλά καί θά ἀναζητήσουμε ἀπό τόν πνευματικό καθοδήγηση στήν πνευματική ζωή. Μέ τή βοήθειά του θά ἐντοπίσουμε τά πάθη μας, τίς αἰτίες τῶν ἀμαρτιῶν καί θά ὀδηγηθοῦμε στό σωστό τρόπο ἀντιμετώπισῆς τους.

Δυὸ γνωρίσματα

κοσμοῦν τῆ σωστή

Ἐξομολόγηση:

Ἡ ξεκάθαρη ἀνάπτυξη

τῶν ἀμαρτιῶν μας καί

ἡ ὁμολογία ὅλων

τῶν ἀμαρτιῶν μας.

• Τί εἶναι ἡ ἀμαρτία;

Ἀμαρτία εἶναι κάθε σκέψη, ἐπιθυμία καί πράξη, πού μᾶς ἀπομακρύνει ἀπό τό Θεό καί τελικά μᾶς ἀποκλείει ἀπό τόν Παράδεισο. Ἡ ἀμαρτία ἀρχίζει ὡς σκέψη στό νοῦ, μετὰ καλλιεργεῖται ὡς ἐπιθυμία στήν καρδιά καί στό τέλος γίνεται πράξη μέ τή θέλησή μας.

Ἔχουμε δυὸ κατηγορίες ἀμαρτιῶν, πού ἀλληλοεπηρεάζονται. Ἡ πρώτη εἶναι ἡ λανθασμένη πίστη στό Θεό καί ἡ δεύτερη ἡ ἔλλειψη ἀγάπης πρὸς τό Θεό καί τό συνάνθρωπο. Τήν πρώτη ἀμαρτία τή διαπράττουν οἱ πλανεμένοι, οἱ σχισματικοί καί οἱ αἵρετικοί. Οἱ πρωτεργάτες τῶν σχισμάτων καί τῶν αἵρεσεων ἔχουν πολύ μεγάλη ἐνοχή, γιατί καί οἱ ἴδιοι ἔφυγαν ἀπό τήν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καί ἄλλους ἀπομακρύνουν μέ τή διδασκαλία τους. Τή δεύτερη ἀμαρτία τή διαπράττουν οἱ ἄνθρωποι, πού ζοῦν ἀπο-

μακρυσμένοι από τό Θεό καί χωρίς σωστή συμπεριφορά. Οί τέσσερις πρώτες έντολές του Δεκάλογου είναι τής πρώτης κατηγορίας, ενώ οί έξι τελευταίες τής δεύτερης.

Ένας πλανημένος χριστιανός, κι άς μήν είναι σχισματικός καί αίρετικός, άμαρτάνει, όταν λέει «έγώ πιστεύω στό Χριστό, αλλά δέν έξομολογοῦμαι, δέν κοινωνώ». Αὐτός είναι ψεύτικος χριστιανός, δέν αγωνίζεται τόν πνευματικό άγώνα καί δέν άκολουθεί τά λόγια του Χριστού.

Ένας αίρετικός, πού δέ δέχεται τήν Άγία Τριάδα ώς άλληλοπεριχώρηση ισότιμων προσώπων, εύκολα οδηγείται στην άπολυταρχία καί στην καταπίεση. Ένας χριστιανός χωρίς ήθική άπομακρύνεται καί από τή σωστή πίστη. Αὐτός, για νά δικαιολογήσει τόν άμαρτωλό βίο του, λέει ότι ο Θεός δέν άσχολείται μέ τά μικροπράγματα τής ζωής του ή ότι στό τέλος όλου θά μάς συγχωρήσει καί θά μάς πάρει κοντά Του στόν Παράδεισο. Συνήθως, όσοι δέν έχουν σωστή ήθική, καταλήγουν νά γίνουν άθεοι καί άπιστοι.

Άμαρτία δέν είναι μόνο ή διάπραξη του κακού, αλλά καί ή μή διάπραξη του καλού. Η άδιαφορία, π.χ. ή ή πλημμελής άγάπη μπροστά στόν πόνο ενός συνανθρώπου, για τό Θεό είναι άμαρτία. Άς θυμηθούμε τήν παραβολή τής κρίσεως, όπου οί άμαρτωλοί θά πάνε στην κόλαση, γιατί δέ βοήθησαν τό συνάνθρωπό τους σέ συγκεκριμένες ανάγκες: προσφορά ρούχων, φαγητού, νερού καί περίθαλψη άσθενούς, ξένου ή φυλακισμένου. Τό ίδιο άμαρτία είναι καί ή πλημμελής διάπραξη του καλού. Έκτελώντας μισό καλό δέν έχεις πραγματική άγάπη καί δέν ύπηρετείς τό Θεό. Άμαρτία επίσης είναι νά ώθείς κάποιον στην άμαρτία ή νά συνεργάζεσαι μαζί του στην διάπραξη της. Άκόμα άμαρτία είναι καί ή συγκατάθεση ή ή μή παρεμπόδιση στη διάπραξη του κακού.

Μεγάλη σημασία στην άμαρτία έχει ή πρόθεση καί τό σέ ποιόν γίνεται τό κακό. Ένας κλέφτης π.χ. πού κλέβει, γιατί είναι άνεργος ή πεινάει, δέν άμαρτάνει τό ίδιο μ' εκείνον πού κλέβει από πλεονεξία. Η πρόθεση μπορεί νά χαλάσει καί κάθε καλοσύνη. Όταν π.χ. δείχνεις άγάπη σέ κάποιον, για νά σέ επαινέσουν, νά αυτοεπαινεθείς ή νά τόν εκμεταλλευτείς άργότερα, τότε ή άγάπη είναι ιδιοτελής καί ψεύτικη, δηλ. άμαρτωλή. Όταν κλέβεις ένα φτωχό, επίσης άμαρτάνεις πιά πολύ από τό νά κλέψεις έναν πλούσιο, γιατί τό κακό, πού ύφίσταται ο φτωχός, είναι μεγαλύτερο από εκείνο του πλουσίου.

Οί άνθρωποι άμαρτάνουμε, γιατί δέ σκεφτόμα-

στε, ούτε φοβόμαστε τό Θεό. Άν σκεφτόμασταν ότι δίπλα μας καί μέσα μας βρίσκεται ο πανταχού παρών Θεός ή ότι οί άμαρτίες όχι μόνον έμάς μάς βλάπτουν καί μάς στερούν τόν Παράδεισο, αλλά επηρεάζουν άρνητικά άκόμη καί τή ζωή των συγγενών καί των άπογόνων μας, θά προσέχαμε πιά πολύ.

Ο Θεός επιτρέπει πολλές φορές νά τιμωρούνται οί άμαρτωλοί ή καί τά παιδιά τους, για νά μετανοήσουν καί νά συνεισθούν. Δέν επιτρέπει ο Θεός νά φαίνεται, ότι ή τιμωρία προέρχεται άπ' Αὐτόν, ούτε νά είναι άμεση, δηλαδή νά άκολουθεί άμέσως τήν άμαρτία. Άν ή τιμωρία ήταν φανερή καί άμεση, θά ύπήρχε κίνδυνος νά τά βάλουμε έναντίον Του, νά διαμαρτυρηθούμε καί νά Τόν κατηγορήσουμε.

Οί σωστοί χριστιανοί, μετά από μία πώση καί χωρίς νά περιμένουν τήν άρνητική συνέπεια τής άμαρτίας, μετανοούν, σηκώνονται γρήγορα καί έντατικοποιούν τόν άγώνα τους, δέν έμπιστεύονται τόν έαυτό τους καί στηρίζουν κάθε έλπίδα πνευματικής προκοπής στό Θεό. Η ταπεινώσή τους έλκύει τή χάρη του Θεού.

• Πού στην Άγία Γραφή στηρίζεται τό μυστήριο τής έξομολογήσεως;

Στόν Παράδεισο, μετά τήν πώση των πρωτόπλαστων, ο Θεός έδειχνε πώς δέ γνώριζε τήν πώση τους περιμένοντας νά όμολογήσουν τό σφάλμα τους (Γέν. 3, 8-11). Ο Δαβίδ άναγνώρισε τίς άμαρτίες του καί τίς όμολόγησε (Β' Βασιλειών 12,13). Η μετάνοιά του περιγράφεται έντονα στόν πεντηκοστό (Ν') ψαλμό, πού έγραψε για νά ζητήσει συγχώρηση από τό Θεό. Ο Θεός τελικά τόν συγχώρησε.

Ο Ίωάννης ο Πρόδρομος βάπτισε όσους πήγαιναν στόν Ιορδάνη, ενώ συγχρόνως έξομολογούσαν τίς άμαρτίες τους (Μάρκ. 1,4-5).

Όταν ο Χριστός στους μακαρισμούς έξυμνούσε τούς πενθοούντες (Μαθ. 5,4), δέν έννοούσε αυτούς πού νοσηρά πενθούν, αλλά αυτούς πού μετανοούν.

Αὐτοί δέν κλαίνε μόνο για τίς προσωπικές τους άμαρτίες, αλλά καί για τίς άμαρτίες όλου του κόσμου. Σάν τόν Άδάμ έξω από τόν Παράδεισο θρηνοῦν για τήν άπώλειά του.

Όταν ο Πέτρος όμολόγησε τήν πίστη του, ότι ο

Ἰησοῦς εἶναι «ὁ Χριστός, ὁ Υἱός τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος» (Ματθ. 16,16), ὁ Χριστός τοῦ εἶπε ὅτι σ' αὐτή τήν ὁμολογία θά οἰκοδομήσει τήν Ἐκκλησία Του. Καί συνεχίζει πρὸς τόν Πέτρο κι ὄχι πρὸς ὄλους τοὺς μαθητές, γιατί ἦταν κι ὁ Ἰούδας, «καί θά δώσω σέ ἐσένα τὰ κλειδιά τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν καί ὅ,τι δέσεις στή γῆ, θά εἶναι δεμένο στοὺς οὐρανοὺς, καί ὅ,τι λύσεις στή γῆ, θά εἶναι λυμένο στοὺς οὐρανοὺς» (Ματθ. 16, 18-19).

Τὰ κλειδιά τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν εἶναι τὰ τέσσερα βασικά Μυστήρια: τὸ Βάπτισμα, τὸ Χρῖσμα, ἡ Ἐξομολόγηση καί ἡ θεία Κοινωνία. Μὲ τὴ Βάπτισμα συγχωροῦνται τὸ προπατορικό ἀμάρτημα καί οἱ προσωπικές ἀμαρτίες. Μὲ τὸ Χρῖσμα ἐνισχύεται μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ ὁ βαπτισμένος στὸν ἀγῶνα τοῦ κατὰ τῆς ἀμαρτίας. Μὲ τὴ θεία Κοινωνία μεταλαμβάνει ὁ πιστός Σῶμα καί Αἷμα Χριστοῦ «εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν καί ζῶν τὴν αἰώνιον». Μὲ τὴν Ἐξομολόγηση καθαρίζομαστε ἀπὸ τίς ἐξομολογούμενες ἀμαρτίες. Κύριο ρόλο κατέχει ἡ ἐξομολόγηση, γιατί ἂν κάποιος βαπτισμένος ἢ χρισμένος κοινωνάει χωρὶς ἐξομολόγηση, κάνει κακό καί ὄχι καλὸ στὸν ἑαυτὸ του.

Τὰ ἴδια λόγια εἶπε ὁ Χριστός μετὰ τὴ σταύρωση καί τὴν ἀνάστασή Του στοὺς μαθητές Του: «Λάβετε Πνεῦμα Ἅγιο, ἐάν σέ κάποιους συγχωρεῖτε τίς ἀμαρτίες, συγχωροῦνται σ' αὐτούς, ἐάν σέ κάποιους τίς κρατᾶτε ἀσυγχώρητες, παραμένουν ἀσυγχώρητες» (Ιωάν. 20,22-23). Ἐδῶ φαίνεται καθαρά πὼς τὰ κλειδιά τοῦ Παραδείσου εἶναι ἡ χάρη τοῦ Ἁγίου Πνεύματος.

Αὐτὴ ἡ χάρη λειτουργεῖ μέσα ἀπὸ τὰ Μυστήρια τῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὴν τὴν ἔλαβαν οἱ μαθητές τοῦ Χριστοῦ ὡς οὐράνια δωρεὰ κατὰ τὴν Πεντηκοστή καί ὀλοκληρώθηκαν ὡς ἀπόστολοι. Πιὸ πρὶν, ἂν καί θεράπευαν ἀσθένειες, δὲν συγχωροῦσαν ἀμαρτίες. Αὐτὴ τὴ χάρη τὴν παίρνουν καί οἱ ἱερεῖς κατὰ τὴ χειροτονία τοὺς καί μ' αὐτὴ συγχωροῦν τίς ἀμαρτίες τῶν πιστῶν.

Στὶς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων ἀναφέρεται πὼς στὴν Ἐφεσο πολλοὶ εἰδωλολάτρεις, πού πίστεψαν στὸ Χριστό, ἔρχονταν ἐνώπιον τῶν ἀποστόλων καί ἐξομολογοῦνταν δημόσια τίς ἀμαρτωλές πράξεις τοὺς (Πράξ. 19,18). Ἀργότερα ἡ δημόσια ἐξομολόγηση ἀντικαταστάθηκε ἀπὸ τὴν ἰδιωτική, γιατί δημιουργοῦνταν διάφορα προβλήματα, ὅπως σκανδαλισμός, ὑποτίμηση ἀμαρτωλῶν, ἀντιδικίες.

• Πὼς συγχωροῦνται οἱ ἀμαρτίες στὴν ἐξομολόγηση;

Ἡ χάρη τῆς συγχωρήσεως τῶν ἀμαρτιῶν δόθηκε στοὺς ἀποστόλους μετὰ τὴν ἐξιλαστήρια θυσία τοῦ Θεανθρώπου στὸ Σταυρό. Ὅταν προετοίμαζε τοὺς μαθητές Του γιὰ τὸ πάθος Του, ὁ Χριστός τοὺς εἶπε: «ὅτι ἦρθε γιὰ νὰ δώσει τὴ ζωὴ Του γιὰ νὰ λυτρώσει πολλοὺς ἀπὸ τὴν ἀμαρτία» (Ματθ. 20,28). Ἀργότερα, ὅταν παρέδιδε τὸ Μυστήριο τῆς θείας Εὐχαριστίας στοὺς μαθητές Του, τοὺς εἶπε ὅτι ἡ θυσία Του γίνεται «εἰς ἄφεσιν ἀμαρτιῶν» (Ματθ. 26,28).

Ὁ Ἡσαΐας προφητεύει καθαρά γιὰ τὴ συγχωρητικὴ συνέπεια τοῦ πάθους τοῦ Μεσσία. Γράφει: «Μὰ ἦταν αἰτία οἱ ἀμαρτίες μας, πού αὐτὸς πληγώθηκε, οἱ ἀνομίες μας, πού αὐτὸς ἐξουθενώθηκε. Γιὰ χάρη τῆς δικῆς μας σωτηρίας, ἐκεῖνος τιμωρήθηκε καί στίς πληγές του βρήκαμε ἐμεῖς τὴ γιαντρεία.... Μὰ ὁ Κύριος ἔκανε νὰ πέσει πάνω του ὅλων μας ἡ ἀνομία... Τὸν ἐξαφάνισαν ἀπὸ τὸ ζωντανὸ κόσμος, γιὰ τίς ἀμαρτίες μας χτυπήθηκε ἀπὸ τὸ θάνατο... Θά ἐλευθερώσει πολλοὺς ἀπὸ τὴν ἐνοχλή, γιατί θά πάρει ἐπάνω του τίς ἀμαρτίες τοὺς..... Αὐτὸς πολλῶν τίς ἀμαρτίες βάσταξε καί μεσιτεύει ὑπὲρ τῶν ἀμαρτωλῶν» (Ἡσαΐας 53, 5-12).

Ἡ ἀποδοχὴ τῆς συγχωρήσεως ἀπὸ τὴ θυσία τοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι ἐξαναγκαστική, ἀλλὰ ἐκούσια. Ὁ Χριστός δέ μᾶς πάει μὲ τὴ βία στὸν Παράδεισο. Ἄν δέ μετανοήσουμε καί δέ ζητήσουμε συγχώρηση ἀμαρτιῶν μὲ τὸ Μυστήριό τῆς Ἐξομολόγησης, τότε γιὰ μᾶς ἡ θυσία τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἄχρηστη. Συμβαίνει τὸ ἴδιο, ὅπως, ὅταν μᾶς χαρίζουν ἓνα δῶρο, κι ἐμεῖς δὲν τὸ ἀποδεχόμαστε, τότε γιὰ μᾶς τὸ δῶρο εἶναι ἄχρηστο.

Χρειάστηκε ἡ θυσία τοῦ Θεανθρώπου, γιὰ νὰ συγχωροῦνται οἱ ἀμαρτίες μας, γιατί οἱ περισσότερες ἀπ' αὐτές δημιουργοῦν προβλήματα καί συνέπειες, πού δὲν μπορούμε μόνοι μας νὰ διορθώσουμε. Κάποιος πού ἔκανε φόνο, καί τὴ ζωὴ του νὰ δώσει, τὸ κακό δέ διορθώνεται.

• Κάθε πότε πρέπει νὰ ἐξομολογούμαστε;

Κάθε φορά πού λερώνεται ἡ ψυχὴ μας, πρέπει νὰ τρέχουμε στὸ λουτρό τῆς ψυχῆς, στὸ ἐξομολογητή-

ριο. Έπειδή συνεχώς αμαρτάνουμε, έστω και έλαφριά, χρειάζεται να ζούμε πάντοτε μέ μετάνοια και έργηγορση. Καλό είναι να γράφουμε τίς αμαρτίες μας τακτικά, αν είναι δυνατό κάθε βράδυ, για να μήν τίς ξεχνάμε. Όσοι έξομολογούνται άραιά, κι αυτοί είναι συνήθως οί χριστιανοί, πού κοινωνούν στίς μεγάλες γιορτές, ξεχνούν τίς περισσότερες αμαρτίες τους και δέ ζητούν έπομένως γι' αυτές συγχώρηση από τό Θεό.

Δέν είναι ανάγκη να έξομολογούμαστε μόνο πρίν κοινωνήσουμε, αλλά και άλλες στιγμές, όταν αισθανόμαστε ένοχές. Καλό είναι να κοινωνούμε τακτικά και να έξομολογούμαστε τακτικά.

Όταν μαζεύονται άσυγχώρητες αμαρτίες στήν ψυχή μας, χάνουμε τή χάρη του Θεού, δέν προσευχόμαστε σωστά και ψυχραίνεται ή αγάπη μας για τό Θεό. Αφού στήν Έξομολόγηση βρίσκουμε χαρά, ειρήνη και έσωτερική αγαλλίαση, άς προστρέχουμε σ' αυτή, για να τά ζούμε όσο τό δυνατό συχνότερα.

• Πώς πρέπει να έξομολογούμαστε σωστά;

Νά έχουμε συναίσθηση ότι ό Θεός είναι φιλεύσπλαχνος και μάς δέχεται πάντοτε κοντά Του, όσες και όποιες αμαρτίες κι αν έχουμε κάνει.

Αρχικά να προσευχηθούμε ό Θεός να μάς φωτίσει να θυμηθούμε τά αμαρτήματά μας. Άς προσευχηθούμε περίπου ως έξης:

«Κύριε Ίησού Χριστέ, έλέησε και συγχώρεσέ με τόν αμαρτωλό. Καθάρισε, Κύριε, τήν ψυχή μου μέ τό αίμα Σου τό άγιο, πού χύθηκε στό Σταυρό. Γνωρίζεις, Κύριε, ότι είμαι ένας αδύνατος άνθρωπος και εύκολα παρασύρομαι στό κακό. Δυνάμωσε, Κύριε, τή θέλησή μου πρós τό άγαθό. Φώτισε μέ, Κύριε, να διακρίνω πάντοτε τό σωστό σ' όλες τίς στιγμές τής ζωής μου. Στρέψε, Κύριε, τήν καρδιά μου πρós Έσένα και πρós τό άγιο θέλημά Σου. Στείλε, Κύριε, τή χάρη Σου να μέ απαλλάξει από τά αμαρτωλά πάθη και τίς αδυναμίες μου και να γίνω άξιος να κοινωνώ τό άχραντο Σώμα και τό τίμιο Αίμα Σου. Επιθυμώ, Κύριε, να μή Σέ ξαναπληγώσω μέ τίς αμαρτίες μου. Φώτισέ με, Κύριε, σήμερα, να θυμηθώ όλες μου τίς αμαρτίες».

Νά πλησιάσουμε τό έξομολογητήριο μέ ταπεινή και συντετριμμένη καρδιά. Νά έχουμε δηλαδή συναισθανθεί τήν αμαρτωλότητά μας.

Έπίσης να πάρουμε σταθερή απόφαση, να μήν έπιστρέψουμε έκούσια στά προηγούμενα λάθη μας. Άν ξαναπέσουμε, να μή γίνει αυτό προμελετημένα, αλλά από αδυναμία και από άπερισκεψία τής στιγμής.

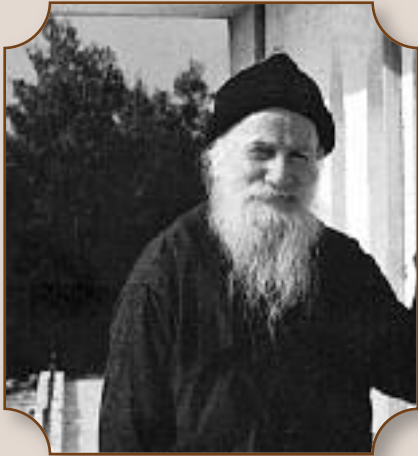
Άλλη μία προϋπόθεση τής σωστής Έξομολόγησης είναι να μή δικαιολογούμε τόν έαυτό μας. Νά ρίχνουμε δηλαδή τό βάρος τής ευθύνης για τήν πτώση μας στόν έαυτό μας, κι όχι στους άλλους, όσο κι αν έφταιξαν κι αυτοί. Άν τυχόν αναπτύχθηκε έχθρότητα μέ κάποιον, να τόν συγχωρήσουμε άπ' τήν καρδιά μας και να ζητήσουμε συγχώρηση για τή δική μας συμμετοχή στή διένεξη.

Δυό γνωρίσματα κοσμούν τή σωστή Έξομολόγηση: Η ξεκάθαρη ανάπτυξη τών αμαρτιών μας και ή όμολογία όλων τών αμαρτιών μας. Πολλοί δυστυχώς μιλούν μπερδεμένα. Δέν καταλαβαίνει ό πνευματικός τό σφάλμα και δέ συμβουλεύει σωστά. Άλλοι από ντροπή κρύβουν κάποιες αμαρτίες. Τίς αμαρτίες τίς λέμε στό Θεό. Ό Θεός ξέρει τά πάντα και δέν ξεγελιέται. Η μερική Έξομολόγηση δείχνει τήν έλλιπή μετάνοια και δέν αφήνει τή χάρη του Θεού να λειτουργήσει μέσα μας καθαρτικά, άφυπνιστικά και έξαγιαστικά. Είναι προτιμότερο να ντροπιαστούμε έδώ στή γή παρά στόν ουρανό. Έξάλλου ό πνευματικός ξεχνάει τά αμαρτήματά μας, γιατί άκούει τόσα πολλά. Και να τά θυμάται, δέν τά ανακοινώνει σε άλλους, γιατί αυτό είναι μεγάλη άμαρτία.

Ό πνευματικός πατέρας, ανάλογα μέ τό άνοιγμα του έαυτού μας, θά διακρίνει τίς βαθύτερες αμαρτωλές τάσεις μέσα μας (φυσικές και έπίκτητες) και θά μάς βοηθήσει να τίς ξεπεράσουμε. ■

Περί τοῦ μυστηρίου τῆς μετανοίας

**Γέροντος Πορφυρίου,
Βίος καὶ Λόγοι, σελ. 365-368**

Ἡ μετάνοια ἡ ἀληθινή θά φέρει τόν ἀγιασμό

Δέν ὑπάρχει ἀνώτερο πράγμα ἀπ' αὐτό πού λέγεται μετάνοια καί ἐξομολόγηση. Αὐτό τό μυστήριο εἶναι ἡ προσφορά τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ στόν ἄνθρωπο. Μ' αὐτόν τόν τέλειο τρόπο ἀπαλλάσσεται ὁ ἄνθρωπος ἀπ' τό κακό. Πηγαίνομε, ἐξομολογούμαστε, αἰσθανόμαστε τή συνδιαλλαγή μετὰ τοῦ Θεοῦ, ἔρχεται ἡ χαρά μέσα μας, φεύγει ἡ ἐνοχή. Στήν Ὀρθοδοξία δέν ὑπάρχει ἀδιέξοδος. Δέν ὑπάρχει ἀδιέξοδος, γιατί ὑπάρχει ὁ ἐξομολόγος, πού ἔχει τήν χάρι νά συγχωρεῖ. Μεγάλο πράγμα ὁ πνευματικός!

Ἐγώ ἀπό μικρός τό εἶχα -καί τώρα ἀκόμη. Ὅταν συνέβαινε νά ἁμαρτήσω, τό ἐξομολογιόμουνα καί μοῦ ἔφευγαν ὅλα. Πετοῦσα ἀπ' τή χαρά μου. Εἶμαι ἁμαρτωλός, ἀδύνατος- καταφεύγω στήν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, σώζομαι, γαληνεύω, τά ξεχνάω ὅλα. Κάθε μέρα σκέπτομαι ὅτι ἁμαρτάνω, ἀλλά ἐπιθυμῶ ὅ,τι μοῦ συμβαίνει νά τό κάνω προσευχή καί νά μὴν τό κλείνω μέσα μου. Ἡ ἁμαρτία κάνει τόν ἄνθρωπο

πολύ μπερδεμένο ψυχικά. Τό μπερδεμα δέν φεύγει μέ τίποτα. Μόνο μέ τό φῶς τοῦ Χριστοῦ γίνεται τό ξεμπερδεμα. Τήν πρώτη κίνηση τήν κάνει ὁ Χριστός. «Δεῦτε πρός μέ πάντες οἱ κοπιῶντες...»¹. Μετά ἐμεῖς οἱ ἄνθρωποι ἀποδεχόμαστε αὐτό τό φῶς μέ τήν ἀγαθή μας προαίρεση, πού τήν ἐκφράζομε μέ τήν ἀγάπη μας ἀπέναντί Του, μέ τήν προσευχή, μέ τά μυστήρια.

Γιά νά μετανοήσῃ ἡ ψυχή, πρέπει νά ζυπνήσῃ. Ἐκεῖ, στό ζύπνημα αὐτό, γίνεται τό θαῦμα τῆς μετανοίας. Κι ἐδῶ βρίσκεται ἡ προαίρεση τοῦ ἀνθρώπου. Τό ζύπνημα, ὅμως, δέν ἐγκείται μόνο στόν ἄνθρωπο. Ὁ ἄνθρωπος μόνος δέν μπορεῖ. Ἐπεμβαίνει ὁ Θεός. Τότε ἔρχεται ἡ θεία χάρις. Χωρίς τήν χάρι δέν μπορεῖ νά μετανοήσῃ ὁ ἄνθρωπος. Ἡ ἀγάπη τοῦ Θεοῦ θά κάνει τό πᾶν. Μπορεῖ νά μεταχειρισθῇ κάτι -μία ἀσθένεια ἢ κάτι ἄλλο, ἐξαρτᾶται- γιά νά φέρει τόν ἄνθρωπο σέ μετάνοια. Ἄρα ἡ μετάνοια διὰ τῆς θείας χάριτος κατορθοῦται. Ἀπλά καί ἀπαλά ἐμεῖς θά κάνομε μία κίνηση πρός τόν Θεό κι ἀπό κεῖ καί πέρα ἔρχεται ἡ χάρις.

Μπορεῖ νά μοῦ πεῖτε: «Τότε μέ τήν χάρι γίνονται ὅλα». Αὐτό εἶναι ἓνα λεπτό σημεῖο. Γίνεται κι ἐδῶ ἐκεῖνο ἀκριβῶς πού λέω. Δέν μπορούμε ν' ἀγαπήσομε τόν Θεό, ἂν ὁ Θεός δέν μᾶς ἀγαπήσῃ. Ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τό λέγει πολύ ὠραῖα: «Νῦν δέ γνόντες Θεόν, μᾶλλον δέ γνωσθέντες ὑπό Θεοῦ...»². Τό ἴδιο συμβαίνει καί μέ τή μετάνοια. Δέν μπορούμε νά μετανοήσομε, ἂν ὁ Κύριος δέν μᾶς δώσει μετάνοια. Καί αὐτό ἰσχύει γιά τά πάντα. Δηλαδή ἰσχύει τό Γραφικό: «Χωρίς ἐμοῦ οὐ δύνασθε ποιεῖν οὐδέν»³. Ἄν δέν ὑπάρχουν προϋποθέσεις γιά νά ἐγκύψει μέσα μας ὁ Χριστός, μετάνοια δέν ἔρχεται. Οἱ προϋποθέσεις εἶναι ἡ ταπείνωση, ἡ ἀγάπη, ἡ προσευχή, οἱ μετάνοιες, ὁ κόπος γιά τόν Χριστό. Ἄν δέν εἶναι τό συναίσθημα ἀγνό, ἂν δέν ὑπάρχει ἀπλότητα, ἂν ἡ ψυχή ἔχει ἰδιοτέλεια, δέν ἔρχεται ἡ θεία χάρις. Συμβαίνει τότε νά πηγαίνομε νά ἐξομολογούμαστε, ἀλλά νά μὴν αἰσθανόμαστε ἀνακούφιση.

Ἡ μετάνοια εἶναι πολύ λεπτό πράγμα. Ἡ μετάνοια ἡ ἀληθινή θά φέρει τόν ἀγιασμό. Ἡ μετάνοια μᾶς ἀγιάζει.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ματθ. 11, 28.
2. Γαλ 4, 9.
3. Ἰωάν. 15, 5.

Ποιός είναι ο έσωστρεφής άνθρωπος;

του Αρχιμανδρίτου του Οικουμενικού Θρόνου Μακαρίου Γρινιεζάκη

Ο έσωστρεφής είναι αυτός, πού στήν ουσία μισεί τό Θεό καί τούς άνθρωπους. Τρέχει απελπισμένα γιά τήν απόκτηση χρόνου καί χρήματος καί μετά επιστρέφει στόν δικό του κόσμο, πού καί έξωτερικά είναι φτιαγμένος γιά νά θεραπεύει τήν έσωτερική του νοσηρή κατάσταση. Έτσι, στό σπίτι του ή στό δωμάτιό του έχει δημιουργήσει τό δικό του βασίλειο, έχει όλες τίς άνέσεις, πού χρειάζεται γιά νά ζει δέσμιος του απομονωμένου έαυτού του. Άφιερώνει ώρες απομονωμένος στό διαδίκτυο, γιατί έτσι «τή βρίσκει». Μισεί καί αποστρέφεται τόν κόσμο καί τόν άνθρωπο, διότι «τό ίδιον φιλεῖ»¹. Μπορεί νά είναι αρκετά επικοινωνιακός, αλλά τήν ίδια στιγμή ζει χωρίς Θεό, ζει ως άτομο καί κατά συνέπεια άκοινωνήτος καί απομονωμένος.

Αυτή ή απομόνωση είναι προσωπική του έπιλογή, πού σημαίνει ότι δέν άντιλαμβάνεται τό κενό τής ύπάρξεώς του. Κι αν κάποιες φορές ή φωνή τής συνειδήσεώς του τόν έλέγξει, τότε προφασίζεται ότι επiléγει τήν απομόνωση εν ονόματι τής άξιοπρέπειας καί τής πνευματικής προστασίας. Επιλέγει μέ ποιούς θά συναναστραφεί γιά νά μήν ρίξει τό επίπεδό του, γιά νά έξα-

σφαλίσει «ποιότητα», ξεχνώντας πώς αυτή ή μικρή, εκ πρώτης όψεως απομόνωση, οδηγεί στή μεγάλη, στήν άπόλυτη έσωστρέφεια, πού δυστυχώς στό τέλος γίνεται φιλοσοφία καί στάση ζωής.

Ο έσωστρεφής άνθρωπος περιορίζει τήν ύπαρξή του στό παρόν, διότι δέν άσχολεῖται καθόλου μέ τό πνευματικό του μέλλον δηλαδή μέ τήν μετά θάνατο ζωή. Έτσι αφήνει τόν καιρό νά κυλά άνεκμετάλλευτος, χωρίς νά τόν αξιοποιεί, χωρίς νά τόν «έξαγοράζει» κατά τή ρήση του Άποστόλου.

Ο πνευματικά έσωστρεφής άνθρωπος είναι ο θρησκευόμενος άνθρωπος καί όχι ο πιστός. Αυτός δέν εντάσσει τόν έαυτό του στό σώμα τής Έκκλησίας, ή διότι λανθασμένα πιστεύει ότι ή Έκκλησία σώζει ταχυδακτυλουργικά μέ αυτά πού κάνει (Μυστήρια-λατρεία) καί λέει (διδασκαλία) καί όχι μέ αυτό πού είναι (κοινωνία προσώπων) ή διότι έχει αναγάγει τήν πίστη σε θρησκευτική ιδεολογία κατά τά πρό-

τυπα τής Δύσης. Είναι άπόλυτα θρησκευόμενος καί πιστεύει ακράδαντα στήν έξατομίκευση του χριστιανισμού ή καλύτερα στήν θρησκευοποίηση του άτομισμού του. Μέ άλλα λόγια διαχωρίζει τόν έαυτό του από τό ζώντα Θεό ακολουθώντας τό μοιραίο λάθος των πρωτοπλάστων καί επιδιώκοντας τήν άπομονωμένη καί «προσωπική σωτηρία».

Έδώ παρουσιάζεται έντονα τό φαινόμενο τής θρησκευτικής έσωστρέφειας, πού δέν σημαίνει κυρίως τήν άλλοτρίωση τής θρησκείας, όσο τήν μεταποίηση τής Έκκλησίας σε προσωπική θρησκευτική υπόθεση, ή οποία θά μάς έξασφαλίσει ιδιοτελή όφέλη. Πολύ σωστά έχει σημειωθεί ότι στόν έσωστρεφή άνθρωπο άπουσιάζει ή προσωπική άναζήτηση του ζώντος Θεού διά τής εκκλησιαστικής ζωής, όπερ σημαίνει τήν εν Χριστώ εύχαριστηριακή κοινωνία των προσώπων. Λείπει αυτό πού συνιστά τήν προσωπική συμμετοχή στό κοινό εκκλησιαστικό βίωμα: «πότε ήξω καί όφθήσομαι τω προσώπω του Θεού»². Χωρίς αυτό τό ουσιαδές στοιχείο, δυστυχώς, ενίοτε καί ο σεβασμός προς τά ιερώτατα πρόσωπα των σύγχρονων Γερόνων, άψευδών μαρτύρων τής εκκλησιαστικής θεοκοινωνίας, αλλά καί ή προσκύνηση των ιερών καί θαυματουργών

κειμηλίων μας, όπως καί ο εκκλησιασμός, κατά κανόνα σε άρκετούς ή καί περισσότερους, προσλαμβάνει τή μορφή έξαγοράς άτομικών θρησκευτικών αγαθών, χωρίς τό βαθύ πένθος τής ριζικής προσωπικής μεάνοιας γιά τήν ύπαρξιακή μας άσωτία καί χωρίς τό συγκλονισμό τής εκκλησιαστικής επιστροφής στό «σύν Χριστώ είναι». Μας κινεί ο μεταπωτικός άτομισμός καί ζει μέσα μας, ή κοσμικότητα³.

Έτσι ο έσωστρεφής μπορεί νά αναπαύεται στό Ναό, διότι εκεί εκπληρώνει τά θρησκευτικά του καθήκοντα, βρίσκει ήρεμία καί γαλήνη, άποκτά άρετές γιά νά κοσμήσει τόν έαυτό του, καταξιώνεται θρησκευτικά, μαθαίνει νά ζει όμορφα, νά απολαμβάνει πνευματική εύημερία, ανθρώπινη δικαιοσύνη καί άπόλυτη έλευθερία⁴. Στα μυστήρια μετέχει γιά νά έξαγιασθεῖ, καί όχι γιά νά ένωθεί μέ τό Θεό. Μέ τήν έξομολόγηση καθαρίζεται γιά νά απολαύσει κατόπι

*Μπορεί νά είναι
αρκετά επικοινωνια-
κός, αλλά τήν ίδια
στιγμή ζει χωρίς Θεό,
ζει ως άτομο καί κατά
συνέπεια άκοινωνήτος
καί απομονωμένος.*

τήν «λαμπρότητα τῆς ψυχῆς του». Ὄταν ἁμαρτάνει, δέν λυπᾶται, γιατί ἀπομακρύνθηκε ἀπό τό Θεό, ἀλλά διότι ὁ ἴδιος λερώθηκε, καί ὅταν κοινωνεῖ δέν κοινωνεῖ γιά νά ἐνωθεῖ μέ τό Θεό, ἀλλά διότι μέ τή Θεία Κοινωνία ἀποκτᾶ χάρη, ἐξαγιαζεται, «λαμβάνει μπόνους». Ὑπερτονίζει τήν ἀτομική διάσταση τῶν μυστηρίων καί λησμονεῖ τόν ἐκκλησιολογικό χαρακτήρα τους⁵. Τό χειρότερο δέ ἀπό ὅλα εἶναι ὅτι ἐνῶ θέλει νά ζήσει πνευματικά δέν ἀναζητᾷ τό Χριστό. Ζεῖ «πνευματικά» δίχως Χριστό, προσπαθεῖ νά θέσει κάποιους ὄρους στή ζωή του γιά νά ἐπαναπαύσει τή συνειδησή του, ξεχνώντας ὅτι πνευματική ζωή σημαίνει συνεχῆ καί ἀέναυ ἀναζήτηση τοῦ Χριστοῦ. Θά μπορούσαμε διαφορετικά νά τόν περιγράψουμε σάν τούς Φαρισαίους, πού ζοῦσαν μέ ἀπόλυτη πνευματική ἐσωστρέφεια καί ἡ σχέση τους μέ τό Θεό ἦταν ἰδιοτελής καί χρησιμοθηρική.

Εἶναι σαφές ὅτι ἡ ἐσωστρέφεια, πού μᾶς ὠθεῖ στό νά προγραμματίζουμε τήν προσωπική μας σωτηρία, ἔχει ἐπηρεάσει καθοριστικά τήν ὅλη μας παρουσία μέσα στήν ἐκκλησιαστική ζωή. Ἡ ἐκκλησιαστική ζωή ἔχει μεταποιηθεῖ σέ θρησκευτικότητα καί αὐτό μπορούμε νά τό διακρίνουμε ἔντονα στήν ἐκκλησιαστικότητα τῶν νέων ἀνθρώπων, τούς ὁποίους τόσο ματαιόδοξα καυχώμαστε ὅτι φέραμε στήν Ἐκκλησία. Ἡ ὑποτυπώδης «ἐκκλησιαστικότητα» τῆς νέας γενιᾶς συνιστᾷ μᾶλλον μία ἐπιλεκτική ἰδιωτική ὑπόθεση συναισθηματισμοῦ, ὑπό τόν ὁποῖο συστεγάζονται πρωτίτως ἄλλες προτεραιότητες ἀσύμβατες πρός τήν «ἀληθῆ Θεοῦ λατρείαν» π.κ. ἡ ἐλευθεριότητα τῶν σχέσεων, ἡ πίεση γιά νομιμοποίηση κάθε ἁμαρτίας, ἡ δημιουργία μίας θρησκείας στά μέτρα μας, δίχως ἐκκλησιασμό, ἐξομολόγηση, νηστεία, ἐλεημοσύνη κ.ἄ.. Αὐτό ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τήν σχεδόν ὀλοκληρωτική ἀντίληψη γιά μία ἀτομιστική θρησκευτικότητα μέ ποικίλες διαβαθμίσεις μέχρι καί ἀπορρίψεως τῆς παραδοσιακῆς ἐκκλησιαστικῆς ζωῆς μέχρι καί τῆς ἀπορρίψεως τοῦ πλησίον⁶! Ἀπορρίψεως σέ τέτοιο βαθμό, ὥστε ἡ ἀναγνώριση τοῦ πλησίον σήμερα νά θεωρεῖται φαινόμενο πλάνης, ἀφοῦ ἡ ἀποστροφή καί ἡ ἀπομόνωση εἶναι τό πρότυπο, πού παρουσιάζει ἡ σύγχρονη νέα ἐποχή. Τό ἦθος θεωρεῖται ὀπισθοδρόμηση, ἡ ταπείνωση καί ἡ σύνεση ἀδυναμία, ἡ σεμνότητα καί ἡ ἀγάπη πρός τόν ἄλλο μωρία. Πρέπει νά ξεκαθαρίσουμε, ὅμως, ὅτι «ἡ Ἐκκλησία μιλά γιά ἦθος καί ἠθική, κι ὄχι γιά ἠθικισμό, γιά εὐσέβεια κι ὄχι γιά εὐσεβισμό, γιά γνησιότητα, ἀληθινότητα, ντομπροσύνη, φιλότιμο καί ἀνυποκρι-

σία. Μισεῖ τήν ἁμαρτία κι ὄχι τόν ἁμαρτωλό κατά τήν ἐξαίσιον ἀγιοπατερική διδασχῆ⁷.

Αὐτό βεβαίως δέν μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπό τήν μετάνοια καί τόν αὐτοέλεγχο. Ἀντίθετα μάλιστα, ὅταν ἐξαφανίζουμε τήν αὐτοκριτική καί τόν αὐτοέλεγχο, ἐνῶ παράλληλα καλλιεργοῦμε τήν κριτική πρός ὅλους καί ὅλα, ὅταν ξαφνικά ἀνακαλύπτουμε τά κακῶς κείμενα τῶν ἱερέων καί τῶν ἀρχιερέων, τῶν πολιτικῶν καί τῶν εκπαιδευτικῶν, ὅταν ἐμεῖς πρῶτοι συνειδητοποιοῦμε τήν πνευματική πτώση, τό ἠθικό κατακλίση καί συναισθανόμαστε τήν καταστροφή, πού πλησιάζει, χωρίς νά ἐπιρρίπτομε εὐθύνη στόν ἑαυτό μας, τότε πρέπει νά ἀνψυχοῦμε, διότι ἡ ἐσωστρέφεια εἶναι πιθανόν νά ἔχει κατακυριεύσει καθοριστικά ὅλες τίς πτυχές τῆς ζωῆς μας.

Ὡστόσο, δέν ὑποστηρίζεται ὅτι ἡ κρίση δέν θά ὑπάρχει στή ζωή μας καί ὅτι δέν θά τεθοῦν θέματα πρός κρίση καί ἐξέταση. Τό πρόβλημα, ὅμως, παρουσιάζεται, ὅταν ὁ πνευματικά ἐσωστρεφῆς καλλιεργεῖ μία μόνιμη τακτική σφοδρῆς κριτικῆς τῶν ἄλλων προσώπων καί τῶν ἄλλων πραγμάτων, μία τακτική κινδυνολογίας καί καταστροφολογίας, διότι ἀπλά τρομάζει νά κρίνει τόν ἑαυτό του. Ἔτσι προκαλεῖ ἐντύπωση τό ὅτι κάποιοι «ξαφνικά ἀνακάλυψαν τήν ὀρθότητα, ὡσάν ἡ Ἐκκλησία ἐπί αἰῶνες νά ἦταν σέ νάρκη, κι ἐκεῖνοι νά ὑπῆρξαν οἱ θεόπλαστοι διορθωτές τῶν κακῶς κειμένων τῆς Ἐκκλησίας, ὄψιμοι σωτῆρες τῆς, σχολαστικοί, ὀρθολογιστές, ἀνελεήμονες, ἀκριβοδίκαιοι καί ἄτεγκτοι»⁸.

Ἐσχατο σημεῖο ἐσωστρέφειας εἶναι τό ὅτι ὁ ἐσωστρεφῆς δέν νιώθει τήν ἀνάγκη καί τήν ἐπιθυμία γιά προσευχή, δηλαδή γιά ἐπικοινωνία μέ τό ζῶντα Θεό. Ὁ ἐσωστρεφῆς συνήθως δέν προσεύχεται. Κι ἂν προσεύχεται ἀποσπασματικά, τό κάνει γιά νά ἐκκληρώσει τό θρησκευτικό του χρέος, κι ὄχι γιά νά ἐπικοινωνήσει ὡς υἱός μέ τόν πατέρα. Ἔτσι ἀπασχολεῖ τή διάνοιά του μέ χίλια πράγματα καί δέν τήν ἀφήνει ἐν ἐλευθερίᾳ νά ἀγαπήσει καί νά γνωρίσει τό Θεό. Ἀντίθετα ὁ πνευματικός ἄνθρωπος εἶναι αὐτός πού προσπαθεῖ στή μνήμη του νά διατηρεῖ ἔντονα τήν ἐνθύμηση τοῦ Θεοῦ. Βιάζει τήν ὑπαρξή του ὥστε νά σκέφτεται λιγότερο τόν ἑαυτό του καί περισσότερο τό Θεό. Καί τό νά σκέπτεται τό Θεό εἶναι σημαντικό, διότι αὐτή ἡ σκέψη τόν ἐλευθερώνει ἀπό τήν ἀπασχόληση τοῦ ἑαυτοῦ του. Ἔτσι μπορούμε νά ἐρμηνεύσουμε τό «ἀδιαλείπτως προσεύχεσθε» τοῦ Ἀποστόλου Παύλου.

Είναι σαφές ότι στον κόσμο τούτο δέν ζοῦμε φυσιολογική ζωή καί δέν θεωρούμαστε φυσιολογικοί ἄνθρωποι, ὅταν δέν ζοῦμε σέ κοινωνία μέ τό Θεό. Διαφορετικά, εἴμαστε ἄνθρωποι ψυχικοί καί ὄχι πνευματικοί. Εἴμαστε ἄνθρωποι ἐγκεφαλικοί καί ὄχι καρδιακοί. Γιά τόν ψυχικό ἄνθρωπο μιλάει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος: «*Ψυχικός δέ ἄνθρωπος οὐ δέχεται τά τοῦ Πνεύματος τοῦ Θεοῦ*»⁹. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος πού εἶναι κλειστός στήν ὑπερβατικότητα, ὁ ἐπίγειος, αὐτός πού ἀσχολεῖται μόνον μέ τίς μέριμνες τοῦ κόσμου. Ὁ ψυχικός ἄνθρωπος δέν ζεῖ ἀκέραια τήν ἀνθρώπινη διάστασή του, ἀλλά ζεῖ περιορισμένος στόν ἑαυτό του. Ὁ ψυχικός ἄνθρωπος εἶναι ἐκεῖνος πού περιορίζει τήν ἐπίγεια ζωή, πού δέν ἔχει ἄλλη προοπτική, πού δέν ζεῖ τήν πληρότητα τῆς ὑπάρξεώς του, σέ ἀντίθεση μέ τόν πνευματικό ἄνθρωπο. Ὁ ψυχικός ἄνθρωπος, πού μπορεῖ νά ἀποτελεῖ γιά τήν κλασική ψυχιατρική μοντέλο φυσιολογικοῦ ἀνθρώπου, στήν πραγματικότητα εἶναι ἀσθενής. Διότι τό πνεῦμα μέσα του βρίσκεται «ἐν ὑπνώσει»¹⁰. Μόνο στόν πνευματικό ἄνθρωπο τό πνεῦμα βρίσκεται σέ ἐγρήγορση, ἀπελευθερωμένο, ἀναπτυγμένο, φωτισμένο, ἐπιτελώντας τή φυσιολογική του λειτουργία, πού εἶναι νά ζεῖ σέ ἔνωση μέ τό Θεό καί τόν πλησίον. Διαφορετικά μιλοῦμε γιά ἔσχατη ἀλλοτρίωση, ὅπως χαρακτηριστικά περιγράφει ἡ Ὁρθόδοξη Πατερική Θεολογία ἀναφερόμενη στό φαινόμενο τῆς ἐσωστρέφειας¹¹. ■

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Ἰωάν. 15,19

2. Ψάλμ. 41, 3.

3. Μητροπολίτου Γουμένισης Δημητρίου, *Ἐκκοσμίκευση καί Ἐκκλησία*. Στή συλλογική ἐκδόση: «Ἐκκλησία καί ἐκκοσμίκευση», Ἐκδόσεις Μυριόβιβλος, Α΄ Ἔκδοση, Ἀθήνα 2003, σελ. 49.

4. Ἀρχιμανδρίτου Μακαρίου Γρινιεζάκη, *Ποιμένες καί Ποιμνόμενοι. Τό ἱερατικό ἦθος καί οἱ ποιμαντικές προσδοκίες τῆς Ἐκκλησίας*, Ἐκδόσεις Ἀκρίτας, Α΄ Ἔκδοση, Ἀθήνα 2006, σελ. 81.

5. Πρωτοπρεσβυτέρου Βασιλείου Καλλιακμάνη, *Ὁ ἐκκλησιολογικός χαρακτήρας τῆς ποιμαντικῆς. Λεντίφ ζωνήμενοι II*, Ἐκδόσεις Μυθονία, Θεσσαλονίκη 2005, σελ. 167.

6. Μητροπολίτου Γουμένισης Δημητρίου, ὁ. π., σελ. 43.

7. Μοναχοῦ Μωυσέως Ἀγιορείτου, *Ἀνάγκη μεγάλης αὐτοκριτικῆς*.

8. Μωυσέως Μοναχοῦ Ἀγιορείτου, *Ἡ θεολογία τῆς γκρίνιας*, Περιοδικό *Σύναξη*, Τεύχος 85, Ἰανουάριος-Μάρτιος 2003.

9. Α΄ Κορ. 2,14.

10. Ρωμ. 11, 8.

11. Jean-Claude Larchet, *Στάρετς Σέργιος*, Μετάφραση: Εὐαγγελία Δ. Κισλά-Κοντογουλίδου, Ἐκδόσεις Ἀκρίτας, Α΄ Ἔκδοση, Ἀθήνα 2006, σελ. 121.

Βιβλιοπαρουσίαση

Π.Β. Πάσχου, *Ἡ πιό μεγάλη ἀρετή (Μικρό Γεροντικό ΣΤ')*.

Ὁ ὁμότιμος Καθηγητής τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν κ. Παντελής Β. Πάσχος, ἀκαταπόνητος ἐπιστήμονας καί συγγραφέας, συνεχίζοντας τήν παρουσίαση τῆς σοφίας τῶν Νηπτικῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας προέβη στήν ἐκδόση τοῦ ἔκτου τόμου τοῦ Μικροῦ Γεροντικοῦ, τόν ὁποῖον ἀφιερώνει στή μνήμη τοῦ μακαριστοῦ Ἀρχιεπισκόπου Κρήτης κυροῦ Τιμοθέου (26-7-2006).

Στό ἔργο αὐτό ὁ συγγραφέας μέ κατασκευαστικό ὕφος, μέ λιτότητα καί κομψότητα παραθέτει ἐμπειρικές διδασκαλίες καί διδακτικά γεγονότα μεγάλων Ἀσκητῶν τῆς ἐρήμου (Ἀντωνίου, Ἀρσενίου, Παφνουτίου, Ποιμένα, Μάρκου, Κασσιανοῦ κ.λπ.) γιά τίς ἀρετές τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἀνδρείας καί τῆς διάκρισης καί τίς κακίες τῆς ἐπίδειξης καί τῆς κατάκρισης.

Οἱ συμβουλές καί τά περιστατικά τῶν ἀσκητῶν Πατέρων, πού ἐκτίθενται ἀσχολίαστα στό βιβλίο αὐτό, προσφέρουν καί στόν ἐν κόσμῳ χριστιανό τῆς ἐποχῆς μας γνώση καί πείρα πνευματικῆς ζωῆς. Ὅποιους πειρασμούς ἀντιμετωπίζουν οἱ μοναχί, ἀντίστοιχους, ἀλλά σέ μικρότερο βαθμό, ἀντιμετωπίζουν καί οἱ κοσμικοί. Ὅποιες ἀρετές ἀπαιτεῖται νά καλλιεργήσει ἕνας μοναχός, ἀντίστοιχες χρειάζεται νά καλλιεργήσει καί ὁ ἐγγαμος χριστιανός.

Ἑλληνορθόδοξη Τριλογία

Σαλώνων Φιλόθεος, Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος, Ἀπόστολος Τρύφωνος

τοῦ Κωνσταντῖνου Χολέβα, Πολιτικοῦ Ἐπιστήμονος

Πολυάριθμες εἶναι οἱ μορφές ἐκεῖνες τῶν κληρικῶν πού ἐπιβεβαιώνουν μέ τήν δράση τους, τούς ἀγῶνες ἀκόμη καί μέ τό μαρτύριό τους τόν ἀκατάλυτο πνευματικό δεσμό μεταξύ Ἐκκλησίας καί Γένους. Ἄλλα ὀνόματα εἶναι πολύ γνωστά, ἄλλα λιγότερο, ἄλλα κινδυνεύουν νά λησμονηθοῦν τελείως.

Ἐπιλέξαμε στό κείμενο αὐτό νά ἀναφερθοῦμε ἐν συντομία σέ τρεῖς ἀγωνιστές κληρικούς, οἱ ὁποῖοι βοήθησαν τά μέγιστα τό Γένος μας νά ἐπιβιώσει, νά διατηρήσει τήν ἐθνική του αὐτοπεποίθηση, νά διαφυλάξει τήν γλωσσική καί πολιτιστική του ταυτότητα. Πρόκειται γιά τόν Ἐπίσκοπο Σαλώνων (Ἀμφίσσης) Φιλόθεο, ὁ ὁποῖος ξεσήκωσε τήν Στερεά Ἑλλάδα στά τέλη τοῦ 17ου αἰῶνος, τόν πρεσβύτερο Κωνσταντῖνο Οἰκονόμο τόν ἐξ Οἰκονόμων, διδάσκαλο τοῦ Γένους κατά τον 19ο αἰῶνα, καί τόν Μητροπολίτη Ρόδου Ἀπόστολο Τρύφωνος, ὁ ὁποῖος διετήρησε τήν ἑλληνική παιδεία στά ἰταλοκρατούμενα Δωδεκάνησα ὀργανώνοντας τό Κρυφὸ Σχολεῖο ἀπό τό 1937 ἕως τό 1944.

Σαλώνων Φιλόθεος

Ὁ Σαλώνων Φιλόθεος, ὁ ξεχασμένος ἐπαναστάτης. Κακῶς νομίζουν ὀρισμένοι ὅτι ἐπὶ Τουρκοκρατίας τό ὑπόδουλο Γένος δέχθηκε παθητικά τήν ὑποταγή. Τά σχολικά μας βιβλία ἀναφέρουν μόνο δύο-τρεις ἐξεγέρσεις, ἐνῶ οἱ ἱστορικοὶ ἐρευνητές ἐντοπίζουν περισσότερες ἀπό ἑκατό. Μία ἀπό τίς σημαντικότερες ἐπαναστάσεις ἦταν ἐκείνη τῆς Ρούμελης τό 1684-1694. Ἐπί δεκαετία οἱ ἐξεγερμένοι Ἕλληνες σέ συνεργασία μέ τούς Βενετούς τοῦ Μοροζίνη εἶχαν καταλύσει τήν Ὄθωμανική διοίκηση στήν Ἀνατολική Στερεά Ἑλλάδα καί ἀναπτέρωσαν τίς ἐλπίδες γιά τήν ὀριστική ἀποτίναξη τοῦ ζυγοῦ. Ἐπικεφαλῆς τῆς ἐξεγέρσεως ἦταν μία ἀγέρωχη ἀγωνιστική μορφή, ὁ Ἐπίσκοπος Σαλώνων (Ἀμφίσσης) Φιλόθεος, κατά κόσμον Φίλιππος Χαριτόπουλος. Συνεργάτες του ἦσαν στήν Ἀθήνα ὁ Μητροπολίτης Ἰάκωβος, στήν Θήβα ὁ Ἐπίσκοπος Ἱερόθεος, στήν Λάρισα ὁ Μητροπολίτης Μακάριος καί στήν Εὐβοία ὁ Μητροπολίτης Ἀμβρόσιος. Στόν στρατιωτικό τομέα τίς ἐπιχειρήσεις διηύθυναν οἱ ἀρματολοί Πάνος Μεϊντάνης, Χορμόπουλος, Λιβίνης, Χ. Βαλαωρίτης, Κούρμας καί Σπανός.

Παρατηρεῖ σχετικά ὁ Κων. Βοβολίνης στό βιβλίό του «Ἡ Ἐκκλησία εἰς τόν Ἀγῶνα τῆς Ἐλευθερίας 1453 -1953»: «Ἡ Ἑλληνική Ἐκκλησία εὐρίσκετο ἐπικεφαλῆς τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ ἀγῶνος συμπράττουσα μετά τῶν ἀρματολῶν εἰς ἀξιωμαθῆντα πολεμικά ἔργα. Ἐκ τῶν ἐπαναστατῶν δέ Ἱεραρχῶν, ὁ Ἐπίσκοπος Ἀμφίσσης Φιλόθεος ἀνεδείχθη καί μέγας πολεμικός ἡγέτης. Ἀφοῦ ἐξηνάγκασε τούς Ὄθωμανούς νά ὑποχωρήσουν καθ' ὅλην τήν γραμμὴν εἰς τήν Παρνασσίδα καί ἀφοῦ ἀπηλευθέρωσε τήν Ἀμφισσαν ἀπό τούς κατακτητάς, ἦλθε μέχρι Κορίνθου, ἵνα συνεννοηθῇ μετά τοῦ Μοροζίνη· ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ συνασπισθέντες ἐπανῆλθον πολυαριθμότεροι καί κατετρόπωσαν τούς ἡμετέρους, θανατώσαντες πλείστους αὐτῶν· τότε καί ὁ Σαλώνων Φιλόθεος, θανατηφόρως πληγείς εἰς τινὰ συμπλοκήν, ἀπέθανεν ἐκ τοῦ τραύματος μετά τινὰς ἡμέρας».

Ὁ θάνατος τοῦ μαχητικοῦ Ἐπισκόπου συνδέεται μέ τήν μάχη πλησίον τοῦ Καρπενησίου τό 1694, ὅταν ἀρχίζει πλέον νά φυλλορροεῖ ἡ ἐξέγερση. Τά αἰσθήματα φιλοπατρίας, πού δονοῦσαν τήν ψυχὴ του, ἀποτυπώνονται στήν διαθήκη τοῦ ἀδελφοῦ του Δημητρίου Χαριτοπούλου, ἡ ὁποία συντάγη τό 1708 στό Καταστάρι Ζακύνθου καί διασώζεται ἀπό τόν Κωνσταντῖνο Σάθα στό ἔργο του

«Τουρκοκρατούμενη Ἑλλάς», πού ἐξεδόθη τό 1869. Ἐκεῖ μεταξύ ἄλλων (σελ. 410-412) ἀναφέρονται καί τά ἐξῆς λίαν συγκινητικά: «... Ἄν δώση ὁ Πανάγαθος καί πανοικτίρμονας Θεός καί καπιτάρη νά ἐλευθερωθῆ τό δυστυχημένο γένος μας ἀπό τόν τρομερό καί ἀντίχριστο Ἀγαρηνόν, παρακαλῶ τό ἀδέρφι μου τόν Γιώργη νά ξεθάψη τά κόκκαλά μου καί τά κόκκαλα τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ μου Φιλοθέου, πού τά ἔχω κρυμμένα σέ μιὰ σακκούλα στήν σπηλιά πού ἐγνωρίζει καί νά τά θάψει μαζί καί κοντά στά κόκκαλα τῶν γονιῶν μας εἰς τήν Ἐκκλησίαν τῆς πατρίδος μας· μά τό ξαναλέγω, σάν ἐλευθερωθῆ καί ὄχι τώρα πού εἴμαστε σκλάβοι. Κι ἂν κάμη ἔτσι νάχη τήν εὐχή τοῦ Φιλοθέου καί ἐμένα, ἀλλέως τήν κατάρα μας· γιατί ἔτσι μέ ὠρκισε στό Εὐαγγέλιο ὁ μακαρίτης Φιλόθεος ὡσάν ἐξεψύχου»!

Πρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος

Διδάσκαλος καί ἐθνεγέρτης. Γεννήθηκε στήν Τσαριτσάνη τῆς Θεσσαλίας τό 1780 καί ἐκοιμήθη στήν Αθήνα στίς 8 ἢ 9 Μαρτίου 1857. Εἶναι θαμμένος στόν περίβολο τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀσωμάτων Πετράκη. Χειροτονήθηκε διάκονος σέ ἡλικία 21 ἐτῶν καί τό 1805 φυλακίσθηκε ἀπό τόν Ἀλή Πασᾶ κριθείς ὑποπτος συμμετοχῆς στήν ἐξέγερση τοῦ ἐθνομάρτυρος παπα-Εὐθυμίου Βλαχάβα. Ἀφοῦ ἀποφυλακίσθηκε ἄρχισε τήν ἐθνωφελεῆ δράση του ὡς κορυφαῖος λόγιος, διδάσκαλος τῶν Ἑλληνοπαίδων, ρήτωρ, ἱεροκῆρυξ, συγγραφεύς πολυαριθμῶν συγγραμμάτων, κανονολόγος καί ἐθνεγέρτης. Ἐλαβε τό ὄφφίκιον τοῦ Οἰκονόμου, τό ὁποῖο ἔφερε καί ὁ κληρικός πατέρας του. Τότε ὁ Κωνσταντῖνος προσέθεσε στό ὄνομά του τόν προσδιορισμό «ὁ ἐξ Οἰκονόμων». Δίδαξε στήν ἀρτισύστατη Σχολή τῆς Σμύρνης συνεργαζόμενος μέ τόν ἄλλο μέγα Θεσσαλό λόγιο, τόν Κωνσταντῖνο Κούμα. Μετέβη στήν Κωνσταντινούπολη κατόπιν προσκλήσεως τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου Ε', ἀλλά συντόμως ἔφυγε γιά τήν Ὁδησό καί ἔτσι διεσώθη ἀπό τίς σφαγές τοῦ Ἀπριλίου 1821. Ἐκεῖ στήν ρωσική πόλη, πού ἔκτισαν κυρίως Ἕλληνες, ἐξεφώνησε στίς 10 Ἰουνίου 1821 τόν περίφημο ἐπιτάφιο

λόγο του εἰς τήν σορόν τοῦ Ἐθνομάρτυρος Πατριάρχου. Ἀφοῦ δίδαξε καί σέ ρωσικές Ἀκαδημίες κατήλθε τό 1831 στήν ἐλεύθερη πλέον Ἑλλάδα καί μετά τριετῆ ἐγκατάσταση στό Ναύπλιο ἦλθε ὀριστικά στήν Αθήνα τό 1837. Ἐδῶ ἐπί εἰκοσαετία διέπρεψε ὡς ἐπιστήμων, ὡς ρήτωρ, ὡς συγγραφεύς καί ἐν γένει ὡς ἐκκλησιαστικός ἀνὴρ.

Ὁ πρεσβύτερος Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ἠγωνίσθη κατά τῶν πάσης φύσεως ξένων ἱεραποστόλων, οἱ ὁποῖοι ὑπενόμευαν τό ἑλληνορθόδοξο φρόνημα τοῦ λαοῦ. Ἱστορική ἔμεινε ἡ διαφωνία του μέ τόν Θεόκλητο Φαρμακίδη. Ὁ Οἰκονόμος συμφωνοῦσε μέ τό Αὐτοκέφαλο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλά ἤθελε τοῦτο νά παραχωρηθεῖ ἀπό τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, ἐνῶ ὁ Θ. Φαρμακίδης παρέσυρε τήν Ἱερά Σύνοδο σέ μονομερεῖς ἐνέργειες μέ τήν βοήθεια τῶν Βαυαρῶν. Ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος χαρακτηρίσθηκε ὁ ἐκπρόσωπος τοῦ «ἐυγενοῦς συντηρητισμοῦ» τῆς ἐποχῆς ἰδίως σέ θέματα βυζαντινῆς μουσικῆς καί ἑλληνικῆς γλώσσης. Ἦταν, πάντως, εὐρύ πνεῦμα μέ τεράστια μόρφωση καί σ' αὐτόν ὀφείλουμε τήν πρώτη ἑλληνική μετάφραση κωμωδίας τοῦ Μολιέρου. Πρόκειται γιά τόν Φιλάργυρο, τόν ὁποῖο μετέφρασε μέ τόν τίτλο «ὁ Ἐξηνταβελόνης».

Ὁ φλογερός πατριωτισμός του καταγράφεται παραστατικά στόν περίφημο προτρεπτικό λόγο του πρὸς τοὺς Ἕλληνες, τόν ὁποῖο ἐξεφώνησε τήν 1η Ὀκτωβρίου 1821. Παραθέτουμε ἓνα χαρακτηριστικό ἀπόσπασμα: «... *Ναί, ἀδελφοί! Πιστεῦτε βεβαίως ὅτι ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας καί τῆς Πατρίδος ἐκπληρώνετε νόμον Θεοῦ. Μὴ ἀκούετε τὰς ὑπόλους συμβουλὰς αὐτοχειροτονήτων τινῶν ξένων ἐρμηνέων τοῦ Εὐαγγελίου, οἳτινες σπουδάζουσι νά σᾶς παραστήσωσι τόν ἀγῶνα, ὡς ἐναντίον τάχα τῆς χριστιανικῆς πίστεως. Μηδέ προσέχετε πάλι εἰς τὰς ἀποτροπὰς καί μεσιτείας αἰχμαλώτων τινῶν ἡμετέρων ἐκκλησιαστικῶν, τοὺς ὁποῖους ἡ τυραννικὴ μάστιξ βασανίζει νά λέγωσι καί νά γράφωσι ὀδυνώμενοι καί δακρύνοντες, ὅ, τι καταδικάζει ἡ ἀδούλωτος αὐτῶν συνειδησις καί ὅ, τι ἀντίκειται εἰς τὰς θείας Δικαιοσύνης τὰς ἐντολάς. ... Κακόν, κάκιστον, ἀπάνθρωπον, ἀνόσιον ὁ πόλεμος! Καλόν δέ πάλιν καί θεῖον καί χριστιανικώτατον ἡ εἰρήνη. ... Ἄλλ' ὅταν ἐν ὀλόκληρον ἔθνος χριστιανικόν καταθλιβόμενον ὑπὸ τυράννου δυσσεβοῦς καί ἀλλοφύλου κατασφάζηται καί γυμνώνηται ὄχι μόνον ἀπὸ τῶν προσκαιρῶν καί γηίνων αὐτοῦ δικαίων, ἀλλὰ καί ἀπ' αὐτῆς τῆς αἰωνίου σωτηρίας, ὅταν, λέγω, βλέπῃ τὴν*

πίστιν καὶ παρθενίαν καὶ σωφροσύνην καὶ πᾶσαν ἀρετὴν ἀγομένην καθ' ἡμέραν λάφυρον τῆς ὠμοτάτης ὑβρεως τῶν ἀσεβῶν Ἀγαρηνῶν, χρεωστὴί τάχα, ἐπὶ προφάσει εἰρήνης, νά ὑποτάσσηται ἀναίσθητον καὶ νά θεωρῆ ἀνάληγον τοσαύτας ψυχάς τῶν ἀσθενεστέρων αὐτοῦ μελῶν γινομένης θύματα τοῦ διαβόλου καὶ τῶν τούτου ὑπηρετῶν; ἄπαγε! Οὐτε οἱ ἱεροὶ Κανόνες, οὐτε τὰ νῦν καθ' ἡμᾶς ἀνά πᾶσαν τὴν Εὐρώπην χριστιανικά Βασίλεια, οὐτε πρῶην οἱ ἀοίδιμοι καὶ χριστιανικώτατοι Βασιλεῖς ἡμῶν καὶ Αὐτοκράτορες ἀπεδέχθησαν, ἢ ἔδειξαν πώποτε τοιαύτην ἀναληγσίαν πρὸς τὰς παρὰ τῶν ἀπίστων ὑβρεις τῶν θεῶν δικαιωμάτων».

Πρόκειται γιὰ ἓνα ἱστορικό κείμενο, πού ἐπηρέασε θετικά τό φρόνημα τῶν ἐπαναστατημένων Ἑλλήνων καὶ παράλληλα ἔδωσε στέρεη θεολογική τεκμηρίωση στόν πατριωτισμό καὶ στόν δίκαιο Ἀγῶνα τοῦ Γένους.

Μητροπολίτης Ἀπόστολος Τρύφωνος

Ἡ Θεία Πρόνοια φρόντισε ὥστε τό Γένος μας σέ δύσκολες ἐποχές καὶ σέ εὐαίσθητες περιοχές νά ποιμαίνεται ἀπό φωτισμένες καὶ ἀγωνιστικές μορφές.

Μία τέτοια ἐξαιρετική, ἀλλά ἄγνωστη στούς πολλούς, μορφή ὑπῆρξε καὶ ὁ Μητροπολίτης Ρόδου Ἀπόστολος Τρύφωνος, ὁ ὁποῖος ἐποίμανε τό ἱστορικό αὐτό νησί ἀπό τό 1914 μέχρι τό 1946. Ἡ ποιμαντορία του συνέπεσε μέ τὴν πολύ δύσκολη περίοδο τῆς ἰταλοκρατίας στή Δωδεκάνησα. Οἱ Ἴταλοί διεδέχθησαν τούς Τούρκους καὶ προέβησαν στήν λήψη καταπιεστικῶν μέτρων εἰς βάρος τοῦ ἑλληνορθόδοξου φρονήματος τῶν Δωδεκανησίων. Οἱ Ἕλληνες κάτοικοι τῶν νησιῶν περίμεναν μέ καρτερικότητα τὴν ἐνσωμάτωσή τους στόν ἑλληνικό κορμό, ὄνειρο πού πραγματοποιήθηκε τό 1947 μετά τὴν ἤττα τῆς Ἰταλίας στόν Β' Παγκόσμιο Πόλεμο.

Ὅμως, μετά τὴν ἄνοδο τοῦ Φασισμού καὶ τοῦ Μουσσολίνι στήν Ἰταλία (1922) ἡ καταπίεση ἐγίνε πολύ ἔντονη. Ὁ Ἴταλός Διοικητής Ντέ Βέκκι ἤλθε τό 1936 μέ σχέδιο τὴν Ἰταλοποίηση καὶ τόν ἀφελληνισμό τῶν Δωδεκανησίων. Ἀπηγόρευσε ἀκόμη καὶ τόν ἑορτασμό τῆς 25ης Μαρτίου. Τό 1937 καταργήθηκαν μέ διάταγμα ὅλα ἀνεξαιρέτως

τά ἑλληνικά σχολεῖα τῆς Δωδεκανήσου καὶ μετετράπησαν σέ ἰταλικά. Οἱ Ἕλληνες ἐκπαιδευτικοὶ ἐπαύθησαν καὶ κατέφθασαν στήν θέση τους Ἴταλοί μέ φασιστική ἰδεολογία. Οἱ Δωδεκανήσιοι νέοι ἐστεροῦντο κάθε δυνατότητος νά μάθουν τὴν γλῶσσα καὶ τὴν Ἱστορία τοῦ Ἔθνους των. Τότε ἔλαμψε ἡ ἐπινοητικότητα τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Ἀποστόλου Τρύφωνος. Κατόρθωσε νά ἀποσπάσει τὴν ἐγκριση τοῦ Ντέ Βέκκι γιὰ τὴν λειτουργία κατηχητικῶν μαθημάτων κάθε Κυριακὴ στίς ἐκκλησίες. Ὁ Ἴταλός διοικητής ἔθεσε τόν ὄρο νά διδάσκονται μόνο θρησκευτικά μαθήματα καὶ οἱ διδάσκοντες νά εἶναι μόνον κληρικοί.

Τότε ἐπανελήφθη τό θαυμαστό φαινόμενο τοῦ Κρυφοῦ Σχολεῖου, πού γνώρισαν οἱ ὑπόδουλοι ἐπὶ Τουρκοκρατίας. Ὁ Ροδίτης οικονομολόγος καὶ ἱστορικός Κυριάκος Φίνας ἐπισημαίνει τὰ ἐξῆς σέ σχετικό μελέτημά του μέ τίτλο «Ἡ πορεία τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας στήν ἐπαρχία Ρόδου στή δύσκολα χρόνια τῆς σκλαβιάς τῆς Δωδεκανήσου», πού ἐξεδόθη τό 2003: «... Στά σκοτεινά ἐκεῖνα χρόνια διδάσκονταν τὰ Ροδιτόπουλα κάθε Κυριακὴ μέσα στήν ἐκκλησία τὰ ἑλληνικά γράμματα, κάτω ἀπό τό πρόσχημα τῶν θρησκευτικῶν. Παράλληλα μέ τό κατηχητικό ἰδρύθηκαν καὶ χορωδίες Βυζαντινῆς Μουσικῆς, πού ἀποτελέσαν κίνητρο ὄχι μόνο γιὰ τὴν προσέλκυση μεγάλου ἀριθμοῦ στό κατηχητικό, ἀλλά καὶ ἄλλων ἐνηλίκων κατοίκων στήν ἐκκλησία. Τό κατηχητικό λειτουργοῦσε κανονικά κάθε γιορτὴ καὶ Κυριακὴ. Τηροῦνταν φύλλα προόδου καὶ μοιράζονταν συνόψεις, συνέκδημοι καὶ ἄλλα θρησκευτικά βιβλία, πού χρησιμοποιοῦνταν σάν ἀναγνωστικά. Συνοπτικά μποροῦμε νά πούμε ὅτι τὰ κατηχητικά μεταβλήθηκαν σέ "κρυφὸ σχολεῖο". Ἐτσι μέ τὰ δεδομένα αὐτὰ γίνεται φανερό ὅτι ἡ ἐκκλησία στήν ἐπαρχία Ρόδου ὑπὸ τό πρόσχημα τῶν κατηχητικῶν σχολείων, βρῆκε κατά τρόπον εὐσχημο ἓνα "μονοπάτι", ὥστε νά ἐπαναρχήσει ἡ λειτουργία τῶν ἑλληνικῶν σχολείων στήν Ρόδο, καθὼς καὶ σέ ἄλλα νησιά τῆς Δωδεκανήσου".

Εἶναι καιρός νά τιμηθεῖ προσηκόντως ἡ μνήμη τοῦ Μητροπολίτου Ρόδου Ἀποστόλου Τρύφωνος. Ἴσως ὁ Δῆμος Ρόδου πρέπει νά δώσει τό ὄνομά του σέ ἓνα ἀπό τούς κεντρικούς δρόμους τῆς πόλεως.

Αὐτὴ ἐν ὀλίγοις ἦταν ἡ Ἑλληνορθόδοξη Τριλογία. Μέ ἀπλὰ λόγια ἔτσι ἐπιβίωσαμε. Χάρης σέ τέτοιες μορφές μποροῦμε νά λέμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἦταν καὶ εἶναι ἡ Κιβωτός τοῦ Γένους. ■

Αυτοπεποίθηση: “Όρος απαραίτητος για τήν έπιτυχία

της Παρασκευής Μαντικού, δασκάλας

Όρισμός

Αυτοπεποίθηση είναι ή πίστη στον έαυτό μας και τις δυνατότητές μας ή τήν αξία μας. Είναι όρος απαραίτητος για κάθε είδους έπιτυχία, προσωπική, κοινωνική, επαγγελματική.

«Οί πιό κρίσιμες έμπειρίες για τή διαμόρφωση των πεποιθήσεων σχετικά μέ τον έαυτό μας λαμβάνουν χώρα (τίς περισσότερες φορές) κατά τήν παιδική ήλικία. Μία μεγάλη ποικιλία διαφορετικών έμπειριών, πού αποκτά τό παιδί στην οικογένεια, στό σχολείο, στην κοινωνία, στις παρέες μπορεί νά έχει συμβάλει στην διαμόρφωση των θετικών ή αρνητικών πεποιθήσεών του για τον έαυτό του.

Τήν αυτοπεποίθηση κλονίζουν ισχυρά συναισθήματα κατωτερότητας, πού δημιουργούνται, συνήθως, από σωματικά έλαττώματα, οργανικές ανεπάρκειες και κυρίως από λαθεμένη άγωγή (παραχαϊδευτική ή καταπιεστική). Η ύπερπροστατευτική και ή καταπιεστική άγωγή δημιουργούν ενήλικους μέ χαμηλή αυτοεκτίμηση»¹.

Έμπειρίες πού συμβάλλουν στην χαμηλή αυτοεκτίμηση

- Σταθερά επαναλαμβανόμενη τιμωρία, κακοποίηση ή άδιαφορία.

Οί συχνές τιμωρίες, ή κακοποίηση, ή παραμέληση ή ή έγκατάλειψη προκαλούν ψυχικά τραύματα στά παιδιά και επηρεάζουν τον τρόπο μέ τον όποιο αντιλαμβάνονται τον έαυτό τους. Όταν τά παιδιά δέν αντιμετωπίζονται σωστά, συχνά νομίζουν ότι φταίει κάποιος άλλος χαρακτηριστικό τους και ότι οι άλλοι τους φέρονται δικαιολογημένα μέ λάθος τρόπο.

- Πειράγματα, προσβολές, γελοιοποίηση.

Είναι φορές πού τά παιδιά αντιμετωπίζονται σαν «άχρηστα». Οί γονείς επικεντρώνονται στά λάθη και στις αδυναμίες τους άγνοώντας τις έπιτυχίες και τά προτερήματά τους. Τότε τά παιδιά πιστεύουν ότι ύστερον σε κάποιον τομέα και αναπτύσσουν αρνητική άποψη για τον έαυτό τους.

- Αδυναμία ανταπόκρισης στις άπαιτήσεις των συνομιλήτων.

Τά παιδιά και τά νεαρά άτομα επηρεάζονται από τις προσδοκίες των συνομιλήτων τους. Όσα δέν κα-

τορθώνουν νά ανταπεξέλθουν στις άπαιτήσεις της παρέας τους, επηρεάζονται αρνητικά και έχουν χαμηλή αυτοεκτίμηση άκόμη και ως ενήλικες.

- Ένταση και άγχος στην οικογένεια.

Όταν οί γονείς είναι πολύ άπασχολημένοι και άγχωμένοι, άν και άγαπουν και εκτιμούν τά παιδιά τους, συχνά δέν άνέχονται τις φυσιολογικές άνάγκες τους ή τήν παιδική άδυναμία για αυτοέλεγχο και κριτική ικανότητα. Τά παιδιά βρίσκονται στό στόχαστρο του θυμού και της απογοήτευσης των γονιών τους. Δέν είναι άποδεκτά, άφού είναι άτακτα και άνυπάκουα. Νιώθουν άδικημένα άπελπισμένα.

- Θέση της οικογένειας στην κοινωνία.

Πολλά παιδιά περιφρονούνται από τους γείτονες ή από τους συμμαθητές στό σχολείο, επειδή άνήκουν σε φτωχή οικογένεια. Άλλα παιδιά αντιμετωπίζονται μέ έχθρότητα, επειδή είναι μέλη μίας φυλετικής, πολιτισμικής ή θρησκευτικής ομάδας. Νιώθουν κατώτερα από τους άλλους άνθρώπους και προχωρούν στην ζωή μέ μειωμένη αυτοπεποίθηση.

- Έλλειψη αγάπης, ενδάρρυνσης, στοργής.

Τά παιδιά, πού δέ δέχονται άρκετή αγάπη, έπαινο, ενδάρρυνση, ζεστασιά και στοργή νιώθουν ότι δέν είναι αγαπητά, αλλά άνεπιθύμητα και άσήμαντα. Τά συναισθήματα αυτά επηρεάζουν τις πεποιθήσεις τους για τον έαυτό τους. Πολλοί γονείς άρκούν στο να κάνουν τό καθήκον τους. Τά παιδιά δέ χρειάζονται μόνο αγάδα, πού ικανοποιούν τις βιολογικές τους άνάγκες. Οί γονείς μέ αγάπη και στοργή μπορούν να κάνουν να πιστέψουν ότι αξίζει ν' αγαπηθούν.

- Ο «άταιρίαστος» της οικογένειας.

Πολλά παιδιά δέν ταιριάζουν μέ τά πρότυπα και τις νόρμες της οικογένειάς τους. Ένα παιδί μέ καλλιτεχνική φύση σε μία οικογένεια άκαθημαϊκών είναι «διαφορετικό» από τό οικογενειακό μοντέλο. Τά καλοπροαίρετα πειράγματα ή ή άπορία των συγγενών για τή διαφορετικότητά του τό κάνουν να νιώθει κατώτερο ή μή άποδεκτό. Δυσκολεύεται ως ενήλικος άτομο να εκτιμήσει και να άντλήσει ικανοποίηση από τό ταλέντο του. Πιστεύει ότι είναι κατώτερο από τους άλλους άνθρώπους, πού είναι έξυπνότεροι. Υποβιάζει τά έργα του, θυδίζεται στην σιωπή και κυριεύεται από τάσεις αυτοκριτικής.

● **‘Ο «διαφορετικός» της τάξης ή του σχολείου.**

Τά παιδιά και οι έφηβοι, πού διαφέρουν από τά άλλα μέλη της σχολικής συντροφιάς, συχνά δέχονται πειράγματα και απορρίπτονται. Διαφορές στην εμφάνιση, στις ικανότητες, στην συμπεριφορά, στο χαρακτήρα δίνουν την αίσθηση του παράξενου, του κατώτερου, του διαφορετικού.

Παιδιά και έφηβοι καταλήγουν σε συμπεράσματα, πού άφορούν τον έαυτό τους και στηρίζονται στις έμπειρίες τους. Όταν παγιωθεί τό συμπέρασμα, δέν αλλάζει εύκολα, γιατί συντηρείται και ενισχύεται από τις στρεβλωμένες σκέψεις, πού έμποδίζουν τά παιδιά νά συνειδητοποιήσουν ότι οι πεποιθήσεις τους για τον έαυτό τους είναι άπλως άπόψεις. Είναι προκαταλήψεις έναντίον του έαυτού τους, πού συντηρούν τις άρνητικές πεποιθήσεις τους, προκαλούν άγχος και δυστυχία. Έπιπλέον περιορίζουν τή ζωή τους και τά έμποδίζουν νά αναζητήσουν και νά βρουν τον πραγματικό έαυτό τους.

Άτομα μέ μειωμένη άυτοπεποίθηση προχωρούν στην ζωή μέ πολλές προφυλάξεις και κάτω από όρους. Διαλέγουν εύκολους στόχους, δέν αντιμετώπιζουν όλα, αλλά μόνο μερικά από τά προβλήματα της ζωής. Μπορεί για παράδειγμα νά λύνουν τό πρόβλημα της έργασίας, όχι όμως και τό πρόβλημα του γάμου. Μερικές φορές ενισχύουν τον έαυτό τους μέ φάρμακα ή πετυχαίνουν μέ τή βοήθεια των άλλων. Όταν δέν έχουν τή δύναμη νά προχωρήσουν, καταλήγουν σε νευρολογικές κλινικές, σε ψυχιατρεία, στην άυτοκτονία ή στά ναρκωτικά. Έκει ή άπουσία της άυτοπεποίθησης είναι σχεδόν όλοκληρωτική.

Πώς άποκτάται ή άυτοπεποίθηση;

Τά παιδιά, πού αγαπούν τον έαυτό τους, νιώθουν ύγιη, έχουν περισσότερη ενέργεια και τά προβλήματα δέν τους φαίνονται τόσο τρομακτικά. Πιστεύουν πώς οι δυσκολίες έχουν πάντα μία θετική πλευρά. Καταλαβαίνουν ότι κάθε γεγονός στην ζωή τους έχει ένα συγκεκριμένο σκοπό και ότι μπορούν νά μάθουν πολλά από τις άπογοητεύσεις. Η μάχη χάνεται μόνο, αν τήν έγκαταλείψεις. Τά παιδιά, πού πιστεύουν στο Θεό και στην πρόνοιά Του για όλα τά πλάσματά Του, έχουν ύψηλή άυτοεκτίμηση. Κατανοούν ότι κάθε «καταστροφή» στην ζωή τους δέν είναι στην πραγματικότητα μία καταστροφή, αλλά μία κατάσταση, πού σε παρακινεί νά αλλάξεις τον τρόπο μέ τον όποιο αντιλαμβάνεσαι τά πράγματα.

Όταν δέ νιώθουμε καλά μέ τον έαυτό μας, όχι μόνο υποφέρουμε, αλλά εκνευρίζουμε και τους ανθρώπους γύρω μας, άφού οι άνθρωποι μέ χαμηλή άυτοεκτίμηση είτε κριτικάρουν διαρκώς τους άλλους, είτε κριτικάρουν διαρκώς τον έαυτό τους. Συχνά έχουν

τήν έντύπωση, ότι μπορούν νά νιώσουν καλύτερα μέ τον έαυτό τους, ασκώντας κριτική στους άλλους. Άλλοτε κριτικάρουν διαρκώς τον έαυτό τους. Χρησιμοποιούν, δηλαδή, τήν τεχνική της ψυχολογικής άντιστροφής².

Και οι δύο παραπάνω στρατηγικές είναι εκνευριστικές. Όταν άποδεχόμαστε τον έαυτό μας, δέν είμαστε ύποχρεωμένοι νά παίζουμε αυτά τά παιχνίδια. Όταν δέ νιώθουμε καλά, προσπαθούμε νά γίνουμε ό καλύτερος φίλος του έαυτού μας. Είναι άλήθεια ότι, όπως όλοι, κάνουμε λάθη. Στόχος μας δέν πρέπει νά είναι ή τελειότητα, αλλά ή βελτίωση. Όταν αγαπάμε τον έαυτό μας, ξέρουμε και νά τον συγχωρούμε. Κι αν συγχωρούμε τον έαυτό μας για τά λάθη του, δ' αρχίσουμε αυτόματα νά συγχωρούμε και τους άλλους για τά ίδια λάθη!

Στην πραγματικότητα κανείς δέν είναι καλός στά πάντα. Μπορεί ή όμορφιά και τό ταλέντο νά είναι χρήσιμα προτερήματα, όμως υπάρχουν γύρω μας όμορφοι και ταλαντούχοι, πού μάς εκνευρίζουν. Οι περισσότεροι από μάς θαυμάζουμε άλλες ιδιότητες, όπως ή ειλικρίνεια, ή ταπεινοφροσύνη, τό θάρρος, ή ύπομονή, ή έπιμονή, ή γενναιοδωρία. Μέ τά παραπάνω προτερήματα δέ γεννιόμαστε. Τά άποκτάμε, τά καλλιεργούμε και τότε κερδίζουμε τήν άγάπη και τό σεβασμό των άλλων ανθρώπων. Η εικόνα πού έχουμε για τον έαυτό μας έξαρτάται άποκλειστικά από μάς. Καθώς μεγαλώνουμε, ώριμάζουμε. Λαμβάνουμε ύπόψη μας λιγότερο τις άπόψεις των άλλων. Δέ χρειάζεται νά έχουμε πάντα κάποιον δίπλα μας νά μάς ένθαρρύνει και νά μάς επιβραβεύει. Ζούμε και νιώθουμε καλά χωρίς έπαινους. Ωριμάζουμε και είμαστε σε θέση νά διαχωρίζουμε τή συμπεριφορά μας από τον έαυτό μας. Όταν κάνουμε λάθος, φροντίζουμε νά λέμε στον έαυτό μας «Τί άποτυχημένη κίνηση!», και όχι «Τί άποτυχημένος, πού είμαι!». Κάνουμε παρέα μέ αισιόδοξους και εύχάριστους ανθρώπους. Όπως τό σώμα μας χρειάζεται φρέσκες, θρεπτικές τροφές κάθε μέρα, έτσι και τό πνεύμα μας πρέπει νά τροφοδοτείται καθημερινά μέ φρέσκες «θρεπτικές» ιδέες. Υπάρχουν εκατοντάδες ύπεροχα βιβλία πού μπορούν νά μάς βοηθήσουν νά βελτιωθούμε, νά νιώσουμε άυτοπεποίθηση! Η εικόνα, πού έχουμε για τον έαυτό μας, έξαρτάται άποκλειστικά από μάς! ■

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Melanie J. V. Fennell, *Μάθε νά εκτιμάς τον έαυτό σου*, εκδόσεις Διόπτρα, Άθήνα 2005, σελ. 46.

2. Andrew Matthews, *Άκου τήν καρδιά του έφήβου*, εκδόσεις Διόπτρα, Άθήνα 2007, σελ. 23.

Ο Άγιος Γρηγόριος Γραβανός ο Νισύριος (22 Ἀπριλίου)

Ο Γρηγόριος ήταν κι αυτός ένας από τους συνοδοιπόρους των Κολλυβάδων, που ακολούθησε τό γέροντά του, Νήφωνα, σέ πολλούς σταθμούς, στό Άγιο Όρος καί στά νησιά τοῦ Αἰγαίου, Σάμο, Ίκαρία, Λειψούς καί Πάτμο.

Κατάγεται ἀπό τή Νίσυρο, ἔρχεται στήν Πάτμο καί συμπροσεύχεται μέ τόν ἅγιο Μακάριο τόν Κορίνθου στό ἡσυχαστήριο τῆς Κουμάνας, ἀγναντεύοντας ἀέναντι τήν Ἀποκάλυψη καί τή Μονή, τούς δυό μεγάλους σταθμούς τῆς ἱστορίας τῆς Πάτμου καί τῆς Ἐκκλησίας. Λεῖψανα τοῦ μονυδρίου σώζονται ὡς τίς μέρες μας¹.

Ἀργότερα πηγαίνει μέ τό Νήφωνα στούς Λειψούς καί ιδρύουν ἡσυχαστήριο, στή θέση Ρωμάνι, πρὸς τιμὴ τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου.

Ἐπιστρέφοντας στήν Πάτμο, στή θέση Γραβᾶ, θά κτίσει τό «κάθισμα», πρὸς τιμὴ τῆς Κοιμήσεως τῆς Παναγίας. Ἐκεῖ ἔζησε μέ τόν ὑποτακτικό του Θεόκτιστο ἀπὸ τή Σόφια, ἔκτισε κελλιά καί πήρε ἀπ' ἐδῶ τό ὄνομα Γραβανός.

Ἡ ἀρετή καί ἡ ἄσκησή του ἀκτινοβόλησαν σ' ὅλο τό νησί. Πολλοί πήγαιναν στό ἐρημικό «κάθισμα» γιά νά ἐξομολογηθοῦν. Ἀκόμα κι ἕνας κλέφτης τρέχει στό κελλί του μετανοιωμένος, νά παραδώσει τά κλοπιμαῖα σ' αὐτόν. Ἀκόμα καί ὁ Πατριάρχης Νεόφυτος Ζ', ὅταν ἐξορίστηκε στήν Πάτμο, ἐξομολογεῖτο σ' αὐτόν, ὅταν ἔμενε φιλοξενούμενος στοῦ Γραβᾶ τό «κάθισμα».

Τό 1791 συγκαταλέγεται στήν ἀδελφότητα τῆς Μονῆς Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου². Τό 1792 νοικιάζει τήν περιοχή κάτω ἀπ' τοῦ Γραβᾶ, «ἔδωσεν ὁ ἀσκητής διά τόν κύπον Μανδαλάκη γρόσια 7»³.

Τό 1793 μέ γράμμα τοῦ Πατριάρχη Νεοφύτου Ζ' μετέχει μέ τόν ἅγιο Κορίνθου Μακάριο καί τό δάσκαλο τῆς Πατριάδας Δανιήλ, σέ ἐξαρχική ἐπιτροπή. Τό 1795 νοικιάζει τήν περιοχή «Ἄγριο Νερό» στούς Λειψούς⁴. Ἡ φήμη του ἀπλώνεται κι ἔξω ἀπ' τήν Πάτμο.

Ὅμως τό 1810, ἕνα λυπητερό περιστατικό ἀναγκάζει τόν Γρηγόριο νά φύγει ἀπό τήν Πάτμο καί νά

γυρίσει στήν ἀγαπημένη του Μονή τοῦ Εὐαγγελισμοῦ τῆς Θεοτόκου στήν Ίκαρία.

Ὁ προαναφερθεῖς κλέφτης, τοῦ ἱερ. Δανιήλ Φασόλα, νόμισε ὅτι ὁ Γρηγόριος πρόδωσε τό ὄνομά του καί ἀπειλοῦσε νά τόν φονεύσει. Ὅμως τό ὄνομά του τό ἀποκάλυψε ὁ ἀφελής ὑποτακτικός τοῦ Γρηγορίου, Θεόκτιστος. Γι' αὐτό καί ὁ γέροντας ἀναγκάστηκε, γιά νά σωθεῖ, ν' ἀναχωρήσει ἀπό τήν Πάτμο γιά τήν Ίκαρία.

Χαρακτηριστική εἶναι ἡ ἐπιστολή, πού συντάσσει, γιά νά βεβαιώσει στή Μονή τήν «παντελεῖ ἀπορία» του:

«Διά τόν παρόντος μου φανερόνω ἐγὼ ὁ Γρηγόριος ἱερομόναχος ὅτι ἀνεχώρησα ἀπό τήν Πάτμον καί ἤλθον ἐδῶ εἰς τό Μοναστήριον τῆς Ἰκαρίας, ἵσως νομίσουσιν τινές ὅτι νά εἶχα ἄσπρα καί τά ἔφερα εἰς τούς πτωχοὺς τούτους. Μάρτυρα ἔχω τόν Θεόν ὅτι δέν ἔφερα ἕνα ἄσπρο μέ τό νά μὴν εἶχα. Ὅταν ἀνεχώ-

Πρωτοπρεσβύτερος Βασίλειος Καραμάνος (†)

Στις 25 Ιανουαρίου 2009 στή Λίνδο έγινε, όπως είχε προγραμματισθεί πρό καιρού, εκδήλωση προς τιμήν του πρεσβυτέρου π. Βασιλείου Καραμάνου, έφημερίου της Λίνδου επί πολλά έτη. Δυστυχώς, ο π. Βασίλειος δέν εύρισκετο ανάμεσά μας, αλλά είχε μεταστει πρό όλίγων ήμερών εις τά έπουράνια. Κατά τή σεμνή τελετή όμιλησε ό κ. Κυριάκος Ί. Φίνας μέ τά εξής:

Σεβασμιώτατε,

Συγκεντρωθήκαμε σήμερα εδώ, στον Ίερό Ναό τής Κοιμήσεως τής Θεοτόκου Λίνδου, για να τιμήσουμε τή μνήμη του μακαριστού πρεσβυτέρου Βασιλείου Καραμάνου μέ τον τιμητικό εκκλησιαστικό τίτλο του Οικονόμου.

Πρό ήμερών, ό πατήρ Βασίλειος Καραμάνος, γα-

λήνιος, ήσυχος, αλλά κεκαμμένος υπό τό βάρος τών 97 χρόνων επίγειας ζωής, παρέδωσε τό πνεύμα στον Ύψιστο.

Πάντοτε μέ προσήνεια και γλυκές τρόπους ύπηρετήσε επί 43 περίπου χρόνια ένεργά τήν Έκκλησία τής Λίνδου. Μέ θεληματικότητα και άποφασιστικότητα ήρθε από τή γειτονική Καταβιά, για να προ-

Συνέχεια από τήν προηγούμενη σελίδα

ρησα έκ τής Πάτμου, είχα ως τεσσαράκοντα γρόσια και εις τούς ναύλους και εις τά έξοδά μου τά έφερα ίσα-ίσα, όπου δέν μου έμειναν ούδέ πέντε γρόσια, αλλά ούδέ πέντε παράδες να τούς δώσω. Όθεν παρακαλώ να μήν τούς ένοχλήσει τις μετά τόν θάνατόν μου, διά να μήν άμαρτήσσει εις τόν Θεόν. Έγώ ει τι μου έτύχαινε τό έξώδευσα εις τό κάθισμα νομιζοντας ότι έχω να τελειώσω εκεί, αι άμαρτίαι όμως δέν μέ άφησαν και άς είναι εύλογημένον τό όνομα αυτου εις τούς αιώνας αμήν.

1810 Δεκεμβρίου 8.

Γρηγόριος Ιερομόναχος

αυτοχείρως γράφοντας βεβαιώ τά άνωθεν»⁵.

Ό Γρηγόριος κοιμήθηκε στις 22 Απριλίου 1812 και τάφηκε στή Μονή Ευαγγελισμού τής Ίκαρίας.

Ό Σταματιάδης στα «Ίκαριακά» του αναφέρει ότι σώζονταν, τό 1893, ένα ρολόι, ένα δισκοπότηρο και ή έπιστολή, που όμως δέν υπάρχουν πιά σήμερα⁶.

Άπολυτίκιον του Άγίου έκ τής συγγραφείσης υπό του Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ρόδου κ. Κυρίλλου ακολουθίας⁷.

Ήχος α΄. Τής έρήμου πολίτης.

Τῆς Νισύρου τόν γόνον, και τῆς Πάτμου κοσμίτορα, τόν έν μονασταῖς γνωρισθέντα, έν ύστέροις επίσημον, Γρηγόριον ύμνήσωμεν πιστοί, ως θεῖον μυστιπόλον αρετῶν, και θεόπνου ευσεβείας ύφιγητίν, βοῶντες έν καταλύξει. Δόξα τῷ σε δοξάσαντι Χριστῷ, δόξα τῷ σε θαυμαστώσαντι, δόξα τῷ χορηγοῦντι διά σου, χάριν ήμιν και έλεος.

ΥΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Π. Κρητικού, *Πατμιακά και Νισυριακά εκκλησιαστικά*, σ. 63.
2. Διακ. Χρυσοστόμου Φλωρέντη, *Βραβείον Ί.Μ. Αγ. Ιωάννου Θεολόγου Πάτμου*, Αθήνα 1980, σ. 90.
3. Διακ. Χρυσοστόμου Φλωρέντη, ό.π.
4. Ε. Σταματιάδη, *Ίκαριακά*, σ. 88.
5. Π. Κρητικού, ό. π., σ. 68.
6. Ε. Σταματιάδη, ό. π., σ. 91.
7. Κυρίλλου Κογεράκη, *Πατμιακόν Λειμωνάριον*, Πάτμος 2007, σ. 262.

σφέρει χριστιανικό έργο, εκεί πού ή Προϊσταμένη του Αρχή, ή Ίερά Μητρόπολη Ρόδου, τόν είχε, από τόν Άπρίλιο του 1965, τοποθετήσει. Σέ μία Έκκλησία, πού ανέκαθεν έδινε και συνεχίζει νά δίνει μία ξεχωριστή πνευματική και θρησκευτική διάσταση.

Τό ύποβλητικό εικοσάμετρο κωδωνοστάσιο του Ναού, στό μέσο του όποιου κρέμεται ό κώδωνας —ή καμπάνα—, καλούσε άνελλιπώς, επί αιώνες, επί καθημερινής βάσεως, πρωί και βράδυ, τούς πιστούς στις Ίερες Άκολουθίες. Τό έθιμο ήταν σε ισχύ μέχρι και πριν 57 χρόνια. Καταργήθηκε μεταπολεμικά και συγκεκριμένα τό 1952.

Από διάφορες έπιγραφές γίνεται γνωστό ότι ή Έκκλησία της Λίνδου πρέπει νά ιδρύθηκε τόν 13ο — 15ο αιώνα, δηλαδή τήν έποχή των Ίπποτων. Κατά τόν Καθηγητή Όρλάνδο, ιδρύθηκε τό 1490.

Ό πατήρ Βασίλειος Καραμάνος, άκούραστος και μέ άκμαίες πνευματικές και σωματικές δυνάμεις, διέθετε σε άφθονία και μέ σεβασμό όλο του τό εΐναι, προς τίς παραδόσεις και τά έθιμα της Όρθόδοξης Έκκλησίας.

Σώφρονας και συνετός και προσηλωμένος στα ιερατικά του καθήκοντα, προσέγγιζε τούς πάντες και όσο μπορούσε καθοδηγούσε μέ δίκαιη και όρθή κρίση, όσους νόμιζε ότι τήν χρειαζόντουσαν.

Γιά τήν έφηβική ηλικία επανέφερε στην Λίνδο τόν τόσο έπιτυχημένο θεσμό του Κατηχητικού, τόν όποιο θεσμό έπάξια και μέ ιεραποστολική έπιμονή υπηρέτησε, σαν άλλο Κρυφό Σχολείο της Τουρκοκρατίας, κατά τά μαύρα χρόνια της ιταλικής σκλαβιάς, ένας προκάτοχός του, μία έπιβλητική μορφή της Όρθοδοξίας, ό Λίνδιος Αρχιμανδρίτης Θεοδόσιος Τσοϋκος-ό Παπαθεοδόσης.

Έξάλλου, ή μέριμνά του για τή συντήρηση των Μοναστηριών της ευρύτερης περιοχής Λίνδου και ιδιαίτερα της ιστορικής Μονής Αγίου Νικολάου Ψάλτου, ως και ή συντήρηση του έσωτερικού του Καθεδρικού Ναού της Λίνδου, οι Άγιογραφίες, πού χρονολογούνται από τό 1779, ήταν από τά άμεσα ενδιαφέροντά του.

Ήστω και για ιστορική αναφορά, πρέπει νά τονίζεται και νά επαναλαμβάνεται ή συμβολή του στη δημιουργία του Έκκλησιαστικού Μουσείου Λίνδου, πού άρχισε τή λειτουργία του από τόν Άπρίλιο του 1998, καθώς επίσης και ό αποτελεσματικός τρόπος, πού εισηγήθηκε στην Ίερά Μητρόπολη Ρόδου νά παραχωρηθεί ανάλογη έκταση στη Ψάλτο, εκεί πού άνεγείρεται τό Πνευματικό Κέντρο Λίνδου Ίωάννης Γ. Ζίγδης, τό όποιο προορίζεται νά καλύψει διαχρο-

νικά, εκτός των άλλων, και σημαντικές πολιτιστικές έκδηλώσεις της ευρύτερης περιοχής της Λίνδου.

Άναφέρω, ότι ή προσφορά του ιερωμένου Βασιλείου Καραμάνου πρέπει νά επαναλαμβάνεται προς μίμηση, γιατί κατά τόν άδέκαστο δικαστή και λόγιό του 19ου αιώνα Γεώργιο Τερτσέτη: «ή λησμονία μαραινεί και τά ένδοξότερα έργα».

Τά τελευταία χρόνια, αν και θά έπρεπε βιολογικά νά αποσυρθεί, έντούτοις ό υπέρμετρος ζήλος, παρά τήν προχωρημένη ηλικία του, δέ μειώθηκε ούτε και στό ελάχιστο για τά εκκλησιαστικά πράγματα, τά όποια τάχθηκε νά υπηρετεί. Και πάντοτε έν έπιγνώσει του νεκρώσιμου τροπάριου: «τά διαβήματά μου κατέφθυνον κατά τό λόγιόν σου και μή κατακυριεύσάτω μου πάσα άνομία».

Άνεπιφύλακτα, ως εκ τούτου, άνήκει και στον μακαριστό Βασίλειο Καραμάνο, τό του Άποστόλου Παύλου: «Εγώ ήδη σπένδομαι, και ό καιρός της έμής αναλύσεως έφέστηκε. Τόν άγώνα τόν καλόν ήγώνισμαι, τόν δρόμον τετέλεκα, τήν πίστιν τετήρηκα· λοιπόν άπόκειται μοι ό της δικαιοσύνης στέφανος, όν άποδώσει μοι ό Κύριος έν εκείνη τή ημέρα, ό δίκαιος Κριτής» (Τιμ. Β΄ 4-8).

Αιωνία του ή μνήμη

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΟ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟ

ΧΡΟΝΙΚΑ - ΕΙΔΗΣΕΙΣ

*του κ. Έλευθερίου Χρυσόχου, Γραμματέως του Γραφείου εκπροσωπήσεως
του Οικουμενικού Πατριαρχείου στην Αθήνα*

► Μέ εκκλησιαστική τάξη και σε πανηγυρική ατμόσφαιρα εορτάσθηκε η πρώτη του νέου έτους στά Πατριαρχεία. Τήν παραμονή ο Οικουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρδολομαῖος χοροστάτησε, σε συγχοροστασία με άλλους Ἀρχιερεῖς, στον Μεγάλο Ἑσπερινό. Στή συνέχεια ο Πατριάρχης δέχθηκε τούς Ἁγίους Ἀρχιερεῖς καί τήν Πατριαρχική Αὐλή καί τέλεσε τήν κοπή τῆς πίττας στήν αἴθουσα τῆς Παναγίας. Τά κάλαντα στον Πατριάρχη ἔψαλαν οἱ μαθητές τῆς Πατριαρχικῆς Μεγάλῆς του Γένους Σχολῆς. Τήν ἐπομένη ο Πατριάρχης χοροστάτησε, σε συγχοροστασία με άλλους ἀρχιερεῖς, στήν Θ. Λειτουργία. Στήν Αἴθουσα του Θρόνου πραγματοποιήθηκε ἡ καθιερωμένη δεξίωση γιά τό Νέο Ἔτος κατά τήν ὁποία τόν Πατριάρχη προσεφώνησαν ἐκ μέρους τῆς Ἱεραρχίας ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Γέρων Χαλκηδόνος κ. Ἀθανάσιος καί ἐκ μέρους τῶν Ὀφφικιάλων καί του πιστοῦ λαοῦ ὁ Καθηγητής κ. Δημ. Φραγκόπουλος. Ἀντιφώνησε κατάλληλα ὁ Πατριάρχης.

► Μέ λαμπρότητα εορτάστηκαν τά Ἅγια Θεοφάνεια στά Πατριαρχεία. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρδολομαῖος πρόεστη τῆς Πατριαρχικῆς καί Συνοδικῆς Θ. Λειτουργίας τῆς εορτῆς. Στό τέλος τῆς Δοξολογίας τέλεσε τόν Μεγάλο Ἁγιασμό. Μετά τό πέρας τῆς Θ. Λειτουργίας ὁ Πατριάρχης, οἱ ἅγιοι ἀρχιερεῖς, ὁ κληρικός καί ὁ λαός ἐν πομπῇ μετέβησαν στήν ἀποβάθρα του Φαναρίου, ὅπου καί πραγματοποιήθηκε ἡ τελετή καταδύσεως του Τιμίου Σταυροῦ καί ὁ Ἁγιασμός τῶν Ὑδάτων. Ὁ Πατριάρχης ἀπένευμε χρυσό σταυρό στον νέο πού ἔπιασε τόν Σταυρό, ἀναμνηστικά δέ στούς ὑπολοίπους κολυμβητές.

► Τήν γενέτειρά Του νῆσο Ἴμβρο ἐπισκέφθηκε, ἀπό 15 ἕως 19 Ἰανουαρίου, ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης

κ.κ. Βαρδολομαῖος, γενόμενος δεκτός μέ αἰσθήματα ἀγάπης καί τιμῆς τόσο ἀπό τόν οἰκεῖο ποιμενάρχη Σεβ. Μητροπολίτη Ἴμβρου καί Τενέδου κ. Κύριλλο, ὅσο καί ἀπό τόν κληρικό καί τόν πιστό λαό τῆς νήσου. Κατά τήν παραμονή Του εἰς τήν Ἴμβρο ὁ Παναγιώτατος, μεταξύ άλλων, ἐπισκέφθηκε τό χωριό Του Ἅγιοι Θεόδωροι καί τά ἐξωκκλήσια τῆς Ἁγίας Θέκλης καί του Ἁγίου Γεωργίου, παρέστη συμπροσευχόμενος κατά τόν ἑσπερινό στό ἐξωκκλήσι του Ἁγίου Ἀντωνίου, ἐχοροστάτησε κατά τήν Θ. Λειτουργία εἰς τόν Ἰ. Ναό του Ἁγίου Γεωργίου

του χωρίου Του, ἐπισκέφθηκε τήν οἰκίαν του ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου πρώην Βορείου καί Νοτίου Ἀμερικῆς κυροῦ Ἰακώβου καί χοροστάτησε κατά τόν Ἑσπερινό ἐπ' εὐκαιρία τῶν θυρανοξίων του προσφάτως ἀνακαινισθέντος ἐξωκκλησίου τῆς Ἁγίας Ἀναστασίας.

► Τήν Κυριακή, 18η Ἰανουαρίου, ὁ Πατριάρχης παρέστη συμπροσευχόμενος ἀπό του ἱεροῦ Βήματος κατά τήν Θ. Λειτουργία στον Μητροπολιτικό Ἱερό Ναό, εἰς τήν ὁποία λειτούργησε ὁ εορτάζων ποιμενάρχης κ. Κύριλλος, ὁ ὁποῖος εἰς τό τέλος τῆς Λειτουργίας προσεφώνησε τόν Πατριάρχη. Ὁ Πατριάρχης συνεχάρη τόν εορτάζοντα Μητροπολίτη ἐπί τοῖς ἀγομένοις ὀνομαστηριοῖς αὐτοῦ καί γιά τό ἐπιτελούμενο ὑπ' αὐτοῦ καρποφόρο ποιμαντικό ἔργο. Ἀκολούθησε δεξίωση εἰς τό Μητροπολιτικό Μέγαρο, ὅπου καί τελέσθηκε ἡ τελετή τῆς κοπῆς τῆς ἁγιοβασιλόπιττας τῆς Μητροπόλεως. Τό μεσημέρι παρετέθη ὑπό του Σεβ. Ποιμενάρχου ἐπίσημο γεῦμα εἰς τό ὁποῖο προσεκληθήσαν ὅλοι οἱ ἐκκλησιασθέντες πιστοί. Τό ἀπόγευμα ὁ Πατριάρχης ἐπισκέφθηκε τό ἐξωκκλήσι του Ἁγίου Βαρδολομαίου καί τό ἐπ' ὀνόματι τῶν Ἁγίων Κωνσταντίνου καί Ἐλένης μετόχιον τῆς Ἱ. Μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας (Ἁγίου Ὁρους), καθῶς καί τά ἐξωκκλήσια

τοῦ ἁγίου Βλασίου (Ἀγριδίων) καί ἁγίου Γεωργίου (Λακάνης).

► Μέ τίς καθιερωμένες ἐκδηλώσεις ἐορτάσθηκε ἡ μνήμη τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, προστατῶν τῶν ἐλληνικῶν γραμμάτων, στήν Μητέρα Ἐκκλησία. Ὁ Πατριάρχης χοροστάτησε στόν Ἑσπερινό καί τή Θ. Λειτουργία τῆς ἐορτῆς, στό τέλος τῆς ὁποίας ἐτέλεσε τό καθιερωμένο τρισάγιο ὑπέρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν μακαρίων καί ἀειμνήστων Ἰδρυτῶν, Εὐεργετῶν, Ἐφόρων, Σχολαρχῶν, Καθηγητῶν, Διδασκάλων καί Μαθητῶν τῆς Πατριαρχικῆς Μεγάλης τοῦ Γένους Σχολῆς. Τόν Θεῖον Λόγον ἐκήρυξε ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμανδρίτης κ. Γρηγόριος Παπαθωμάς, Καθηγητής τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης παρέστη συμπροσευχόμενος ἀπό τοῦ Ἱ. Βήματος τοῦ Π. Πατριαρχικοῦ Ναοῦ κατά τήν τρισαρχιερατικήν Θεϊάν Λειτουργίαν τῆς Κυριακῆς τοῦ Τελώνου καί Φαρισαίου, τήν 8η Φεβρουαρίου, κατά τήν ὁποία τελέσθηκε τό ἱερό ἐτήσιο μνημόσυνο ὑπέρ ἀναπαύσεως τῶν ψυχῶν τῶν ἀειμνήστων Μητροπολιτῶν Προύσης κυροῦ Διονυσίου καί Σηλυβρίας κυροῦ Αἰμιλιανοῦ καί τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Σκοπέλου κυροῦ Παγκρατίου. Ἀκολούθησε ἐπιμνημόσυνη δεξίωση, κατά τήν ὁποία ὁ Πατριάρχης ὠμίλησε περί τῆς προσωπικότητος καί τῆς προσφορᾶς τῶν ἀειμνήστων αὐτῶν ἱεραρχῶν τῆς Μητροῦς Ἐκκλησίας.

► Τήν 21η Φεβρουαρίου ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης μαζί μέ νέους τῆς ὁμογένειας ἐπισκέφθηκαν ἱστορικούς καί ἀρχαιολογικούς χώρους τῆς Πόλεως. Μετά τίς ἐπισκέψεις ὁ Πατριάρχης παρέδωσε γεῦμα στούς νέους.

► Κατά τήν πρώτη ἡμέρα τῶν ἐργασιῶν τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου γιά τόν μήνα Φεβρουάριο, καί συγκεκριμένα τήν 23η Φεβρουαρίου, ἀποφασίσθηκε ὅπως τεθεῖ σέ διαδεσιμότητα, λόγω βαθέος γήρατος καί ἀσθενείας, ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Κώου καί Νισύρου κ. Αἰμιλιανός. Κατόπιν προτάσεως τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρδολομαίου, καί ψήφων κανονικῶν γενομένων ὑπό τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου στόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ὡς ποιμενάρχης τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Κώου καί Νισύρου ἐξελέγη παμψηφεί ὁ Πανοσιολ. Ἀρχιμ. κ. Ναθαναήλ Διακοπαναγιώτης, Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱ. Μητροπόλεως Καρπάδου καί Κάσου.

► Πραγματοποιήθηκε ἡ τακτική ἀνά ἐξάμηνο ἀνασυγκρότηση τῆς Ἁγίας καί Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ

Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, ἡ ὁποία, ὑπό τήν προεδρία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κ.κ. Βαρδολομαίου, γιά τό διάστημα ἀπό 1-3-09 ἕως 31-8-09, θά ἀποτελεῖται ἐκ τῶν Σεβ. Μητροπολιτῶν: Θεοδορουπόλεως κ. Γερμανοῦ, Τρανουπόλεως κ. Γερμανοῦ, Ἰμβρου καί Τενέδου κ. Κυρίλλου, Αὐστρίας κ. Μιχαήλ, Ἀτλάντας κ. Ἀλεξίου, Πριγκηποννήσων κ. Ἰακώβου, Προικοννήσου κ. Ἰωσήφ, Φιλαδελφείας κ. Μελίτωνος, Σεβαστείας κ. Δημητρίου, Ρεθύμνης καί Αὐλοποτάμου κ. Ἀνθίμου, Γαλλίας κ. Ἐμμανουήλ, Νέας Ζηλανδίας κ. Ἀμφιλοχίου.

► Μέ ἐκκλησιαστική εὐκοσμία καί τάξη ἐορτάσθηκε καί ἐφέτος εἰς τά Πατριαρχεῖα ἡ Κυριακή τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κ.κ. Βαρδολομαῖος χοροστάτησε εἰς τόν Μ. Ἑσπερινό τοῦ Σαββάτου, τήν 7η Μαρτίου, εἰς τό τέλος τοῦ ὁποίου ἐχειροθέτησε εἰς τό ὄφθικιο τοῦ Ἄρχοντος Χαρτοφύλακος τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας τόν Ἑλλογιμ. κ. Νικόλαο Ξεζάκη, Προέδρο τοῦ Τμήματος Θεολογίας τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. Τήν ἐπομένη ὁ Πατριάρχης προεξήρχε τῆς καθιερωμένης Πατριαρχικῆς καί Συνοδικῆς Θ. Λειτουργίας, κατά τήν ὁποία ἐτέλεσε τήν εἰς Ἐπίσκοπο χειροτονία τοῦ Θεοφιλ. Ἐψηφισμένου Μητροπολίτου Κώου καί Νισύρου κ. Ναθαναήλ. Τόν Θεῖο Λόγο ἐκήρυξε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἰκονίου κ. Θεόληπτος.

Κατά τήν δεξίωση, πού ἀκολούθησε στήν Αἴθουσα τοῦ Θρόνου, ὠμίλησαν ὁ νεοχειροτονηθεῖς, ὁ ὁποῖος ἐξέφρασε τίς εὐχαριστίες του πρός τόν Πατριάρχη καί τήν Ἁγία καί Ἱερά Σύνοδο, καί ὁ Πατριάρχης, εὐχηθεῖς εἰς τόν νεοχειροτονηθέντα τήν ἀπό Θεοῦ συναντίληψη στή νέα του ποιμαντορική διακονία.

► Ὁ Οἰκουμενικός Πατριάρχης κατά τήν Γ΄ Στάση τῶν Χαιρετισμῶν, τήν Παρασκευή 20 Μαρτίου, χοροστάτησε, ὡς εἶθισται, στόν Ἱερό Ναό τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν. Κατά τήν Κυριακή τῆς Σταυροπροσκυνήσεως, 22 Μαρτίου, ὁ Πατριάρχης χοροστάτησε, σέ συγχοροστασία μέ συνοδικούς Ἀρχιερεῖς, στήν Θ. Λειτουργία στόν Πάνσεπτο Πατριαρχικό Ναό, κατά τήν ὁποία ἐκκλησιάσθηκε ὁ πρῶην πρωθυπουργός τῆς Ἑλλάδος Ἐξοχ. Κ. Κων/νος Σημίτης καί πλῆθος πιστῶν. Στό τέλος τῆς Θ. Λειτουργίας ὁ Πατριάρχης ἐχειροθέτησε τόν Ἐντιμ. κ. Νικόλαον Μάνον, εἰς τό ὄφθικιο τοῦ Ἄρχοντος Ὁρφανοτρόφου τῆς Ἁγίας τοῦ Χριστοῦ Μ. Ἐκκλησίας.

ΙΕΡΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ

ΧΡΟΝΙΚΑ - ΕΙΔΗΣΕΙΣ

ΕΟΡΤΕΣ ΠΡΩΤΟΧΡΟΝΙΑΣ ΚΑΙ ΘΕΟΦΑΝΕΙΩΝ

Τήν παραμονή της Πρωτοχρονιάς ο Σεβασμιώτατος έχοροστάτησε κατά τόν Μέγα πανηγυρικό Έσπερινό στον Ίερό Μητροπολιτικό Ναό Εισοδίων της Θεοτόκου και στή συνέχεια στό Έπισκοπείο εϋλόγησε τήν βασιλόπιτα. Τό φλουρί βρήκε ή Μοναχή Φιλοθέη της Ίερᾶς Μονῆς Παντανάσσης. Τήν ἐπαύριον έχοροστάτησε κατά τόν Όρδρο, έλειτούργησε και προέστη της Δοξολογίας στον ως άνω Ίερό Ναό και στή συνέχεια κατά τό έθος επισκέφτηκε τίς τοπικές Άρχές για τίς καθιερωμένες εϋχές.

Κατά τήν Έορτή των Θεοφανείων έτέλεσε τήν Θ. Λειτουργία και τόν Μέγα Άγιασμό στον Ίερό Καθεδρικό Ναό του Έυαγγελισμού και προέστη της τελετής καταδύσεως του Τιμίου Σταυρου στο λιμάνι του Μανδρακίου. Τόν Σταυρό ανέσυρε ό φοιτητής του Πανεπιστημίου Αιγαίου Γεώργιος Σαλαμανάκης από τήν Άλεξανδρουπόλη, στον όποιο ό Σεβ. απέδωσε χρυσό Σταυρό.

Κατά τόν μήνα Ίανουάριο, εκτός από τήν Βασιλόπιτα της Ίερᾶς Μητροπόλεως και του Γενικού Φιλοπτώχου Ταμείου, ό Σεβασμιώτατος κατόπιν προσκλήσεως εϋλόγησε τήν Βασιλόπιτα της 95 ΑΔΤΕ, του Οικονομικού Έπιμελητηρίου Δωδεκανήσου, των Ίερών Μονών Παραμυθίας, Παντανάσσης και Ύψενης, του Νομαρχιακού Συμβουλίου της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Δωδεκανήσου, του Δημοτικού Συμβουλίου του Δήμου Ροδίων, του Ναυτικού Όμίλου Ρόδου, της Ένώσεως Τουριστικών Γραφείων, του Παγκραπαδικού Συλλόγου Ρόδου, του Κέντρου Ειδικών Παιδιών "ΕΛΠΙΔΑ", του Συλλόγου Αυτοσάνοων Νοσημάτων "ΘΑΛΕΙΑ", των Κ.Α.Π.Ι. του Δήμου Ροδίων, του Συλλόγου "ΤΟ ΣΠΙΤΙ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ ΣΤΗ ΡΟΔΟ", της ΕΡΑ Δωδεκανήσου, των εργαζομένων στην ΕΚΟ, του Συλλόγου "ΓΥΝΑΙΚΕΣ ΧΩΡΙΣ ΣΥΝΟΡΑ", του Φαρμακευτικού Συλλόγου Δωδεκανήσου, της Άδελφότητος Κρητών Ρόδου "Ο ΨΗΛΟΡΕΙΤΗΣ", του Συλλόγου Εικαστικών Δωδεκανήσου, της Έφημερίδας "ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΥ", και του Ίδρύματος ΚΑΦΚΑ Κολυμπιών. Σε άλλες περιπτώσεις, πού δέν μπόρεσε ό Ίδιος νά παραστεί, απέστειλε εκπρόσωπό του.

ΕΟΡΤΑΣΜΟΣ ΜΝΗΜΗΣ ΟΣΙΟΥ ΜΕΛΕΤΙΟΥ

Μέ λαμπρότητα πραγματοποιήθηκε ή πανήγυρις της μνήμης του Όσιου Πατρός Μελετίου του εκ Λάρδου, κτίτορος της Ίερᾶς Μονῆς Ύψενης, τήν Πέμπτη 12 Φεβρουαρίου. Τήν κυριώνυμη ήμέρα της Έορτης ό Σεβασμιώτατος έχοροστάτησε κατά τόν Όρδρο και έτέλεσε τήν Θ. Λειτουργία. Μετά τό πέρας της Θ. Λειτουργίας έλαβε χώραν ή τελετή ένδρονίσεως της νέας Ήγουμένης Μοναχής Μαρίας (κατά κόσμον Νικητιάδη Μαρίας-Τερμιχόρης μέ καταγωγή από τήν Νίσυρο). Στήν τελετή παρέστησαν ό Βουλευτής Δωδεκανήσου Γ. Νικητιάδης, ό Νομάρχης Δωδεκανήσου Ι. Μαχαιρίδης, ό Δήμαρχος Λινδίων Έμ. Παλλάς, πολλοί κληρικοί, Μοναχοί και Μοναχές από άλλες Μονές, εκπρόσωποι των Συλλόγων των Νισυρίων και πλήθους κόσμου.

Ό Σεβασμιώτατος στην όμιλία του αναφέρθηκε στην ζωή και τό έργο του Όσιου Μελετίου, εξέφρασε τήν ευαρέσκεια της Έκκλησίας στην παραιτηθεΐσα λόγω άσθενείας Ήγουμένη Εϋγενία, εϋχήθηκε τά δέοντα στην νέα Ήγουμένη Μοναχή Μαρίας και εξέγγειλε τήν άνεγερση στον αύλειο χώρο της Ίερᾶς Μονῆς νέου περικαλλούς Ναού του Όσιου Μελετίου, τά σχέδια του όποίου εκπόνησε ό κ. Γεώργιος Καραβέλατζης. Στή συνέχεια αντιφώνησε ή Ήγουμένη Μαρίας.

ΙΕΡΑΤΙΚΗ ΣΥΝΑΞΗ

Μέ έπιτυχία πραγματοποιήθηκε ή Ίερατική Σύναξη του μηνός Φεβρουαρίου (Σάββατο 19 Φεβρουαρίου). Εισηγητής ήταν ό π. Αδαμάντιος Αϋγουστιδης, ό όποιος άνέπτυξε τό θέμα: «Έκκλησία και ψυχική υγεία». Μετά τήν εΐσηγηση ακολούθησε γόνιμος προβληματισμός και έποικοδομητικός διάλογος.

ΕΥΑΡΕΣΚΕΙΑ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Τήν Κυριακή 25 Ίανουαρίου ό Σεβασμιώτατος έχοροστάτησε κατά τόν Όρδρο και έτέλεσε τήν Θ. Λειτουργία στον Ίερό Ένοριακό Ναό Κοιμήσεως Θεοτόκου Λίνδου. Μετά τό πέρας της Θ. Λειτουργίας εξέφρασε τήν ευαρέ-

σκεια και τόν ἔπαινο τῆς Ἐκκλησίας στὸν κ. Παναγιώτη Πισσάκα, Γραμματέα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἐπιτροπῆς, γιὰ τὴν πολυετῆ διακονία του στὴν Ἑνορία τῆς Λίνδου, ἐπιδώσας σ' αὐτὸν σχετικὴ ἀναμνηστικὴ «πλακέτα».

Τὴν Κυριακὴ 15 Μαρτίου ὁ Σεβασμιώτατος μετὰ τὸ πέρας τῆς Θ. Λειτουργίας στὸν Ἱερό Ἑνοριακὸ Ναὸ Κοιμησέως Θεοτόκου Ἰαλυσσοῦ ἐτίμησε διὰ τῆς ἐπιδόσεως σχετικοῦ ἀναμνηστικοῦ τὸν ἀπὸ πενταετίας συνταξιοδοτηθέντα Πρωτοπρεσβύτερο π. Εὐγένιο Δράκο, καθὼς καὶ τὸ πρό ὀλίγου ἐπίσης συνταξιοδοτηθέντα π. Σπυρίδωνα Κυπραῖο, Ἐφημέριος καὶ Προϊσταμένους τῆς Ἑνορίας. Στὴν προσφώνησή του ἐξῆρε τὴν προσφορά τῶν ἀνωτέρων Πρεσβυτέρων στὴν τοπικὴ Ἐκκλησία, τονίσας ἰδιαίτερος ὅτι ἡ ἀφοσίωσή τους στὴν Ἐκκλησία ὑπῆρξε ὑποδειγματικὴ καὶ εὐχῆθηκε τὰ δέοντα.

Στὴ συνέχεια, ἀπένειμε διὰ χειροθεσίας τὸ ὀφίκκιον τοῦ Ἄρχοντος Πρωτοψάλτου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Ρόδου στὸν συμπληρώσαντα ἐξηκονταετιᾶν στὴ διακονία τοῦ Ἀναλογίου τοῦ ὡς ἄνω Ἱεροῦ Ναοῦ κ. Ἐμμανουὴλ Μαλαματῆ. Στὴν προσφώνησή του ἐξέφρασε τὴν εὐαρέσκεια τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὸ ἐκκλησιαστικὸ ἦθος καὶ τὴν πολυετῆ προσφορά τοῦ τιμηθέντος Ἱεροψάλτου καὶ προέβαλε τὴν διακονίαν του ὡς παράδειγμα ἀφοσιώσεως καὶ ἀγάπης πρὸς τὴν Ἐκκλησία.

ΕΚΔΗΜΙΕΣ ΙΕΡΕΩΝ

Τὸ Τετάρτη 21 Ἰανουρίου ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ Πρωτοπρεσβύτερος Βασίλειος Καραμάνος. Ὁ μακαριστὸς γεννήθηκε στὴν Καταβιά τὴν 1η Ἰανουαρίου 1912 καὶ χειροτονήθηκε Διάκονος τὴν 7η Μαρτίου 1965 καὶ Πρεσβύτερος τὴν 1η Ἀπριλίου 1965 ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Ρόδου κυρὸ Σπυρίδωνα. Ὑπηρέτησε ὡς Ἐφημέριος στὴν Ἑνορία Κοιμησέως Θεοτόκου Λίνδου, ἀπ' ὅπου καὶ συνταξιοδοτήθηκε τὸ 2001. Ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία ἐψάλη στὸν Ἱερό Ἑνοριακὸ Ναὸ Κοιμησέως Θεοτόκου Λίνδου καὶ ἐτάφη στὴν Ἱερά Μονὴ Ἁγίου Νικολάου Ψάλτου.

Τὴν Τρίτη 3 Μαρτίου ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ Πρεσβύτερος Δημήτριος Τεληκωνσταντής. Ὁ μακαριστὸς γεννήθηκε τὴν 20η Ἀπριλίου 1949 στὰ Ἀπόλλωνα τῆς Ρόδου. Διάκονος χειροτονήθηκε τὴν 17η Ἰουλίου 1983 καὶ Πρεσβύτερος τὴν 25η Σεπτεμβρίου ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Μητροπολίτη Ρόδου κυρὸ Σπυρίδωνα καὶ ὑπηρέτησε ὡς Ἐφημέριος στὴν γεννέτειρά του, ἀπ' ὅπου καὶ συνταξιοδοτήθηκε τὴν 1η Ὀκτωβρίου 2008. Ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία ἐψάλη στὸν Ἱερό Ἑνοριακὸ Ναὸ Τιμίου Σταυροῦ Ἀπολλώνων.

Τὴν Τετάρτη 11 Μαρτίου ἐξεδήμησεν εἰς Κύριον ὁ Πρεσβύτερος Στυλιανὸς Τσακίρης. Ὁ μακαριστὸς γεννήθηκε τὴν 12η Μαΐου 1936 στὴν Ἀρχίπολη τῆς Ρόδου. Διάκονος χειροτονήθηκε τὴν 2α Ἰουνίου 1969 ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Ρόδου κυρὸ Σπυρίδωνα καὶ Πρεσβύτερος τὴν 16η Νοεμβρίου 1969 ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Καρπάθου καὶ Κάσου κυρὸ Ἀπόστολο (Παπαϊωάννου) καὶ ὑπηρέτησε ὡς Ἐφημέριος στίς Ἑνορίες Κοιμησέως Θεοτόκου Ἐμπωνα (1969-1973), Τεσσαράκοντα Μαρτύρων Διμυλιᾶς (1973-1978) καὶ Ἁγίου Δημητρίου Ἀρχιπόλεως (1978-2006), ἀπ' ὅπου καὶ συνταξιοδοτήθηκε τὴν 1η Ἰουνίου 2006. Ἡ ἐξόδιος Ἀκολουθία ἐψάλη τὴν ἐπομένη στὸν Ἱερό Ναὸ τῆς γεννέτειράς του.

Εὐχόμεστε ὁ Θεὸς νὰ ἀναπαύσει τίς ψυχές τους μετὰ τῶν Δικαίων.

ΕΚΔΗΜΙΑ

ΑΡΧΙΜ. ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥΛΑΚΗ

Τὴν Τρίτη 10 Φεβρουαρίου ἐξεδήμησε εἰς Κύριον, πλήρης ἡμερῶν, ὁ Προηγούμενος τῆς Ἱερᾶς Μονῆς Ἀγκαράδου, τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης, Ἀρχιμανδρίτης Γεννάδιος (κατὰ κόσμον Ἐμμανουὴλ Σταυρουλάκης). Ὁ αἰμίμνηστος γεννήθηκε τὸ ἔτος 1917 στὴν Βόνη Πεδιάδος. Στὴν Ἱερά Μονὴ προσῆλθε τὸ ἔτος 1932 ὡς ὑποτακτικὸς τοῦ τότε Ἡγουμένου Γερασίμου Μιζεράκη, ἐκάρη Μοναχὸς (1937) καὶ χειροτονήθηκε διάκονος (1939) ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Κρήτης κυρὸ Τιμόθεο (Βενέρη). Πρεσβύτερος χειροτονήθηκε τὴν 26η Σεπτεμβρίου 1944 ἀπὸ τὸν Μητροπολίτη Κρήτης κυρὸ Βασίλειο (Μαρκάκη). Ὑπηρέτησε τὴν Ἐκκλησία μὲ ἀφοσίωση ὡς Ἐφημέριος σὲ Ἑνορίες τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς Κρήτης καὶ τὴν Ἱερά Μετανοία του διὰ τῶν ἀνατεθέντων σ' αὐτὸν κατὰ καιροὺς διακονημάτων καὶ ἀπὸ τῆς δέσεως τοῦ Ἡγουμένου (1988-1992).

Ὁ Σεβασμιώτατος, ὁ ὁποῖος ἔλαβε τὴν Μοναχικὴ Κουρὰ ἀπὸ τὸν μακαριστὸ π. Γεννάδιο, μετέβη στὴν Ἱερά Μονή, ὅπου ἐτέλεσε τὴν Θ. Λειτουργία τὸ πρωὶ τῆς 11ης Φεβρουαρίου. ἔλαβε μέρος στὴν ἐξόδιο Ἀκολουθία, τῆς ὁποίας προέστη ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Κρήτης κ. Εἰρηναῖος καὶ μετέσχε ὁ Σεβ. Μητροπολίτης Ἀρκαλοχωρίου κ. Ἀνδρέας, καὶ ἐκφώνησε τὸν ἐπικήδειο λόγο, ἀναφερθεὶς στὴν προσωπικότητα τοῦ μεταστάντος καὶ τονίσας ἰδιαίτερος τίς ἀρετές τῆς φιλοξενίας, τῆς ἀκακίας, τῆς συγχωρητικότητας καὶ τῆς ἀκρισίας πού τὸν χαρακτήριζαν.

Ἄς εἶναι αἰωνία ἡ μνήμη του.

ΕΚΛΟΓΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΚΩΟΥ

Εὐχάριστο γεγονός γιὰ τὴν τοπικὴ μας Ἐκκλησία ἀπέτελεσε ἡ ἐκλογή ἀπὸ τὴν Ἁγία καὶ Ἱερά Σύνοδο τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου τοῦ Πρωτοσυγκέλλου τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καρπάθου καὶ Κάσου Ἀρχιμανδρίτου Ναθαναὴλ ὡς Μητροπολίτου Κώου καὶ Νισύρου, τὴν 23η Φεβρουαρίου, ἡ χειροτονία τοῦ ὁποίου ἐτελέσθη ἀπὸ τὴν Αὐτοῦ Θειοστάτη Παναγιότητα, τὸν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη κ.κ. ΒΑΡΘΟΛΟΜΑΙΟ στὸν πάνσεπτο Πατριαρχικὸ Ναὸ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τὴν Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας (8 Μαρτίου).

Ὁ Σεβασμιώτατος Μητροπολίτης Κώου κ. Ναθαναὴλ (κατὰ κόσμον Φίλιππος Διακοπαναγιώτης γεννήθηκε στὴν Ἀντιμάχεια τῆς Κῶ τὴν 3η Σεπτεμβρίου 1960. Σπούδασε δημοσιογραφία καὶ ὑπηρέτησε ὡς ἐφεδρὸς ἀξιωματικὸς Πεζικοῦ τὴν στρατιωτικὴ του θητεία. Ἀποφοίτησε ἀπὸ τὴν Ἄνωτέρα Ἐκκλησιαστικὴ Σχολὴ Ἀθηνῶν τὸ 1986 καὶ ἀπὸ τὴν Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν τὸ 1998. Χειροτονήθηκε Διάκονος τὸ 1985 καὶ Πρεσβύτερος τὸ 1986 ἀπὸ τὸν Σεβ. Μητροπολίτη Καρπάθου καὶ Κάσου κ. Ἀμβρόσιο. Ὑπηρέτησε ἀπὸ τὸ ἔτος 1986 ὡς Ἱεροκῆρυξ καὶ ἀπὸ τὸ ἔτος 1995 ὡς Πρωτοσύγκελλος τῆς Ἱερᾶς Μητροπόλεως Καρπάθου καὶ Κάσου. Ὑπηρέτησε ὡς Ἡγούμενος ἀπὸ τὸ ἔτος 2000 τὴν Ἱερά Μονὴ τῆς μετανοίας του, Ἁγίου Γεωργίου Βασσῶν Καρπάθου.

ΑΠΟΚΡΙΕΣ

Στήν εποχή μας προωθούνται από διάφορους φορείς γιορτές κοσμικού χαρακτήρα και άχρωμες δραστηριότητες. Επίσης, αναβιώνουν ειδωλωλατρικές γιορτές, όπως το ξεφάντωμα της Αποκριάς και το Halloween.

Ο Καρνάβαλος έχει τις ρίζες του στην ειδωλωλατρική εποχή. Τη μάσκα, το προσωπεύο, τη χρησιμοποίησαν εκτός από τις γιορταστικές παρελάσεις και στο θέατρο. Άς θυμηθούμε τις τραγωδίες, όπου αρχικά μεταμφιέζονταν σε τράγους.

Οι ειδωλωλάτρες με τη μάσκα και το διαφορετικό ντύσιμο έκρυβαν το πρόσωπό τους και ενεργούσαν ανεξέλεγκτα. Στην Αθήνα οι μασκαρεμένοι των καρναβαλικών παρελάσεων αισχρολογούσαν από τις άμαξες κι έλεγαν τά «εξ άμάξης». Κάτι παρόμοιο παρατηρείται και σήμερα.

Μέ το ξεφάντωμα του Καρναβαλιού, δεν ικανοποιείται μόνο η ανάγκη όλων για παιχνίδι, αλλά φθάνουν και σε άμαρτωλές εκδηλώσεις. Μέ την προκλητική ένδυμασία χάνεται ή αίσθηση της ντροπής και το ευτράπελο υπηρετεί τη σαρκολατρεία και τη λαγνεία. Η συνήθης προκλητικότητα με τον Καρνάβαλο ανεβαίνει στα ύψη. Συνήθως οι μασκαρεμένοι στις παρελάσεις είναι έτσι ντυμένοι, ή μάλλον ξεντυμένοι, που προκαλούν ήδονικά βλέμματα και φιλήδονες επιθυμίες.

Στόν Καρνάβαλο για να εκφράσουν επίκαιρα φαινόμενα καταφεύγουν και στη γελοιοποίηση δραστηριοτήτων προσώπων. Μ' αυτή την πράξη εκφράζεται φανερά αντιχριστιανικό μένος.

Ο Καρνάβαλος συμβίπτει κάθε χρόνο με την έναρξη της Μεγάλης Τεσσαρακοστής, όπου η Έκκλησία μας καλεί στόν πνευματικό αγώνα της νηστείας και της προσευχής. Η θεάρεστη νηστεία δεν περιορίζεται μόνο στα φαγητά, αλλά επεκτείνεται και στις άμαρτωλές σκέψεις, επιθυμίες και λόγια καθώς και στην προσοχή των αισθήσεων. Μέ τη Σαρακοστή αγωνίζονται οι χριστιανοί για την καλλιέργεια της θερμής προσευχής και της κατασκευτικής λατρείας του Θεού. Βοηθάει ο Καρνάβαλος στόν πνευματικό αγώνα ή μήπως είναι ένα τέχνασμα του πονηρού να μας παρασύρει μακριά από τό Θεό;

ΝΕΟΠΡΟΤΕΣΤΑΝΤΙΚΕΣ ΠΟΝΗΡΙΕΣ

Μία νεοπροτεσταντική «Έκκλησία» της Ρόδου μοίρασε τίς ημέρες των Αποκριών ένα φυλλάδιο για τόν Καρνάβαλο. Τό φυλλάδιο αυτό περιέχει τρία σημεία πλεκτάνης και πονηριάς.

Τό πρώτο είναι στην αρχή του φυλλαδίου, όπου παρουσιάζεται ή μεταμφίεση του Καρναβαλιού, τά ξέφρενα γλέντια, ή οίνοποσία και κάθε άκολασία των ημερών αυτών μαζί με τήν απαγόρευση του κρέατος. Μέ ύπουλο τρόπο βάζει μαζί με τά ξεφαντώματα και τή νηστεία της Όρθόδοξης Έκκλησίας, για να ξεγελάσει τούς αναγνώστες. Εύκολα βγαίνει τό παραπλανητικό συμπέρασμα ότι συνυπάρχουν αυτά τά δυό ή ότι ή Όρθόδοξη Έκκλησία εύλογη τίς άκολασίες. Η δεύτερη πονηριά είναι στό πώς αναγράφουν τά τηλέφωνα επικοινωνίας. Μέ τά τηλέφωνα «ένδιαφέρονται», όπως γράφουν, να πληροφορηθούν επιπλέον τόν κάθε αναγνώστη για τό θέμα του Καρνάβαλου. Στην ουσία θέλουν να τόν πιάσουν στό δόκανό τους και να του κάνουν δραστηριότητα προπαγάνδα και πλύση έγκεφάλου. Τό τρίτο πονηρό σημείο βρίσκεται στην τελευταία πρόταση του κειμένου, όπου γράφει: «Τό παρόν φυλλάδιο δεν είναι αίρετικό, ούτε έχει σχέση με μάρτυρες του Ίεχωβά». Εφόσον τό φυλλάδιο δεν διανέμεται στα μέλη της συγκεκριμένης Έκκλη-

σίας», πού ως λιγοστά είναι γνωστά στους διανομείς, αλλά στα μέλη της Όρθόδοξης Έκκλησίας επιχειρείται ή παραπλάνηση των όρθόδοξων ότι τό φυλλάδιο είναι της Όρθόδοξης Έκκλησίας, κι όχι αίρετικό. Η μέθοδος αυτή των αίρετικών πρωτοαναφέρθηκε από τόν Κύριο μας Ίησού Χριστό, όταν είπε ότι οι αίρετικοί, ενώ είναι λύκοι, δά παρουσιάζονται με προδιά πρόβατου (Ματθ. 7,15).

Οι πονηρίες προέρχονται από τόν πονηρό κι όποιος τίς ακολουθεί, ακολουθεί αυτόν. Εύτυχως, υπάρχει ο Θεός, πού ή χαλάει τά πονηρά σχέδια του πονηρού ή τά χρησιμοποιεί για όφέλεια των παιδιών Του. Έμεις προσοχή και απομάκρυνση από τίς πονηρές παγίδες.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΡΙΣΗ

Τόν τελευταίο καιρό ζούμε μία παγκόσμια οικονομική κρίση. Οι αίτιες της έντοπιζονται στη φιλαργυρία και στόν άκρατο πλουτισμό κάποιων άπατεώνων του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η φιλαργυρία είναι τό πάθος της ύπερβολικής αγάπης των χρημάτων. Ο πλούτος χαλάει τούς περισσότερους ιδιοκτήτες του γι' αυτό ο Χριστός είπε στους μαθητές Του: «Άλήθεια σας λέω ότι δύσκολα πλούσιος δά εισέλδει στη Βασιλεία των ουρανών» (Ματθ. 19,23). Στην άπορία των μαθητών, πού θεωρούσαν τόν πλούτο εύλογία από τό Θεό, ποιός δά σωδεί, ο Χριστός τούς άπάντησε ότι οι πλούσιοι μόνο με τή βοήθεια του Θεού μπορούν να σωθούν (Ματθ. 19, 25-26).

Ο Χριστός πολλές φορές πολέμησε τή νοοτροπία των πλουσιών της εποχής Του. Οι πλούσιοι μισοαίρετικοί Σαδδουκαίοι, για να δικαιολογήσουν τόν παράνομο πλουτισμό τους, πίστευαν πως δεν υπάρχουν πνεύματα, άνάσταση και μετάθανάτια ζωή. Άν υπήρχε, τότε δά υπήρχε κρίση και τιμωρία, πράγμα πού δεν τούς συνέφερε. Πλούσιοι, πού άκολούθησαν τό Χριστό, ήταν κάποιιοι τελώνες, πού ναί μεν έκλεβαν, αλλά δεν είχαν χαλάσει τή θρησκεία, δεν είχαν γίνει αίρετικοί. Αυτοί με τήν αγάπη και τά θαύματα του Χριστού συγκινήθηκαν, συγκλονίσθηκαν και μετανόησαν.

Ο φιλάργυρος επιδιώκοντας τόν πλουτισμό εύκολα κλέβει. Κλέφτης είναι ο μικρός κλέφτης του περιπτερού, όπως και ο κλέφτης της έφορίας. Ο σωστός χριστιανός δεν παίρνει ούτε μία καρφίτσα ξένη. Η κλοπή βλάπτει και αυτόν πού τόν έκλεψαν και αυτόν πού έκλεψε. Αυτός πού έκλεψε βλάπτεται ψυχικά με τήν αγωνία, βλάπτεται από τή δειά δικαιοσύνη, πιθανόν να βλαφτεί από τίς κατάρες, πού ένδεχομένως να έξαποστείλει αυτός πού του έγινε ή κλοπή. Κάποιοι λένε τήν κατάρα: «ο κλέφτης να μή χαρεί αυτά, πού έκλεψε». Μ' αυτή τήν κατάρα εύχονται, όχι άπλως να χάσει τά ξένα λεφτά ο κλέφτης, αλλά να πεθάνει. Κι αν δεν ισχύσει αυτή ή κατάρα, ίσως να λειτουργήσει ή δικαιοσύνη του Θεού και να μήν προκόψει ο κλέφτης στη ζωή του. Πολλοί κλέφτες μετά τήν κλοπή άμέσως ή άργότερα άρρώστειαν ή πάθαιναν άτυχήματα στη δουλειά ή ζημιές στό σπίτι και στό αυτοκίνητό τους. Ένώ όταν μετανόησαν, σταμάτησαν και οι ταιλαιπωρίες τους. Πολλές φορές ο Θεός δεν άπαντά άμεσα στό κακό, αλλά αφήνει τίς συνέπειές του να ενεργοποιηθούν και να έλθει μεταγενέστερη μετάνοια.

Άρχ. Μ.Π.

